

La Vil·la romana de "Els Tolegassos" (Viladamat, Alt Empordà)

Josep Casas i Genover

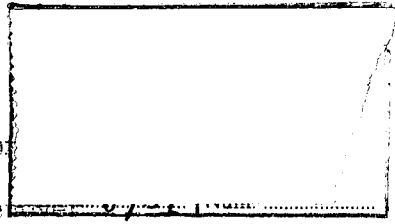
Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

ÍNDEX

1. Introducció	1
2. Presència republicana	2
3. La Fase 1	3
4. La Fase 2	15
5. Els estucs pintats	27
6. Les monedes	31
7. El Forn	33
8. Documentació gràfica	34

n.º 166

LA VIL·LA ROMANA DE "ELS TOLEGASSOS" (VILADAMAT, Alt Empor)

Josep Casas i Ge

Situada en el rerapaís emporità, separada de la ciutat romana d'Empuries per gairebé 5 km. d'aiguamolls, la vil·la que hem excavat durant aquesta quatre darrers anys a Viladamat és un reflexe de la vida emporitana durant els darrers anys de la República i els primers segles de l'Imperi.

Constituïda no tan sols per la vil·la principal, sino també per un magatzem situat a cinc o sis-cents metres d'ella, per dues petites necròpolis de caràcter familiar i per un forn per a la cocció de tegulae i imbrices que havien de satisfer les necessitats de la mateixa vil·la durant les fases d'ampliació o reconstrucció, representa l'únic establiment rural romà excavat en aquesta regió propera a Empuries.

Es pot constatar que fou una de les primeres vil·les agrícoles construïdes a l'Empordà, amb una primera fase que podem situar cronològicament dins la segona meitat del s. II a.C. i de la qual no s'ha trobat altra cosa que nombrosos fragments de ceràmica en el mateix jaciment de Els Tolegassos i el magatzem de dolia de l'Olivet d'en Pujol, que acabem de citar, i que es va excavar durant els anys 1981 i 1982. I com en altres vil·les d'aquesta regió, que foren construïdes o reformades durant la primera meitat del s. I d.C., la de Viladamat va conèixer una gran reforma i ampliació a la mateixa època i una segona ampliació que va tenir lloc cap a les darreries del s. II d.C., per ser abandonada una cinquantena d'anys més tard, gairebé al mateix temps o par després que la ciutat romana d'Empuries.

Però l'activitat sobre aquest jaciment no es va acabar una vegada abandonada i enderrocada la vil·la. Convertida, suposem, en camp de conreu durant segles, entorn l'any 1457 s'hi instal·là un camp fortificat del qual hem trobat els forats i imprints de les línies de defensa que afecten en bona part les estructures romanes. Tot i que només és una hipòtesi, imaginem que es tracta del campament de l'exèrcit que l'any 1457 es va enfrontar amb les tropes de Joan II en el pla de Viladamat.

PRESENCIA REPUBLICANA

Si bé les estructures més antigues que hem excavat no semblen anteriors a la primera meitat o mitjans del s. I d.C., tenim evidències d'una ocupació anterior del lloc, que coincideix amb el moment de construcció i període d'activitat de l'Olivet d'en Pujol. Però, repetim, tot i que s'ha trobat molt material d'època republicana (s. II i I a.C.), no hem descobert, de moment, cap estructura ni edificació d'aquell període.

Tant els fragments de ceràmica com algunes monedes mostren bastantament la ocupació de l'indret des de mitjans del s. II a.C. i permeten relacionar una vil·la inicial, suposem que d'unes dimensions més reduïdes que la que estem excavant, amb les estructures excavades anteriorment a l'Olivet d'en Pujol.

Aquest material arqueològic està format bàsicament per fragments d'àmfores itàliques del tipus Dressel 1, algunes amb pasta típica DE, procedents de la Campània; però també trobem ceràmiques grises emporitanes, ceràmiques d'engalba blanca i ceràmiques de vernís negre, tant de procedència itàlica com imitacions emporitanes. És un conjunt format per material que sol trobar-se en els estrats més profunds, a ran del sol natural, però barrejat amb altres materials més moderns.

Els fragments més antics corresponen a la segona meitat del s. II a.C. Però algunes de les monedes són anteriors i es daten a començament i a la primera meitat d'aquell segle. És el cas concret d'un mig As ibèric de SEKALSA (núm. 15), un altre semis emporità (núm. 6), una moneda encunyada a Roma, presentant el cap d'Heraclès i la proa d'una nau i la llegenda Q.M.E. ROMA (núm. 19), i altres asos d'UNTIKESKEN. Ja se sap el llarg període de circulació de les monedes; per tant, tot i la seva cronologia tan reculada, caldrà pensar que encara es deurién utilitzar durant la segona meitat del s. II a.C., època a la qual pertant la major part de la resta del material arqueològic d'època republicana.

Però ademés d'aquesta materials en trobem altres que també són anteriors a la construcció de l'edifici de la que anomenem Fase I i que ens mostren, per tant, una presència i una gran activitat en aquell lloc. Ens referim concretament als fragments de ceràmiques aretines, àmfores, llànties i alguns fragments de ceràmiques de parets fines corresponents a la segona meitat del s. I a.C. i a la primera meitat del segle següent. I també són relativament nombrosos els asos amb la llegenda EMPORIT, tabables a la mateixa època.

LA FASE 1.

Per qüestions pràctiques, en iniciar la primera campanya d'excavacions vam dividir el jaciment en dos sectors que coincideixen amb la meitat Oest el primer i amb la part Est el segon. Aquests dos sectors corresponen, ademés, a dos edificis diferents situats dins el mateix recinte de la vil.la, els quals es troben separats per un pati particat a la seva banda Oest i, al mateix temps, units per un mur que en la fase més antiga de l'edificació feia les funcions de tanca i en el qual s'hi va deixar una petita porta.

En el primer sector trobem un edifici de planta quadrada o rectangular amb un pati central i amb les dependències molt simètriques respecte a aquell espai. Les habitacions solen ser de gran dimensió, normalment d'entre 7 i 14 m. d'allargada i 3'5 m. d'amplada, i cap d'elles estava pavimentada -en tot cas, tenien un paviment de terra batuda-, llevat de la que està situada a l'angle S.O., que conserva un paviment en "opus signinum" en força mal estat.

Les dimensions d'aquestes habitacions i el fet de no estar pavimentades creiem que respón a uns motius ben concrets i haurem de deduir que aixó estava en relació amb la seva funció. També l'habitació del sud-oest, que hem designat amb el núm. A-7, tenia una funció ben concreta. Era, en realitat, la cuina d'aquell edifici; existeixen prou elements que ho indiquen. D'una banda, tota ella estava pavimentada excepte la part Sud, a ran del mur, on precisament trobem per sota el nivell de paviment una canalització feta amb "tegulae" que travessa la paret i s'allarga cap a l'exterior. Aquesta canalització es va trobar plena de cendres i presentava rastres de foc. Coincideix exactament amb el canal de tir i neteja d'una cuina o una llar. Per fora la vil.la, a banda i banda de la canalització, apareixen dos forats o improntes de pals que deurien sostenir una coberta senzilla que es recolzava en part en un petit mur de pedra seca (E. 1035) i en el mur principal (E. 1031). La seva existència i situació fa que els relacionem amb la canalització de la llar i no deixa de ser suggerent la idea d'identificar el cobert amb una llenyera.

Per altra banda, l'espai situat a l'exterior de l'habitació per la part Oest (E. 1015), fou utilitzat com escombreres i les restes d'aquells de ceràmica s'amuntegaven sobretot a ran del mur d'aquella dependència. Haurem de deduir, doncs, que existia algún tipus d'obertura -probablement una finestra- en el mur Oest. Fins i tot és probable que els vidres decorats i plans procedents de finestres, trobats entremig de les escombreres, corresponguin a aquesta mateixa o a una altra molt propera.

Una vegada coneguda la funció de l'habitació A-7, creiem que no ha de ser difícil conèixer l'ús que es va donar a les seves annexes que, ja ho sabem, tenen unes característiques molt semblants entre elles. Són les que hem anomenat A-4, A-5 i A-6 i, probablement, també la A-1 i A-2.

Una vil.la d'aquestes dimensions havia de ser el centre d'una explotació agrícola prou extensa i productiva com per necessitar un

nombre de treballadors prou gran per permetre al propietari extreure'n el màxim rendiment. Aquesta obrers haurien estat allotjats precisament a l'edifici que ara estudiem, el qual hauria fet les funcions d'una "ergástula", si bé en una escala modesta si el comparem amb els de les grans vil·les esclavistes. Podem pensar fins i tot -i és una hipòtesi-, en un augment del nombre d'obriers si tenim en compte que el pati interior va ser escurçat per la banda Sud contruint damunt el sol de freqüentació i sense obrir fonaments un nou mur de pedra i morter (E. 1004), que formava una nova habitació semblant a les demés (Hab. A-2).

Es difícil, sobretot en el Sector 1, conèixer el moment en que es va construir l'edifici i les seves dependències annexes. Tot i que els murs posats al descobert fins ara són sencers, el fet que només la fonamentació fos de pedra i morter i la part superior dels murs amb tàpia, ha fet que l'estratigrafia conservada sigui poc potent, fins el punt que a la part central de la vil·la, per sota el nivell superficial es troba ja la roca natural.

En el cas concret de les habitacions del Sector 1, aquesta estratigrafia tampoc podia ser més senzilla. Per sota l'estrat superficial trobem la part superior dels murs, els quals sobresurten uns 10 cm. per damunt el paviment de terra batuda, formant un sòcol. Aquest mateix paviment, format en bona part per l'ús i freqüentació de les habitacions, són materials arqueològics ben diversos cronològicament. Però tot i que no ens dona d'una manera massa precisa la data de construcció, sí que permet comprovar que l'edifici es va trobar en funcionament des de mitjans del s. I d.C. fins al primer quart del s. III d.C. i probablement fins ben entrat aquell segle.

Malgrat el poc nombre de fragments ceràmics s'observa, però, que la majoria corresponen a la primera meitat del s. I d.C. (T.S. Sud-gal·lica, ceràmica de parets fines, llànties de volutes i algúns As emporità). Un bon nombre de fragments, tant d'àmfora com de ceràmiques africanes, ens mostren la seva ocupació posterior. I un darrer lot de material, més aviat pobre, ens fa adonar que a finals del s. II a.C. i potser abans, el lloc ja estava habitat. Es el cas de les àmfors Dressel 1, Pascual 1, grises emporitanes, ceràmiques de vernís negre i algunes monedes que ja hem comentat en l'apartat anterior, datables a la primera meitat del s. II a.C.

Malauradament, per sota els paviments, tant el d'"opus signinum" de l'habitació A-7 com els formats per una barreja de terres i materials de les altres estances, ja trobem la roca natural anivellada amb una capa de graves vermelloses i argiles completament estèrils. Sortosament, però, en alguns punts molt concrets del Sector 2 hem pogut trobar una estratigrafia sencera i intacte, tan senzilla com la del primer sector, però amb més elements per datar la més antiga de les construccions descobertes fins ara en el jaciment.

La qüestió és que a la part sud-est del jaciment existia un fossat que el vent i la pluja van tallar a la part més toba del sòl geològic. Aquesta fossa, que té una fondària d'entre un i dos metres segons els indrets, va ser colgada i anivellada prèviament a la construcció de la vil·la. El material utilitzat va ser la mateixa terra i grava

descomposada que es trobava en el lloc i que contenia alguns fragments de ceràmica. Aquesta material arqueològic és bastant homogèni pel que fa a la seva cronologia. Deixant de banda dos o tres fragments de ceràmica àtica, més relacionats amb la sitja ibèrica situada en una vora de la fossa que no amb l'ocupació posterior del lloc, el principal lot de ceràmiques datables és el format per les sigil·lates aretines i sud-gal·liques, les ceràmiques de parets fines, àmfores Fascual 1 i Dressel 2/4 i ceràmiques grises emporitanes clàssiques i tardanes. Ni un sol fragment de ceràmica africana (T.S. Clara A o vores afumades), va aparèixer en els nivells situats per sota el basament dels murs. Per tant, la cronologia de l'estrat de farciment i anivellament del sòl damunt el qual es va edificar la fase de la vil·la que ara comentem cal situar-la dins la primera meitat o mitjans del s. I d.C.

Considerem que no és gens estrany que aquesta data de construcció de la vil·la -potser caldria dir ampliació, ja que hi ha evidències d'una ocupació anterior-, coincideixi precisament amb la data d'abandó de l'estació de l'Olivet d'en Pujol. L'estructura peculiar de l'Olivet, un magatzem de gran capacitat però sense rastres de cap vivenda, sempre ens ha fet creure que depenia d'una vil·la situada a prop. El material arqueològic trobat en els nivells fundacionals de l'Olivet coincideix cronològicament amb els fragments de ceràmica més antics apareguts a la vil·la de Els Tolegassos, situada a pocs centenars de metres. No ens ha de sorprendre, doncs, que la fi del primera coincideixi amb l'inici d'una fase de la segona, la qual deuria posar fi al mateix temps a un període anterior del qual n'hem trobat bastant material ceràmic i numismàtic, però cap estructura.

Pel que fa a les estructures corresponents a la que anomenem Fase 1 de la vil·la descobertes en el Sector 2, hem de dir que de moment es limiten a dues habitacions i a un àmbit semblant a un curt passadís. Són les situades en part damunt l'antic fossat.

Els murs que les delimiten són idèntics als del Sector 1, tot i que cap habitació es va construir a escaire respecte al mur que tanca la vil·la pel costat Sud. Per altra banda, aquestes cambres són quadrades (5 x 5 m.) i ben diferents quant a estructura i distribució i, suposem, pel que fa a la seva funció. Pertanyen a un altre edifici separat del primer pel pati i el pòrtic.

El fet que aquestes habitacions conservin restes de paviment de morter ens fa pensar que ens trobem en una part relativament més luxosa de la vil·la. Fins i tot el conjunt d'estucs pintats trobats al Sud i que estudiarem en un apartat posterior, podrien procedir d'aquestes cambres. Però encara és aviat per fer aquestes afirmacions. Caldrà continuar excavant en aquell sector i poder així descobrir noves habitacions per poder conèixer bé que es va donar a l'edifici del Sector 2. En tot cas, si atribuïm la funció de caixa d'escala a l'àmbit

A-9, es pot afirmar que l'edifici hauria tingut una segona planta que s'obriria damunt el pati porticat i potser envers el Sud, per aprofitar millor la llum natural.

Seguidament passarem a l'estudi de cadascuna de les habitacions d'aquesta fase de la vil·la, analitzant breument el material recuperat en el seu interior.

Ja havíem comentat abans que un tret característic de les diferents habitacions de l'edifici del Sector 1 era la manca d'un paviment sòlid, quedant, en canvi, restes d'un paviment de terra batuda molt degradat i de difícil delimitació. Una altra característica notable és la manera en que es van construir els murs. Prèviament a la seva construcció es van marcar les alineacions que havien de seguir, tallant els escaires en algú recte, sense que es pugui observar cap desviació respecte l'eix de l'edifici. Seguidament es van obrir les rases de fonamentació en el sòl geològic format per argila i grava vermellova. En els punts en els quals la roca natural era poc profunda els constructors es van estalviar les rases, considerant que el basament dels murs ja era prou sòlid.

Les trinxeres de fundació, en els llocs on s'han pogut excavar, tenen una fondària d'una 60-80 cm. i una amplada d'entre 60 i 70 cm., de tal manera que la mateixa paret de les rases va servir d'encofrat dins el qual hom va abocar la pedra i el morter que havia de constituir el basament dels murs. Aquests blocs són de pedra calcàrea irregular i procedeixen de les pedreres existents a la muntanya situada a uns cinquants metres del jaciment. Però també es van reutilitzar elements procedents d'alguna construcció anterior, com és el cas de "tegulae", algun element decoratiu de marbre i algunes pedres vidrades procedents d'algun forn proper.

Normalment les parets les trobem intactes (llevat dels casos en que foren afectades per la instal·lació del camp fortificat medieval), de tal manera que la seva part superior queda polida i allisada, a punt per rebre l'encofrat de tàpia que havia de sostenir la coberta o el pis superior. Fent un senzill càlcul, al que estan més avesats els professionals de l'Arquitectura que nosaltres, resulta que uns fonaments de pedra i morter com aquests, de 60 per 80 cm., encaixats en un sòl dur i amb un mur de tàpia arrebossada al damunt, poden sostenir, almenys, un pis per sobre la planta baixa. Potser no és aquest el cas de l'edifici que estudiem, atès que no s'ha trobat cap resta d'accés a un possible pis superior, però cal no rebutjar aquesta possibilitat. Sí que és possible, en canvi, que sigui el cas de l'edifici núm. 2, en el Sector 2, construït en aquest mateix moment.

Pel que fa l'estratigrafia de cada habitació, normalment trobem, per sota el nivell superficial, un estrat d'aportació natural format una vegada abandonada la vil·la i, per sota d'ell, un nivell de terres més dures que corresponen al paviment de terra batuda i al sòl format per l'ús i freqüentació del lloc mentre va estar habitat. En alguns punts, les depressions del sòl geològic foren anivellades amb graves i terres de l'entorn.

El material arqueològic de cada habitació és el que s'especifica en els quadres següents.

HABITACIO A-1.
Estrat 1006.

Material	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres.
T.S. Africana (Hay. 14)				1	
" " (" 196)	4			2	
" " (" 197)	2				
T.S. Sud-gal·lica	3			10	
T.S. Aretina	1			1	
Parets fines	1			1	
Cer. vernís negre	6	1		3	
Grisa emporitana	3			14	
Cer. Atica	1				
Llenties de disc	2				
Amfora	1		3	147	
Cer. comuna oxidada	7	2	2	91	
" " reduïda	5			16	
Monedes					1
Vidres	1				
Ferros					5
Cossos					17
Dents					3
Restes malacològiques					2

Tot i que la roca natural es troba a poca profunditat (entre 10 i 20 cm.) i, per tant, l'estrat ha estat molt remenat amb les tasques agrícoles, cal remarcar l'elevat percentatge de material antic (ànfora Dressel 1, T.S. Aretina i Sud-gal·lica, ceràmica campaniana i grises emporitanes) en relació amb els materials més moderns (T.S. Clara A i ceràmiques africanes de cuina). Tan sols una moneda de Gal·liè ens mostra que l'ocupació del lloc es va perllongar fins la segona meitat del s. III d.C.

HABITACIO A-2.
Estrat 1007.

Material	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres.
T.S. Africana (Hay. 196).	1				
" " (" 197)	1				
Grisa itàlica				1	
Cer. d'engalba blanca.	1				
T.S. Sud-gal·lica	1			5	
Cer. vernís negre	3	1		1	
Grisa emporitana		2		5	
Amfora romana	3	1	4	111	
" Ibèrica boca plana				1	
" Púnica				2	

Cer. comuna oxidada	3	5	33	
" " reduïda	2	3	9	
Ferros				1
Vidres			2	
Ossos				13
Dents				3
Restes malacològiques				4
Plom				1
Marbre				1

Aquesta habitació fou construïda en un moment posterior al de la construcció de les seves veïnes, aprofitant el límit Sud del pati interior i els murs de les ja existents. Però no degué transcórrer massa temps entre la construcció d'una i altres. El material arqueològic presenta poques diferències respecte al de les anteriors, predominant lleugerament el material del s. I d.C. en relació amb el dels segles II i III.

HABITACIÓ A-3.

La que hem anomenat Habitació A-3 és en realitat el pati interior de l'edifici, que només hem excavat parcialment, per la qual cosa encara no podem treure conclusions definitives sobre la seva estructura. En tot cas, l'excavació del seu angle sud-oest ens ha proporcionat una estratigrafia intacta, tot i que molt senzilla. Bàsicament està formada per l'estrat superficial, a sota del qual trobem un nivell d'aportació èlica (E. 1010), que cobreix un tercer estrat format per "tegulae" caigudes de la coberta d'un dels àmbits annexes (E. 1012). Aquest nivell de "tegulae" es troba al damunt d'un quart estrat que es va formar aparentment a causa d'un petit incendi en aquell sector, produït possiblement una vegada abandonada la vil·la, ja que part del material trobat entremig de la terra cendrosa és bastant modern (E. 1013). De totes maneres, hi ha poques diferències amb el dels estrats que el cobreixen, tal com podem veure en els quadres respectius.

Estrat 1010.

Material.	vores. bases. nances. sense forma. altres.			
T.S. Africana (Hay. 23-B).	2			
" " (" 196)	4	1		6
" " (" 197)				3
Grisa itàlica				1
Cer. vernís roig pompeïà.				1
T.S. Sud-gal·lica.	2	1		4
Cer. parets fines	4	1		4
Cer. vernís negre.	1			
Grisa emporitana.	1		2	6
Amfora romana.				50
Cer. comuna oxidada.	4	3	2	45
" " reduïda.	4			20
Moneda.				1

Ferros.		2
Vidres.	3	
Ossos.		22
Dents.		2
Bronzes.		1

Estrat 1013.

Material	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres.
T.S. Africana (Clara A)	1				
" " (Clara C)	1				
" " (Clara D)				1	
Africana de cuina.				6	
Vernís roig pompejà.				1	
T.S. Sud-gal·lica.	2	1		2	
Cer. parets fines.	1				
Grisa emporitana.	1	1		2	
Amfora romana.			1	37	
Cer. comuna oxidada.	3	3		48	
" " reduïda.	4	4		23	
Vidres.				4	
Ossos					12
Dents.					2
Restes malacològiques.					3
Bronzes.					1

HABITACIO A-4.

L'habitació es troba a l'extrem Oest de la vil·la i està delimitada pel mur 1002, 1011 i 1018 i per la rasa de fundació del mur 1016/1017, del qual gairebé no ens ha arribat cap resta. Igual que les seves veïnes, tan sols es va trobar un estrat arqueològic entre el superficial i el sòl geològic, i encara que el nombre de fragments de ceràmica és més alt que el de les altres peces, no s'observa cap diferència pel que fa als tipus i formes. En tot cas, hi ha una major presència de fragments de llànties de volutes, de finals del s. I s.C. i començament del segle següent, i es continuen trobant fragments de ceràmica de vernís negre barrejats amb materials dels segles II i III d.C.

HABITACIO A-4.
Estrat 1014:

Material	vores.	bases.	nances.	sense forma.	altres.
T.S. Africana (Hayes 9)	2				
" " (Hayes 23)		1			
" " (Hayes 3)	1				
" " (Hayes 197)				3	
T.S. Sud-gal.lica.	4	1		7	
Cer. parets fines				1	
" de vernís negre	1	1		1	
Grisa emporitana				4	
Llàntries de volutes	2		1	48	
Cer. comuna oxidada	2		2	51	
" " reduïda	4	1		17	
Monedes					1
Ferros					12
Vidres	2				
Casos					7
Dents					2
Restes malacològiques					2

HABITACIO A-5.

Semblant a l'anterior pel que fa a la seva estructura, esta delimitada al Sud i Est pels murs 1013 i 1011 i a l'Oest per la rasa del mur 1016. Els treballs d'excavació no han permès, fins ara, posar al descobert el mur que tanca l'espai pel Nord.

El farcit del seu interior és similar al de la resta de les habitacions de l'edifici, tot i que a l'extrem Sud aparegueren nombroses restes de morter i elements constructius procedents de l'enderrocament i desmunt del mur 1016/1017. El material arqueològic tampoc presenta grans diferències respecte al que hem vist fins ara. En tot cas, degut a que el sòl geològic es troba a una major profunditat i, per tant l'estrat de farciment no ha estat tocat amb les tasques agrícoles modernes, no s'han produït intrusions de material arqueològic corresponent a la segona fase de la vil·la. Per aquest motiu trobem que el material més modern el constitueixen varis fragments de T.S. Sud-gal.lica de la 1ª meitat del s. II d.C. i algun esquerdis de T.S. Africana (Clara) A. El material més antic és, com en altres estrats semblants, la ceràmica de vernís negre i la ceràmica grisa emporitana.

HABITACIO A-5.

Estrat 1019.

Material	vores. bases. nanses. sense forma. altres.			
Cer. vernís roig pompejà.				1
T.S. Sud-gal·lica	15	2		14
T.S. Africana A	1			
Cer. parets fines	1	3		4
" vernís negre	1			4
" grisa emporitana	5	1	1	12
" grisa itàlica	1			4
Uànties	1			
Amfora romana	7	1	9	137
Cer. comuna oxidada	15	6	4	168
" " reduïda	11	4	1	75
Bronzes				1
Ferros				23

HABITACIO A-6.

La sisena habitació, situada al sud de la A-2, és la més gran de les cambres posades al descobert en el sector. La seva amplada és de 3'5 m., igual que en les demés, però té una allargada de 14 m., cosa que no trobem en cap altre indret del jaciment.

Està tancada al Nord pel mur 1002, que la separa de l'habitació A-2; a l'Oest pel mur 1011 i l'habitació A-7; a l'Est pel mur 1044, separant-la del pati porticat, i al Sud pel mur 1021, que constitueix al mateix temps la paret que tanca el recinte edificat en la fase 1. Encara que originàriament constituïa una sola cambra sense divisions interiors, en un moment posterior, difícil de situar en el temps, sembla que va ser dividida en dues cambres mitjançant un petit mur transversal fet amb pedra seca (E. 1023). Ignorem la finalitat d'aquest mur i desconeixem si era realment un envà que dividia en dues parts l'àmbit, ja que la seva part sud ha desaparegut, per la qual cosa no podem saber si es recolzava realment en els murs 1002 i 1021 o si només ocupava la meitat de l'espai.

Al costat d'aquest mur trobem una depressió en el terreny, un petit clot, que fou colgat amb terres i deixalles, "tegulae" i fragments d'àmfores que es diferencien ben poc de la resta del material trobat a l'habitació. Tampoc trobem cap diferència significativa entre aquests fragments de ceràmica i els que hem citat al descriure les habitacions anteriors.

HABITACIO A-6
 Retrat 1022

Material	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres
T.S. Africana A	1				
T.S. Sud-gal.lica	3			8	
Cer. parets fines		1		1	
" Vernís negre		2		4	
" Grisa emporitana	3			14	
" Atica	1				
Amfora romana	2	1	13	181	
Cer. comuna oxidada	7	4	2	77	
" " reduïda	6	1	1	20	
Ferros					1
Vidres	2				
Ossos					66
Dents					9
Restes malacològiques					6
Plom					1

HABITACIO A-7

Havíem parlat breument d'aquesta habitació anteriorment, al referir-nos a la llar i a la canalització que en forma part. És la única peça de tot l'edifici que va ser pavimentada, encara que el paviment d'"opus signinum" que es conserva en la seva meitat Nord és de mala qualitat i poc sòlid. En tot cas, a l'indret on no existia paviment és perfectament identificable una llar domèstica que es perllonga fora la vil·la mitjançant la canal de "tegulae" que travessa el mur. D'altra banda, una part del mur que la demilita pel Nord conserva restes del mateix paviment que cobreix l'habitació, indicant l'espai i el llindar l'una porta.

Ni un sol fragment de ceràmica es va trobar dins l'habitació o per sota el paviment, per la qual cosa no tenim cap element de datació que ens confirmi la cronologia de les seves estructures; però és evident que foren construïdes al mateix temps que les demés del sector.

LES ESCOMBRERES DEL SECTOR 1

Una de les zones més interessants d'aquest sector del jaciment és la que correspon a les escombreres situades fora la vil·la, a la banda S.O. L'abundós i variat material ens mostra que l'edifici d'aquella zona va estar ocupat durant un llarg període de temps que correspon, per altra banda, al mateix període en que va trobar-se en funcionament tota la vil·la.

Com en altres llocs del jaciment, el material més antic que trobem a l'estrat 1015 és un fragment de ceràmica àtica del s. IV a.C., que testimoniat, tal com passa a l'Olivet d'en Pujol, una presència indígena en aquell lloc molt abans de l'arribada dels primers colons itàlics. Però el primer material que podem considerar d'època romana i que evidència una primera ocupació del terreny a l'inici de la romanització, són les ceràmiques de vernís negre (Campaniana A i B i imitacions emporitanes), i les grises emporitanes, encara que aquest material, tal com demostra el baix nombre de fragments, no està en relació directa amb l'estructura i habitacions posades al descobert fins ara.

L'espai ocupat per l'estrat 1015 no va convertir-se en abocador de deixalles fins a mitjans del s. I d.C., coincidint amb la construcció de l'edifici i, suposem, amb la reforma d'un establiment anterior. Comencen a ser nombrosos els fragments de T.S. Sud-gal·lica, alguns d'ells amb una excel·lent decoració, així com les llànties de volutes i de disc, les àmfores Pascual 1 i Dressel 2/4 i, sobretot, la ceràmica grisa de vora trilobulada, importada de la península itàlica a mitjans del s. I d.C., les característiques de la qual ja hem comentat en l'estudi del material de l'Olivet d'en Pujol.

A partir d'aquest moment no s'observa cap tall cronològic en el divers material d'aquestes escombreres fins el s. III d.C. Tan nombrosos com els fragments de T.S. Sud-gal·lica ho són els fragments de T.S. Africana (Clara) A i de ceràmica africana de cuina i vores afumades, des de les formes més antigues (Hayes 3, 6 o 8), fins les més modernes i les de més llarga perduració (Hayes 23-B, 27, 31, 196 i 197). Un altre material típic del s. III d.C. són els pocs fragments de T.S. Africana (Clara) C, que pertanyen a la forma Hayes 50.

Malauradament no podem dir massa cosa sobre les ceràmiques comunes, tant oxidades com reduïdes, encara que si les comparem amb les procedents d'altres excavacions, sobretot les que es van trobar en alguns estrats molt ben datats de la vil·la romana del Puig Rodón de Corçà (Baix Empordà), semblen correspondre majoritàriament a la segona meitat del s. II d.C. o a començaments del s. III.

ESCOMBRERES DEL SECTOR 1.

Strat 1015

Material	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres
T. S. Africana					57
" " (Hayes 3)	3				
" " (" 6)	3				
" " (" 8)	1				
" " (" 9)	10	4			
" " (" 10)	1				
" " (" 3-c)	1				
" " (" 15)	1				
" " (" 23-A)	15				
" " (" 23-B)	26	39			
" " (" 27)	3				
" " (" 31)	6				
" " (" 140.3)	2				
" " (" 50)	2				2
Cer. Africana (Hay. 196)	72	15			
" " (" 197)	71				166
" " (" 198)	2				
Grisa trilobulada	5	6	6		186
T. S. Sud-gal. lica	56	14			96
Cer. parets fines	2	9	1		31
" Vernís negre	3	1			1
Grisa emporitana	7	7	3		34
Ibèrica reduïda	1				
" pintada					1
Cer. Atica	1				
Llàntries de disc			1		13
" de volutes	1				3
Amfora romana	12	7	19		722
Cer. comuna oxidada	130	59	151		1450
" " reduïda	127	52	23		350
Bronzes					2
Ferros					54
Vidres	8	5			53
Objectes d'os					2
Ossos					144
Dents					16
Restes malacològiques					21
Plaques de marbre					11
Tubs de ceràmica					12

LA FASE 2.

Durant gairebé cent anys es va aprofitar una part de la fossa situada a l'extrem sud-est del jaciment, fora la vil·la, per abocar-hi les deixalles producte de l'activitat de l'establiment. Però cap a finals del s. II d.C. o més tard, es va ampliar considerablement l'edifici d'aquell sector construïnt noves habitacions que doblaren la superfície edificada d'aquella zona i bastint un nou mur que tancava el recinte per la banda est.

Es pot molt ben datar aquesta ampliació mercès a una bona estratigrafia de més de dos metres de potència, en la qual es pot veure, damunt el sòl geològic, un primer estrat que conté material arqueològic del s. I d.C. (ceràmiques grises emporitanes, ceràmica de parets fines, sigil·lates aretines i sud-gal·liques, etc). Damunt aquest estrat en trobem un altre en el qual es barregen les sigil·lates sud-gal·liques amb les formes més antigues de la T.S. Africana (Clara) A (estrat 2005). És precisament aquest estrat el que sosté els fonaments del principal mur de l'aixampla i que es pot datar cap al darrer terç del s. II d.C.

Una canalització que travessa el mur per a l'escolament de les aigües provinents del pati central i de l'edifici va ajudar a la formació d'un tercer nivell, el qual conté les escombraries produïdes durant el darrer període de vida de la vil·la. Els fragments de ceràmica que hem pogut datar pertanyen a la segona meitat del s. II d.C. i als primers anys del segle següent. Es tracta sobretot de sigil·lates africanes del tipus A (formes Hayes 8, 9, 10, 15, 14/17, 23-A, 23-B i 26); alguns fragments del tipus C (Hayes 50) i àmfores diverses, de les quals cal remarcar les de la forma Dressel 30 i Dressel 2/4, amb alguns rebutjos de forn molt rebregats procedents d'un taller situat a la mateixa vil·la. També són nombrosos els objectes d'ús personal en os, com per exemple, les agulles per al cabell i de cosir, mànecs de pinta i de mirall o fitxes de joc. Trobem, además, altres fitxes de pasta de vidre, peces de collaret, algún fragment de fíbula i claus de ferro i bronze; aquestes últimes, de petites dimensions, deurién obrir el pany d'algún moble o arqueta.

En tot cas, el material d'aquestes escombreres és tan nombrós i variat que convé dedicar-li un estudi més aprofundit, per la qual cosa, a part dels inventaris que s'inclouen al final, comentarem els fragments més interessants i els que ens daten cada estrat.

ESCOMBRERES SECTOR 2.
Estret 2004.

Material.	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres
Vidriada romana	5	2			4
T.S. Africana (Mayes 2/3)	17	)		)	
" " (" 6)	10	)		)	
" " (" 8)	7	)		)	
" " (" 9)	32	)	55	)	
" " (" 10)	4	)		)	
" " (" 14/17)	40	)		)	
" " (" 22)	2	)		)	387
" " (" 23-A)	19			)	
" " (" 23-B)	66	58		)	
" " (" 27)	15			)	
" " (" 28)	1			)	
" " (" 29)	4			)	
" " (" 31)	12			)	
Afric. cuina (" 181)	37				
" " (" 193)	7				
" " (" 196)	163	41			184
" " (" 197)	92				262
T.S. Africana (" 140.3)	2				4
T.S. Aretina	3				1
T.S. Sud-gal.lica	22	12			47
Cer. parets fines	2				2
" vernís negre	2	1			1
Grisa emporitana	1	1			4
Ceràmica coríntia	1	1			7
Llànties de disc	11	8	6		23
Amfara romana	12	4	42		120
" ibérica boc.plana	1				
Cer. comuna oxidada	277	147	93		4781
" " reduïda	102	38	14		1452
T.S. Clara C (May.50)	4				
T.S. Clara B					3
Grisa vor. trilobulada					3
T.S. Marmorata	1	1			
Agulles de bronze					2
Fibules					1
Vidres	14	11			41
Agulles d'os					36
Plaques de marbre					7
Molins					3
Ossos					220
Dents					49
Restes malacològiques					38
Estucs pintats					14
Eines de ferro					151
Fondue					4
Fusaioles					2

QUADRE CRONOLÒGIC DE L'ESTRAT 2004.

Material	-100	-50	0	50	100	150	200	250	300
Cer. campaniana.	-----								
Grisa esporitana	-----								
" trilobulada		-----							
Farets fines		-----							
T. S. Aretina			-----						
T. S.-S. G. (Dg. 29-b)				-----					
" (Dg. 36)					-----				
T. S. Marmorata				-----					
T. S. C. A (Hayes 3)					-----				
" (Hayes 6-A)					-----				
" (Hayes 8)					-----				
" (Hayes 9-A)						-----			
" (Hayes 9-B)						-----			
" (Hayes 15)							-----		
" (Hayes 14/16)							-----		
" (Hayes 14/17)							-----		
" (Hayes 17)							-----		
" (Hayes 22)							-----		
" (Hayes 23-A)							-----		
" (Hayes 23-B)							-----		
" (Hayes 27)							-----		
" (Hayes 28)							-----		
" (Hayes 140.3)							-----		
" (Lamb. 3)							-----		
" (Lamb. 24/25)							-----		
" (Lamb. 21)							-----		
T. S. C. C (Hayes 50)								-----	
Africana (Hayes 182)								-----	
" (Hayes 183)								-----	
" (Hayes 193)								-----	
" (Hayes 196)								-----	
" (Hayes 197)								-----	
Cer. Coríntia								-----	

ESCOMBRERES SECTOR 2.

Estrat 2005.

Material.	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres
T.S. Clara A		9		95	
T.S. Clara A (Hayes 2/3)	2				
" " (" 7)	1				
" " (" 8)	2				
" " (" 9)	11				
" " (" 14/17)	3				
" " (" 23-A)	1				
" " (" 23-B)	21				
" " (" 27)	4				
" " (" 140)	1				
Cer. Africana (" 181)	4				
" " (" 196)	50	14		106	
" " (" 197)	13				
Grisa vora trilobulada		1		13	
T.S. Sud-gal.lica	28	6		59	
" Aretina				1	
Cer. parets fines	4			10	
" Vernis negre				1	
Grisa empuritana	3	1	2	4	
Blànties				16	
Amfora romana	10	1	12	203	
Cer. comuna oxidada	40	22	36	481	
" " reduida	39	29	13	147	
Bronzes					1
Ferros					31
Vidres	8			32	
Agules d'os					4
Ossos					15
Dents					16
Restes malagològiques					14
Marbres					3
Estucs pintats					13
Escòries de ferro/vidre					3

QUADRE CROMOLGIC DE L'ESTRAT 2005.

Material	-100	-50	0	50	100	150	200	250
Cer. campaniana	-----							
Grisa amporit.	-----							
T.S. Aretina			-----					
Cer. parets fines		-----						
T.S.S.G (Dr. 15)				-----				
" (Dr. 17)				-----				
" (Dr. 24/25)				-----				
" (Dr. 29-b)				-----				
" (Dr. 36)					-----			
" (Herm 9)					-----			
T.S.C.A (Hayes 3)					-----			
" (" 8)					-----			
" (" 9)						-----		
" (" 15)						-----		
" (" 23-A)						-----		
" (" 23-B)							-----	
" (" 181)							-----	
" (" 196)							-----	
" (" 197)							-----	
Grisa trilobulada			-----					

ESCOMBRERES SECTOR 2.

Estret 2006.

Material.	vores.	bases.	nanses.	sense forma.	altres
Cer. vidriada romana	2				
Grisa vora trilobulada				5	
T.S. Marmorata				1	
" Sud-gal.lica	64	26		117	
" Aretina	3			2	
Cer. parats fines	13	5	1	21	
" Grisa emporitana	11	8		43	
" Vernis negre				1	
" Atica	1				
Llanties	7	4		2	
Amfora romana	14	4	16	321	
Cer. comuna oxidada	55	31	24	445	
" " reduïda	55	30	6	137	
Ferros					25
Vidres	3			13	
Agüles d'os					6
Altres objectes d'os					2
Gascos					21
Dents					4
Restes malacològiques					17
Teseles					1
Pondus					3
Perla de vidre					2

QUADRE CROWOLOGIC DE L'ESTRAT 2006.

Material	-100	-50	0	50	100	150	200	250	300
Cer. grisa empar.	-----								
T.S. Anetina	-----								
Grisa trilobulada	-----								
Cer. campaniana	-----								
T.S.S.G (Dr. 15)	-----								
" (Dr. 15/17)	-----								
" (" 17)	-----								
" (Rit. 9)	-----								
" (Dr. 24/25)	-----								
" (Dr. 27)	-----								
" (Dr. 29-b)	-----								
" (Dr. 33)	-----								
Amf. Bressel 1-A	-----								
" " 2/4	-----								
" " 20	-----								
" trad. púnica	-----								
" Pascual 1	-----								

A l'extrem Sud de la vil·la s'ha posat al descobert altres estructures corresponents a aquesta segona fase, fonamentades damunt una estratigrafia que, si bé la seva composició geològica no és ben igual que la de les escombreres, sí ho és, en canvi, el material arqueològic aparegut en cada estrat.

Tres de les habitacions excavades, la B-1, B-2 i B-3, tenen en comú el fet que els murs que les delimiten reposen damunt un estrat de farciment del fossat, format bàsicament per terres sorrenques i amb moltes graves i còdols. El material arqueològic és pobre i escàs, però igual al de l'estrat 2006 de les escombreres. En canvi, els murs de les habitacions B-4 i B-5 reposen en rases tallades a la roca natural, molt més alta que a les seves veïnes, conservant-se només l'estrat d'abandó de la vil·la, situat per sota el superficial i al damunt del sòl geològic.

Durant la campanya de 1986 van aparèixer els extrems de dues altres habitacions situades al Sud de la B-3. Però tan sols part d'una d'elles fou excavada fins arribar al sòl natural. L'estratigrafia de cada àmbit ens mostra perfectament el moment de fundació, el període d'activitat i la data d'abandó del sector.

Habitació B-1

Aquest espai està delimitat pel mur de tanca (2003), situat a l'Est, i pels murs 2023 i 2031 al Nord i al Sud, els quals es recolzen al mur 2033 corresponent a l'habitació A-11 de l'edifici de la fase 1.

Ja deiem que el mur 2003 està situat damunt l'estrat 2005 de les escombreres. El mateix succeeix amb el mur 2031. En canvi, el mur 2023 que delimita l'habitació per la banda Nord reposa damunt un estrat que farceix l'àmbit (E. 2009), però la seva part superior es troba al mateix nivell que les restants.

Malgrat que el material arqueològic del farciment és escàs i poc homogèni, remarcarem pel seu interès tres monedes de Còmode trobades a ran del mur 2003, que podem datar envers l'any 181-182 d.C. La resta del material l'oferim en el corresponent quadre-resum.

Habitació B-2

Probablement aquests és l'habitació que ha lliurat una estratigrafia més completa, mostrant-nos des de la seva fundació fins el seu abandó i enderrocament. Està delimitada pels murs 2003, 2014, 2015, 2018 i 2031. Hem de dir que el mur 2028 presenta el llindar d'una porta a nivell de paviment i que aquest, de terra batuda, es troba a un nivell més baix que el de la seva veïna, la B-3.

El farcit (E.2027), té la mateixa composició que el de l'àmbit anterior, és a dir, graves, terra sorrenca i, en alguns llocs, restes de cendres. El material d'aquest estrat també és pobre i es compon bàsicament de ceràmiques comunes, T.S. Sud-gal·lica, ceràmica de parets fines i fragments d'àmfores. Sobretot a l'extrem Sud s'aprecia una remonició de la terra producte probablement de l'obertura de la rasa de

fonamentació del mur. Però el fet d'haver estat farcida amb la mateixa terra fa difícil la seva delimitació. Tot això ens fa pensar que el fonament de les tres habitacions (estrats 2009, 2019 i 2027), és anterior a la construcció dels murs i era en realitat el reompliment del fossat situat en aquell extrem de la vil.la. Ho confirma el fet que alguns dels murs es troben per damunt d'aquest estrat.

Al cim de l'estrat 2027 es recolzen els murs 2014 i 2015 i además hi trobem un sòl de terra batuda vermellosa i cremada (E. 2026), cobert per una capa de terres cendroses (E.2025), dipositades durant el període d'activitat del sector. En una vora de l'habitació i paral·lela al mur 2003 es conserva "in situ" una tegula plana coberta de cendres i argila cremada, inici de la conducció d'un forn.

Aquesta estructura, una habitació literalment pavimentada amb cendres i escòries de ferro i vidre fos i l'aparició d'alguns lingots de ferro sense forjar a l'habitació veïna ens indueix a pensar que en aquest espai podia haver-se instal·lat un taller casolà per a la forja de ferro o, si més no, per a la reparació o fabricació d'eines o objectes d'ús agrícola o quotidià.

Cobrint l'estrat 2025 trobem l'enderrocament dels murs i teulada de l'habitació (E. 2018 i 2024). La disposició de les pedres caigudes ens indiquen que procedeixen sobretot dels murs 2015 i 2031 i, en menor quantitat, del mur 2003. Els fragments de ceràmica trobats entremig de l'enderrocament són bastant tardans. Es tracta bàsicament de ceràmica africana, àmfora i ceràmica comuna. Tot el conjunt està cobert per l'estrat 2010, format per terres d'aportació eòlica, fins el nivell de la part superior dels murs.

En un moment molt posterior a l'abandó i enderrocament de la vil.la i aprofitant les mateixes pedres dels murs romans, es va bastir un nou edifici, poc sòlid, damunt aquesta habitació. En formen part els murs 2016 i 2029, dels que tan sols s'en conserva una filada de pedres posades en sec. Tot i que només té una importància relativa, constatem que als constructors d'aquesta edificació no els va importar massa l'anivellament del sòl, ja que la base d'aquests dos darrers murs i el sòl de l'interior del recinte segueix el mateix pendent que el de l'estrat d'aportació eòlica que cobreix la vil.la. Ignorem la seva funció exacta, però diversos factors ens fan pensar que està en relació amb les alineacions de forats del camp fortificat medieval.

Habitació B-3

Encara que aquesta habitació, com la seva veïna B-4 pertany a la fase 2, la seva estructura i dimensions imiten les A-10 i A-11 de l'edifici de la 1ª fase, de tal manera que sembla com si la intenció dels constructors hagués estat la de doblar la superfície del primer edifici amb una nova construcció simètrica.

La major part dels murs de l'àmbit reposen damunt la capa de graves que farceix tot el fossat i que en aquest punt hem designat amb el núm. 2019. Per la banda sud-est aquest estrat, que en aquest cas té una forta pendent, gairebé desapareix. Per tal d'anivellar el terreny van abocar-

se en aquest indret diverses capes de terra cendrosa sorrenca i compacta (E. 2040 i 2045), cobertes per una espessa capa d'estucs pintats (E. 2044). El mur que tanca l'espai per l'extrem Sud es recolza, en part, en el farcit 2019 i en part en la capa d'estucs pintats procedents d'alguna habitació de l'edifici de la fase 1. En els punts en que el mur 2017 es recolza i talla l'estrat 2019 poden observar-se les restes d'una rasa de fundació difícil de delimitar. Però a la banda on es recolza directament sobre els estucs no hi ha senyals de cap rasa i la paret segueix el mateix pendent del farcit.

Igual que en el mur 2003, es pot comprovar en aquest cas que en un moment posterior i difícil de datar es va portar a terme una reestructuració de la paret, ja que damunt el donament de pedra seca es va col·locar una segona fila de pedres de major tamany unides amb morter (E. 2021). Tot i que no podem precisar massa la data d'aquesta remodelació o reconstrucció del mur, hem de fer notar que entremig de les pedres, a la part superior, va aparèixer una petita moneda de Constantí II (núm. 5 del nostre inventari).

No repetirem la composició ni el material arqueològic que formava part de l'estrat, atès que és idèntic als dels altres estrats paral·lels que hem vist anteriorment. En tot cas, com en el altres casos, es pot consultar el resum en el quadre corresponent.

El farcit 2019, que en la seva part superior constitueix el paviment de terra batuda de l'habitació, servia de basament per als fonaments de la resta de murs (E.2013, 2014 i 2015), i hem de tenir en compte que el mur 2013, que pertany a la fase 1, també es recolza al cim d'aquest estrat.

A l'extrem Nord de l'habitació i per sobre l'estrat 2019, es va dipositar un munt de runa procedent del mur que acabem de citar, una vegada abandonada la vil·la. Al seu damunt va aparèixer una última capa de terres d'aportació eòlica dipositades després d'haber-se abandonat el lloc (E.2011), i cobria tot el conjunt l'estrat superficial.

Pel que fa al mur que tanca l'habitació pel costat Est separant-la de la B-4, es recolza directament en el sòl geològic, tret de la part Sud, on es recolza damunt una sitja, probablement pre-romana, excavada en un extrem del fossat. Aquesta paret sembla allargar-se cap al Sud formant una altra habitació excavada només parcialment.

La sitja (E.2038), tot i que aparentment sembla indígena, hem de dir que entremig de les terres cendroses que la colgaven tan sols vam trobar-hi material d'època romana, bàsicament del s. I d.C. Això ens fa pensar que va ser obliterated i farcida durant les obres de construcció de la fase 1.

Habitació B-4.

Poca cosa podem dir d'aquesta habitació, ja que no ens conservava cap estratigrafia. Per sota l'estrat superficial es troba la roca natural, i tant aquesta com els murs que la delimiten presenten els

senyals dels forats de les defenses medievals. Cal anotar, en tot cas, que és la única habitació que presenta un extrem obert. No s'ha trobat cap senyal de mur que la tanqués per la part Sud. Probablement hauria estat destinada a cobert de tipus agrícola. És clar que el mur que trobem a faltar podia haver estat desmuntat al construir-se la línia de defenses que citavem abans.

Habitació B-5.

Encara que el sediment arqueològic sigui tan prim com el de l'habitació anterior, en aquesta trobem restes que ens mostren una activitat i portar una freqüentació posterior al lloc. Hem d'advertir que en aquests moments, tot just acabada la campanya de 1986, no s'ha excavat ni delimitat totalment l'estança, però examinant la planta general del jaciment intuïm que aquesta suposada habitació s'acaba en el mur 1035 situat a l'extrem Oest de la vil·la, formant un recinte al qual ens és difícil atribuir una funció, però que podria haver estat l'hortus de la vil·la. En tot cas, l'espai delimitat pels murs 1021, 1035, 1051 i 2049 no està subdividit per cap altre mur transversal.

Alguns dels elements descoberts en el seu interior ens fan pensar que més que una habitació es tracta en realitat d'un pati (si es vol, diem-ne hortus), i podria ser que en un dels seus extrems tingués un petit cobert. De totes maneres, les seves característiques ens mostren que gairebé tot aquest recinte estava descobert. Per exemple, a la seva meitat Est, davant mateix del pati porticat pertanyent a la fase 1, trobem les restes d'una gran llar feta damunt la roca natural. Aquesta llar, fàcilment identificable, està formada per una primera capa de terres cendroses que, en planta, adopta una forma lleugerament el·líptica (E. 1038), i en els seus extrems es conserven dos forats de pal (E. 1039 i 1040).

Per damunt d'aquesta capa en trobem una segona, formada per argamassa i estucs pintats abocats intencionadament, barrejats amb cendres i terres vermelles cremades (E. 1046). Una última capa, formada per cendres i terres encara més cremades, es troba al damunt de les anteriors, en el centre de la llar (E. 1047).

Els diferents fragments de ceràmica trobats entremig de les terres del foc són tots ells d'època romana i no hi ha cap intrusió de materials moderns. D'altra banda, la taca cendrosa està travessada i afectada per les alineacions de forats medievals, la qual cosa indica que no es tracta de les restes de cap cabana medieval o moderna. Val a dir, també, que la llar està situada enmig de l'habitació B-5, equidistant entre les parets Nord i Sud i, per tant, la seva ubicació en aquell lloc va venir determinada per l'existència dels dos murs. Tot això ens demostra d'una manera efectiva que està en relació amb les activitats que es portaven a terme en aquell indret de la vil·la.

Un segon element que trobem en aquest espai és un conjunt de pedres alineades i formant angle recte, que a primer cop d'ull presenten l'aspecte d'un mur (E. 1025). Però és una construcció poc sòlida, formada tan sols per una sola fila de petites pedres i tegulae que

difícilment podria haver sostingut una coberta. En aquest cas sí que hem de confessar que ignorem del tot què hi fan en aquell lloc, ja que no semblen tenir relació amb les edificacions d'època romana. De totes maneres, l'excavació de la part sud-est del que hem anomenat habitació B-5 ens deura aclarir la qüestió.

Per acabar, direm que si tal com suposem, l'habitació o pati s'estén fins el mur 1035, també quedarà en el seu interior la canalització de la llar 1029, la qual format part de la cambra A-7 del sector 1, i tots els elements relacionats amb ella.

ELS ESTUCS PINTATS

Per primera vegada en una vil·la d'aquesta zona s'ha pogut constatar l'existència d'una decoració parietal a les habitacions, la qual presenta una gran solidesa, però també una extrema simplicitat en quant als motius decoratius. Malauradament, els fragments d'estucs trobats durant la darrera campanya d'excavacions no van aparèixer "in situ" dins les habitacions a les quals pertanyien, sino dins els nivells de farciment del fossat del Sector 2 i en altres indrets del Sector 1. Per això ignorem, ara per ara, de quines habitacions provenen. De tota manera, tenint en compta les característiques, decoració i gruix dels estucs, podem imaginar que formaven part de dues peces diferents.

Els del Sector 1, acumulats a l'exterior del mur que tanca la vil·la pel Sud, tenen un gruix d'entre 5 i 8 cm. i la seva decoració està formada per grans quadres de color groc o vermell mangre, sense cap rastre d'altres motius decoratius. En canvi, amb els nombrosos fragments apareguts en el Sector 2 es pot reconstruir, malgrat que parcialment, la decoració d'alguns murs, tot i que de moment ignorem a quines habitacions pertanyen i la disposició dels diferents camps de colors de cada mur.

El tot cas, podem constatar que la part superior de cada cambra estava adornada amb una falsa motllura formada per una combinació de vert, blanc, vermell mangre, negre i blau egipci, els quals enquadraven els panells vermell mangre i negre, negre i groc o vermell clar. Aquests mateixos camps estaven limitats en la seva part inferior per successives línies amb els colors blau egipci, blanc, groc, vermell mangre i una faixa de 50 cm. d'alçada de color blanc esquitxat amb altres colors en un intent d'imitar el marbre.

En els camps de color vermell i sobretot en els grocs, s'hi poden veure restes de decoració vegetal en vert i vermell, representant probablement fulles i fruits de cirerers. En els panells negres la decoració es componia de ratlles blanques o vermelles, semicercles i cargols, dels quals no hem pogut endevinar el sentit exacte, tot i que podria tractar-se de motius vegetals.

Malgrat la simplicitat dels motius decoratius, observem que es va emprar una tècnica molt depurada per a l'execució de les pintures. Tenint en compta que el treball havia de ser ràpid, ja que s'havia de pintar damunt el morter fresc per tal d'obtenir una bona adherència, les línies són de traçat recte, ferm i depurat (sovint, en una amplada de 4 cm. trobem fins a sis línies de color diferents), la qual cosa comporta una preparació i distribució prèvia de la decoració. En algunes de les línies de les falses motllures es poden veure restes dels esborranys inicials fets damunt el morter amb un punxó. En canvi, sembla que els motius vegetals foren pintats sense observar cap croquis dibuixat prèviament damunt els murs.

Aquests estucs ens mostren, d'una banda, una preocupació per part del propietari per obtenir una decoració luxosa però senzilla i d'acord amb la moda de l'època (mitjans del s. I d.C.), i per altra, per decorar la vivenda amb pintures d'alta qualitat i cares, ja que alguns dels colors s'obtenien de pigments difícils d'aconseguir i, per tant, d'un preu elevat. És el cas del roig mangre, que no hem de confondre amb el vermell comú, també present a la vil·la, el qual es fabricava a partir del mineral de mercuri, que s'havia d'importar de lluny i era difícil d'utilitzar i molt delicat, puix que el color s'alterava fàcilment. El blau egipci també era un pigment de cost elevat, resultant de la cocció d'una barreja de sorra, mineral de coure i salnitre.

Però els estucs no són els únics elements que assenyalen l'existència de cambres decorades amb luxe en una vil·la en la que l'activitat principal era l'agrícola. És prou elevat el nombre de plaques de marbre, calcàrea o pissarra, quadrades o triangulars i algunes d'elles bisellades, que assenyalen l'existència de paviments d'"opus sectile" i de murs revestits amb aquests materials. La troballa d'algunes tesselles també indiquen l'existència de paviments de mosaic en alguna part de l'edifici.

LES MONEDES

El conjunt de monedes trobades a la vil.la de Els Tolegassos és relativament nombrós si tenim en compte les característiques del jaciment i la mala conservació dels estrats d'algun sector. Tot i això, durant les quatre primeres campanyes d'excavacions s'en van trobar trenta, además d'un petit lot de dotze monedes més trobades per un excavador clandestí que va recórrer tota la finca amb un detector de metalls. Del lot que aquesta persona pogués haber trobat amb el detector, varem recuperar-ne les dotze que ja citàvem, totes elles en molt mal estat i quasi il·legibles, la qual cosa ens fa suposar que en el jaciment en va trobar més i en millor estat, que deurien passar a engruixir alguna col·lecció particular. Les monedes d'aquest darrer conjunt les incluem entre les trobades a l'estrat superficial, però no s'assenyalen a la planta general de la vil.la, ja que, lògicament, ignorem el lloc exacte de la seva aparició. D'altra banda, tan sols dues o tres són identificables i poden ser estudiades; la resta són irreconeixibles.

Abans de passar a la descripció del conjunt numismàtic potser fora interessant fer un breu comentari sobre els punts del jaciment on es concentraven i sobre la gran diversitat de monedes des del punt de vista cronològic.

Al començament hem dit que el nombre de monedes és relativament alt. Potser hauríem de rectificar per dir que el lot de monedes recuperades a la vil.la és realment nombrós. Sorpren veure amb quina facilitat eren perdudes les monedes en aquell assentament agrícola. Sorpren també constatar que únicament trobem monedes, siguin de l'època que siguin, dins les habitacions, però mai fora la vil.la, a les escombreres o fora els dos edificis que hem identificat fins ara. Tampoc en cap dels patis interior n'han aparegut.

En les monedes veiem representada tota la vida del jaciment; des d'una primera fase (que podríem anomenar Fase 0, ja que la seva existència només la coneixem mercès al material ceràmic i numismàtic), representada per les monedes indígenes i romanes (núms. 6, 15, 18 i 19), fins l'època de construcció i ple funcionament de la vil.la, amb monedes d'època d'August i Alt Imperi i augmentant el nombre a partir de la segona meitat del s. II d.C. El conjunt menys nombrós és el format per les monedes del Baix Imperi, la més moderna de les quals pertany a Constantí, moment en el que ja deuria estar abandonada la vil.la i només deuria produir-se una freqüentació esporàdica del lloc.

Inventari

1.- Procedència: 3vt-1002. 1985.

Tipus: As.

Pes: 28'20 gr. Diàmetre: 32 mm.

- Anvers: Bust de perfil de l'emperador, amb corona de llor.
IMP CAES M AVREL ANTONINVS AVG P M.
Revers: La Salut davant un altar rodó i una serp.
(saluti augustor tr p XVI cos III) S C .
Cronologia: 161-162 d.C.
- 2.- Procedència: 3vt-2001. 1985.
Tipus: Antoninià.
Pes: 3'300 gr. Diàmetre: 19'5 mm.
Anvers: Bust de perfil de l'emperador, amb corona radiada.
IMP C TETRICVS P F AVG.
Revers: Soldat amb llança.
VIRTVS AVG.
Cronologia: Tetricus II. 270-274 d.C.
- 3.- Procedència: 3vt-2001. 1985.
Tipus: Denari.
Pes: 2'92 gr. Diàmetre: 17 mm.
Anvers: Bust de perfil de l'emperador.
IMP CAESAR VESPASIANVS AVG.
Revers: Fortuna amb cornucòpia.
(Cos iter) FORD RED.
Cronologia: Vespasià. 69-70 d.C.
- 4.- Procedència: 3vt-2001. 1985.
Tipus: As.
Pes: 19'180 gr. Diàmetre: 29 mm.
Anvers: Bust de perfil amb corona de llor.
SEPT SEVER
Revers: Bacus amb llança i una pantera.
..... S C.
Cronologia: Sèptim Sever. 193-194 d.C.
- 5.- Procedència: 3vt-2001. 1985.
Tipus: Divisor de bronze.
Pes: 0'620 gr. Diàmetre: 12 mm.
Anvers: Bust de l'emperador, amb casc de cimera i ceptre.
CONSTANTINVS AVG.
Revers: Victòria alada, amb escut i llança.
Cronologia: Probable Constantí II. 337 d.C. aprox.
- 6.- Procedència: 3vt-2007. 1985.
Tipus: As.
Pes: 13'520 gr. Diàmetre: 31 mm.
Anvers: Pal·les amb casc.
Revers: Pegàs amb el símbol de proa al davant i amb la Nike al damunt. UNTIKESKEN, amb caràcters ibèrics.
Cronologia: 2ª meitat del s. II a.C. (VILLARONGA, pág. 212).
- 7.- Procedència: 3vt-2007. 1985.
Tipus: As.
Pes: 6'440 gr. Diàmetre: 25 mm.
Moneda difícil d'identificar; quasi il·legible i amb un forat en un extrem per utilitzar-la com medalla.
Cronologia: Probable Claudi I.
- 8.- Procedència: 3vt-2008. 1985.
Tipus: Denari.
Pes: 3'42 gr. Diàmetre: 17 mm.
Anvers: Bust de perfil a la dreta.
DIVA FAVSTINA

- Revers: Pietat davant un altar rodó i una serp.
AVGVSTA.
Cronologia: 141 d.C.
- 9.- Procedència: 3vt-2008. 1985.
Tipus: As.
Pes: 8'4 gr. Diàmetre: 23 mm.
Difícil d'identificar. Probablement pertany a Commodus (181-182).
- 10.-Procedència: 3vt-2008. 1985.
Tipus: As.
Pes: 19'590 gr. Diàmetre: 28 mm.
Anvers: Bust de perfil a la dreta, amb corona de llor.
M COMMODVS ANTONINVS AVG.
Revers: Jupiter assegut davant un altar rodó i una serp.
(Iuppiter conservator) S C.
Cronologia: 181-182 d.C.
- 11.-Procedència: 3vt-2009. 1985.
Tipus: As.
Pes: 9'69 gr. Diàmetre: 24 mm.
Anvers: Bust de perfil de l'emperador, amb corona de llor.
(antoninus aug pi)VS P P TR P COS III.
Revers: Janus amb casc, escut i llança.
..... S C.
Cronologia: 140-144 d.C.
- 12.-Procedència: 3vt-2009. 1985.
Tipus: As.
Pes: 9'950 gr. Diàmetre: 24/25 mm.
Anvers: Bust de perfil dret de l'emperador, amb corona de llor.
(antoninus aug pi)VS P P TR P COS III.
Revers: Fortuna amb cornucòpia.
..... S C
Cronologia: 140-144 d.C.
- 13.-Procedència: vt-1006. 1983.
Tipus: Antoninià.
Pes: 2'30 gr. Diàmetre: 20 mm.
Anvers: Bust amb perfil dret de l'emperador, amb corona radiada.
GALIENVS AVG.
Revers: Pax Augusta amb una palma.
PAX AVG.
Cronologia: Gal. liè. 253-268 d.C.
- 14.-Procedència: vt-1010. 1983.
Tipus: Antoninià.
Pes: 1'88 gr. Diàmetre: 16 mm.
Il·legible.
- 15.-Procedència: vt-1019. 1983.
Tipus: Semis ibèric.
Pes: 8'94 gr. Diàmetre: 22 mm.
Anvers: Cap de perfil dret, amb el símbol del lleó al davant.
Revers: Genet amb una llança.
SEKALSA, amb caràcters ibèrics.
Cronologia: Primera meitat del s. II a.C.
- 16.-Procedència: vt-1019. 1983.
Tipus: As d'Empúries.
Pes: 8'12 gr. Diàmetre: 26 mm.
Anvers: Fal·les amb casc rodó.

- Revers: Pegàs amb el símbol U al damunt.
 IMPORIT.
- Cronologia: 2ª meitat del s. I a.C.
- 17.-Procedència: vt-1019. 1983.
 Tipus: As.
 Pes: 7'34. Diàmetre: 27 mm.
 Anvers: Bust amb perfil dret. Il·legible.
 Revers: Il·legible.
 Cronologia: Probable Claudi I.
- 18 Procedència: 2vt-1014. 1984.
 Tipus: As.
 Pes: 12'02 gr. Diàmetre: 27'5 mm.
 Anvers: Pal·les amb casc rodó.
 Q. C. M. C. G. R. L. C. F. A.
 Revers: Pegàs amb el símbol U al damunt.
 IMPORIT.
 Cronologia: Entre el 44 i el 27 a.C. (VILLAROMGA, pág. 249).
- 19.-Procedència: 2vt-1010. 1984.
 Tipus: Semis.
 Pes: 4'62 gr. Diàmetre: 20 mm.
 Anvers: Cap d'Heracles amb casc de pell de lleó.
 Revers: Froa de nau.
 Q M E. ROMA.
 Cronologia: 1ª meitat del s. II a.C.
- 20.-Procedència: vt-1010. 1983.
 Tipus: Antoninià.
 Pes: 3'14 gr. Diàmetre: 21 mm.
 Anvers: Bust de l'emperador de perfil dret, amb corona radiada.
 DIVO CLAUDIO.
 Revers: Altar.
 CONSECRATIO.
 Cronologia: 270 d.C. Probablement de la ceca de Roma.
- 21.-Procedència: 2vt-1022. 1984.
 Tipus: As.
 Pes: 10'12 gr. Diàmetre: 27 mm.
 Anvers: Pal·les amb casc rodó encunyat amb línies senzilles.
 Revers: Pegàs.
 IMPORIT.
 Cronologia: Mitjans del s. I a.C.
- 22.-Procedència: 2vt-1022. 1984.
 Tipus: As.
 Pes: 15'40 gr. Diàmetre: 27 mm.
 Anvers: Bust de perfil dret de l'emperador, amb corona de llor.
 IMP CAE C VIB VOLVSIANO AVG.
 Revers: Pax Augusta amb una branca i ceptre.
 PAX AVG S C.
 Cronologia: 253 d.C.
- 23.-Procedència: 2vt-1028. 1984.
 Tipus: Antoninià.
 Pes: 5'29 gr. Diàmetre: 28 mm.
 Anvers: Il·legible.
 Revers: S C.
 Cronologia: Probable Marc Aureli. 161-162 d.C.

EL FORN.

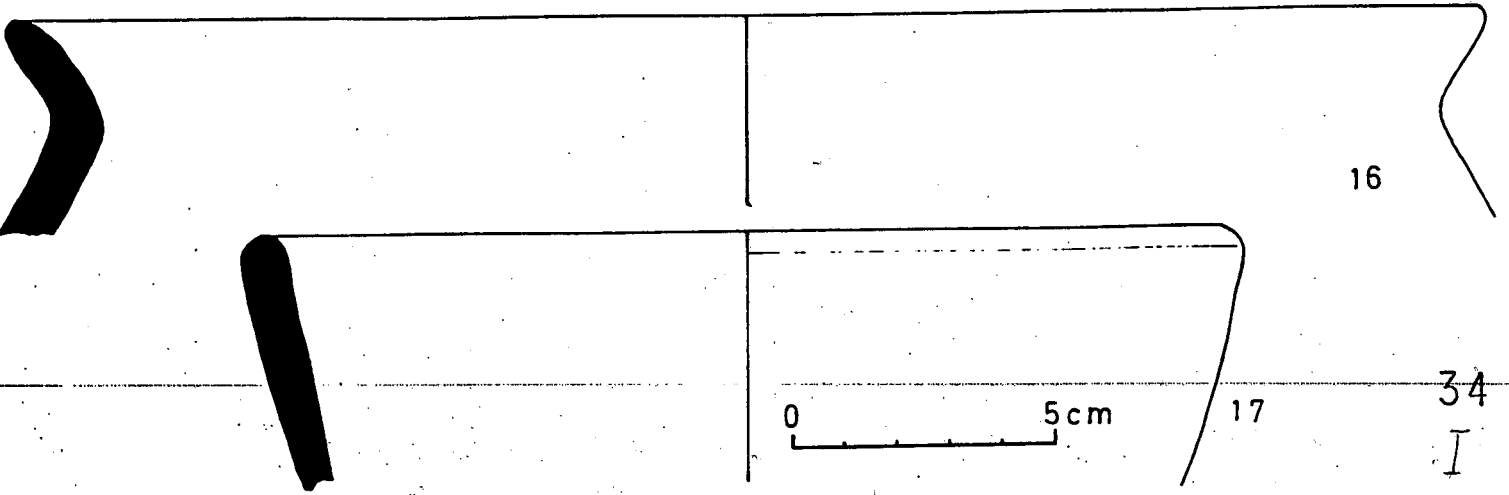
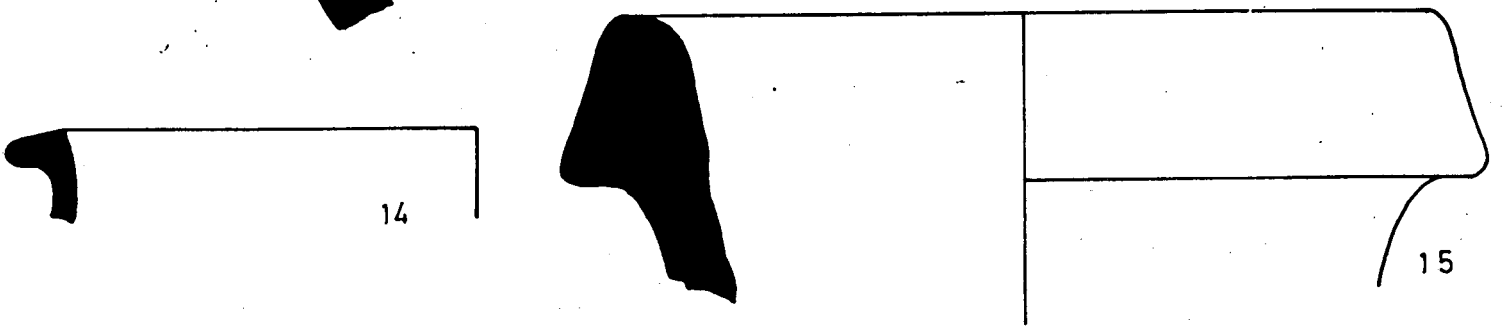
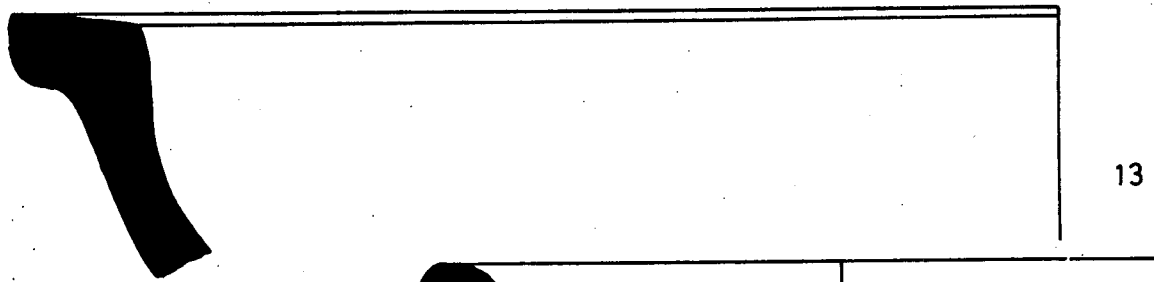
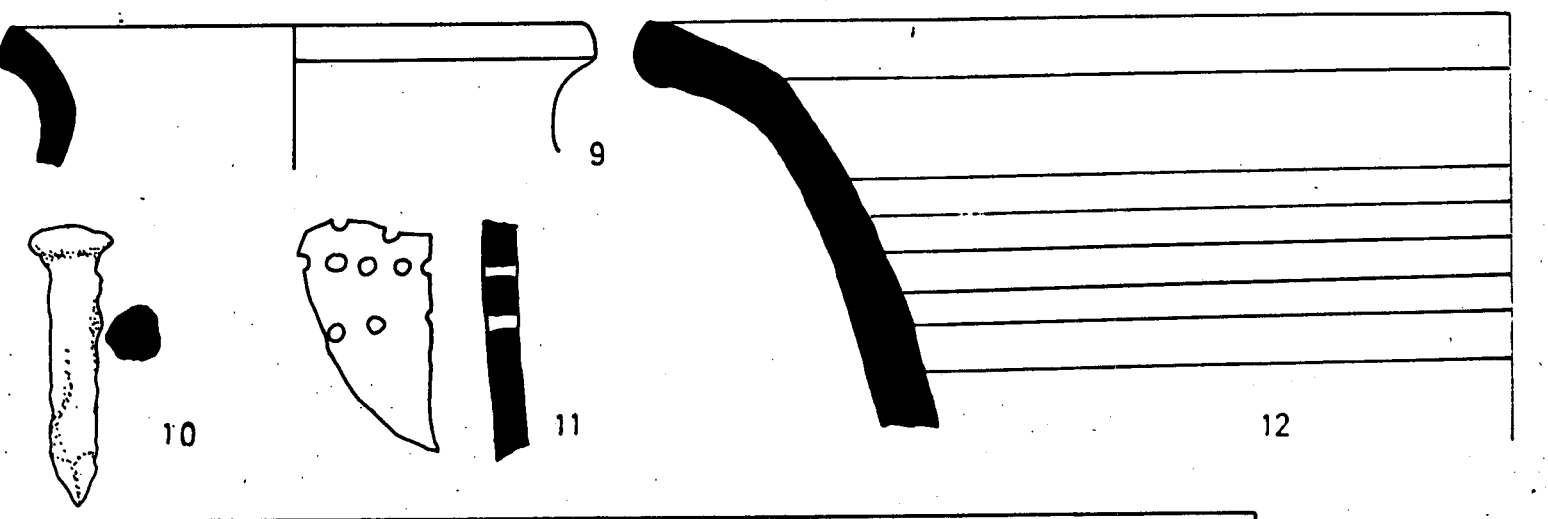
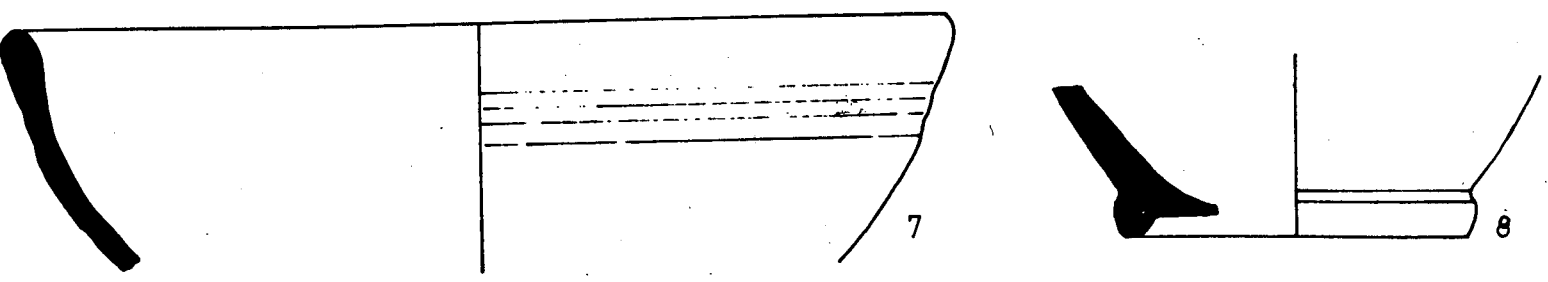
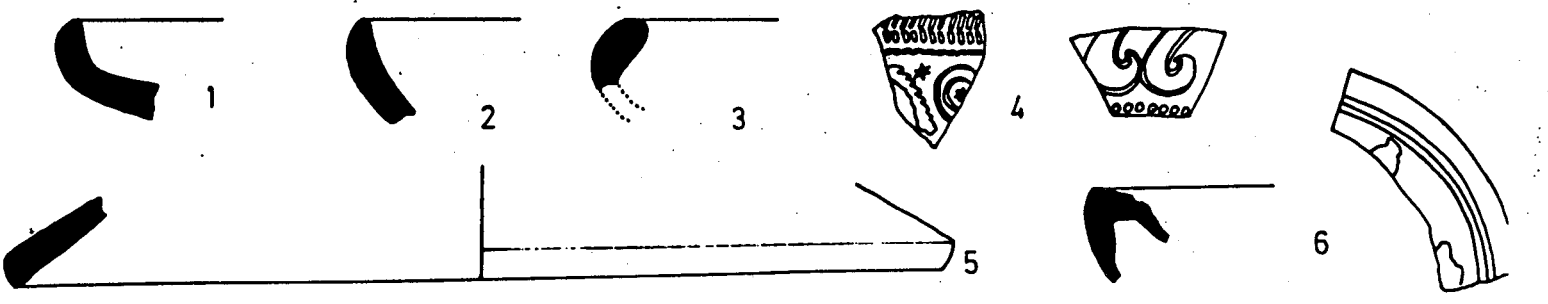
Ara fa uns tretze anys es va descobrir, de forma casual, un forn situat a uns 100 m. a l'Oest de la vil.la. El seu descobriment va ser degut al pas de tractors i maquinària agrícola pel camí on està situat aquest forn, la qual cosa va provocar l'esfondrament d'una petita part de l'estructura, permetent identificar la troballa.

Per tal d'estudiar i poder conservar aquest forn, l'estiu de l'any 1961 es va portar a terme una curta campanya de salvament, excavant-se la seva totalitat i podent-se comprovar que la part destruïda era mínima.

La part superior del forn és de planta quadrada, d'uns 4 m² de superfície, i conserva les parets del "laboratorium" en una alçada mitjana de 15 cm. L'engraellat, damunt el qual es posaven les teules a cuire, estava parcialment destruït, ho i conservant-se'n una tercera part amb 34 forats que comuniquen la cambra de cocció amb la cambra de foc situada a sota.

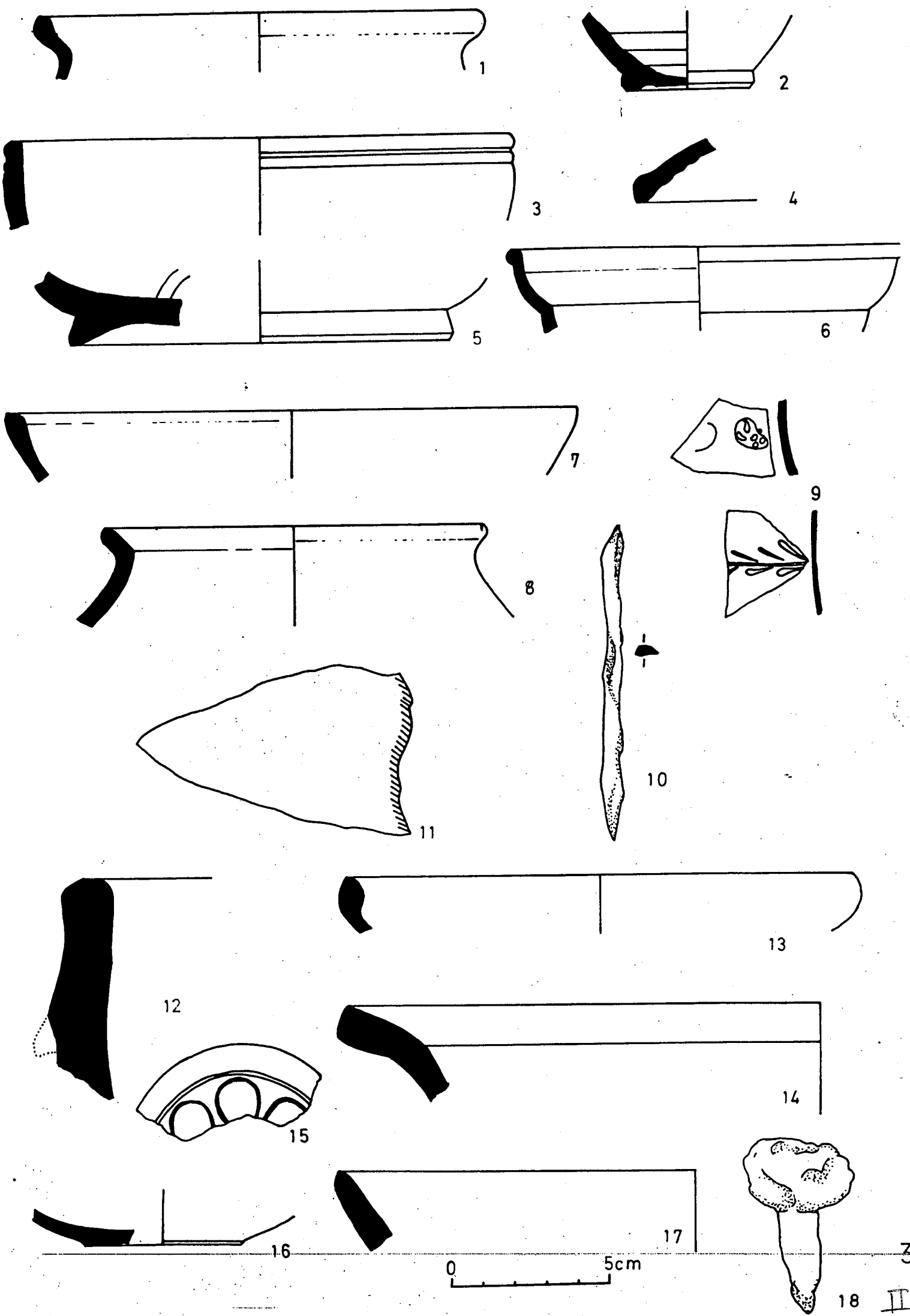
Contràriament al que pensàvem abans de començar l'excavació, la destrucció de la major part de l'engraellat no fou deguda al pas de vehicles pel seu damunt, sinó que aquest es va enfonsar mentre es feia una cuïta de teules. Sembla ser que un dels arcs que sostenia l'engraellat no va poder suportar el pes excessiu dels "imbrices" i va cedir mentre aquests s'estaven coent. A l'interior de la cambra inferior i damunt d'un bon gruix de cendres vegetals, van aparèixer els "imbrices" trossejats; alguns, els del mig, cremats, mentre que els que s'havien escampat per les vores encara estaven sense cuire. Malgrat tot, la conservació de la part inferior del forn era excel·lent, per la qual cosa es va decidir protegir-lo construint una estructura al damunt.

La cronologia exacta d'aquest forn no està, ara per ara, massa clara. De totes maneres, tan per la seva estructura com pels materials ceràmics trobats al seu voltant, se'l pot situar en el context del s. II d.C. i probablement la seva construcció respon a les necessitats de fabricació d'elements constructius ("tegulae" i "imbrices") amb motiu de les obres d'ampliació de la vil.la corresponent a la segona fase. És probable, ademés, que si aquest forn es va destruir mentre estava en funcionament, s'en hagués construït un altre al costat per acabar la fabricació de les teules necessàries per a les obres de reestructuració de la vil.la. En tot cas, caldrà iniciar noves exploracions al seu entorn per tal de confirmar aquest punt.

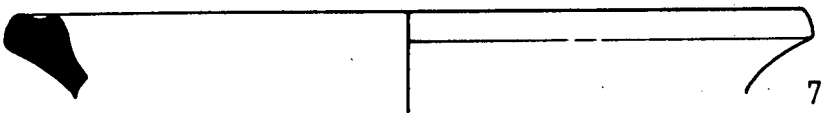
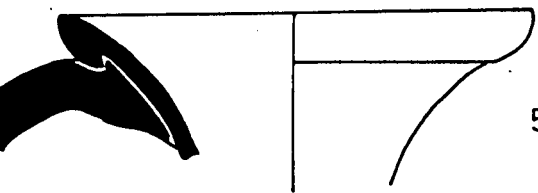
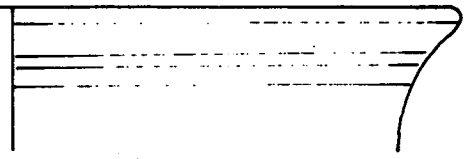
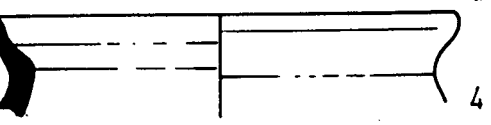
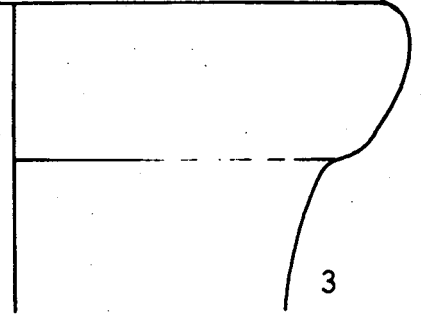
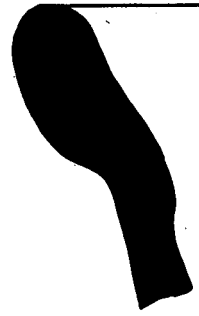
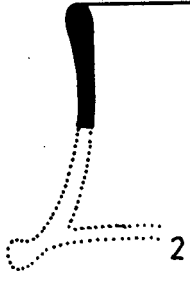
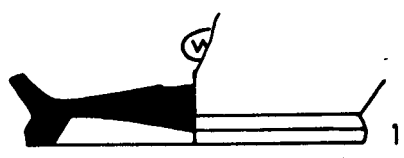

0 5cm

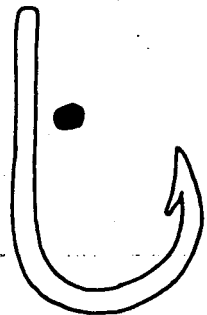
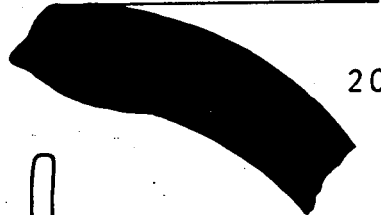
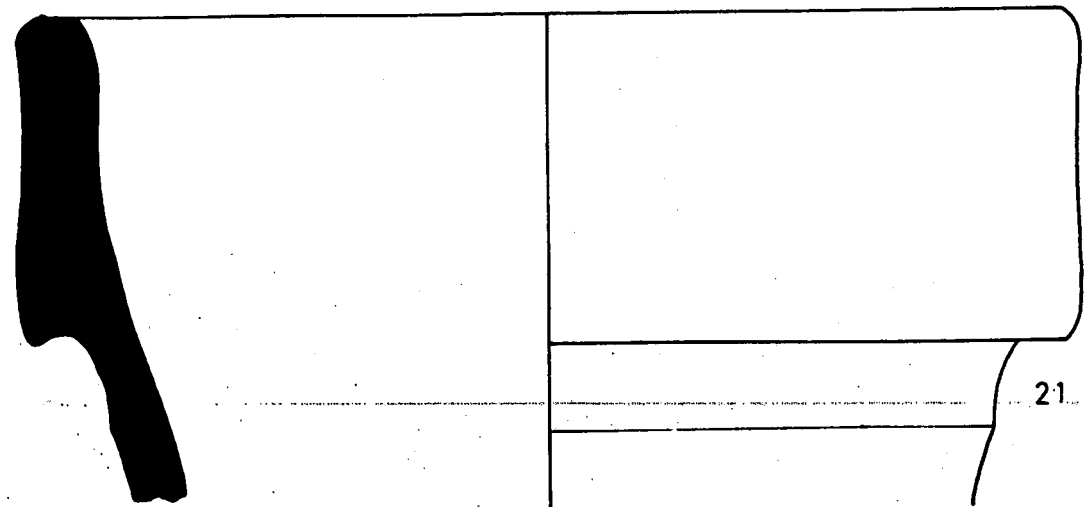
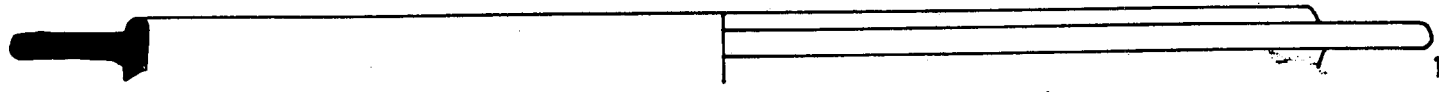
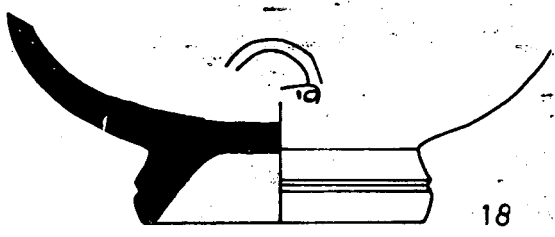
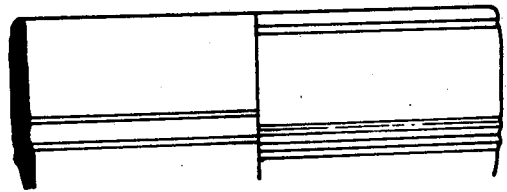
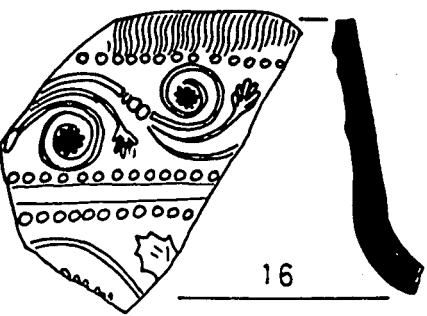
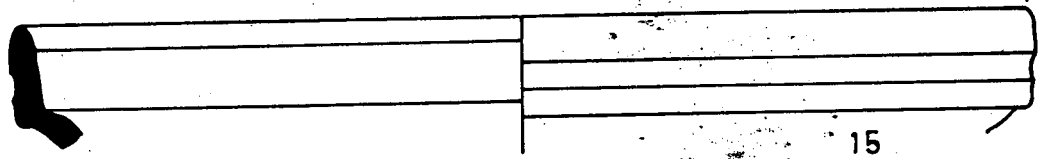
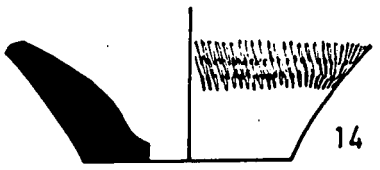
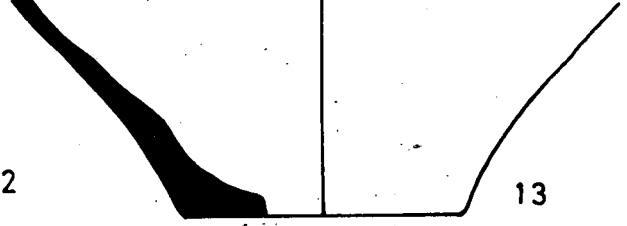
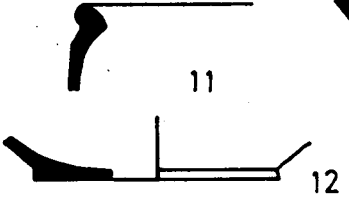
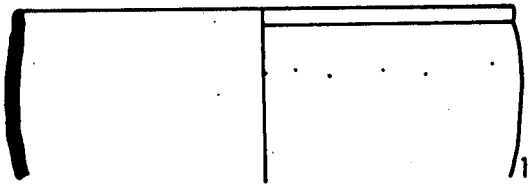
17

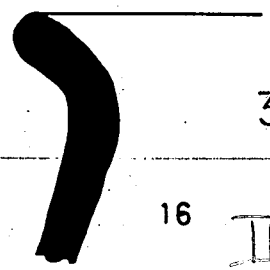
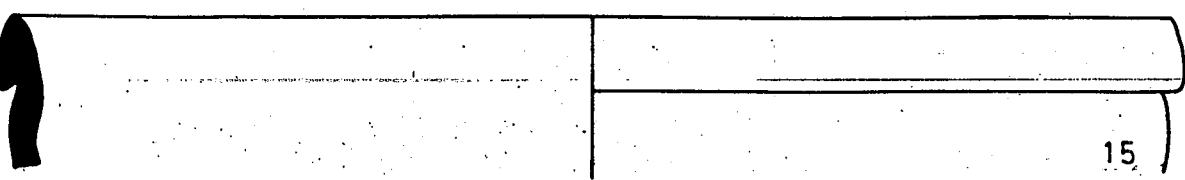
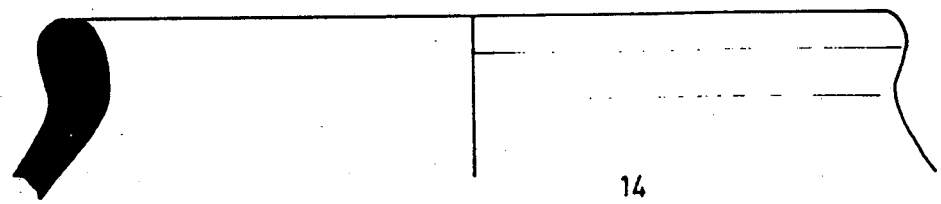
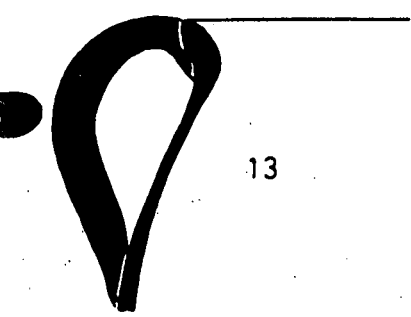
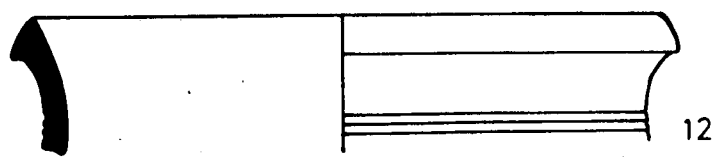
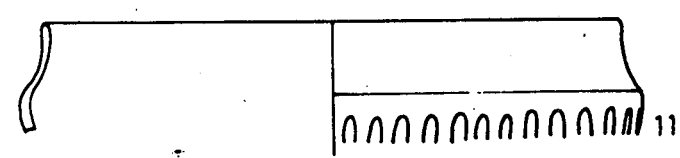
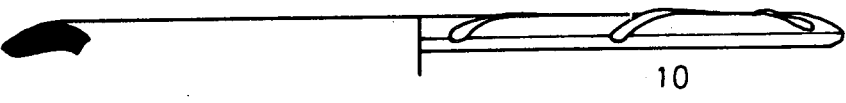
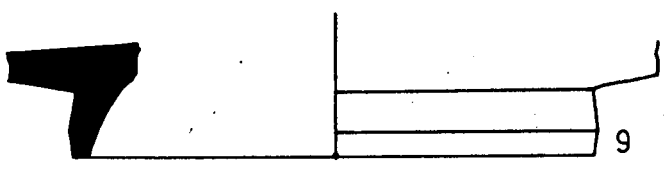
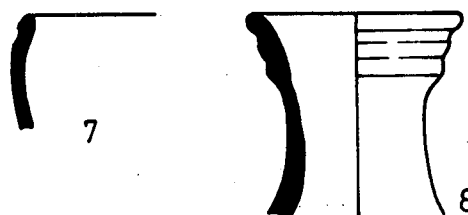
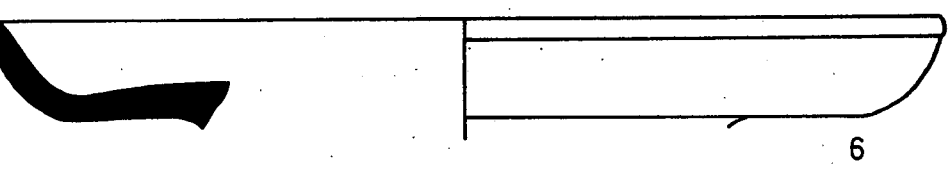
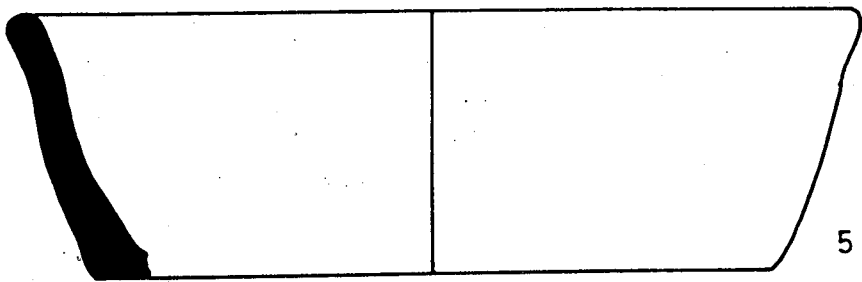
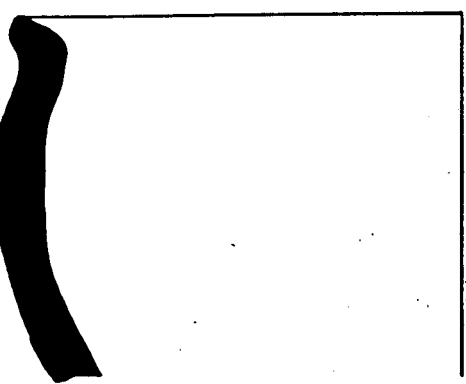
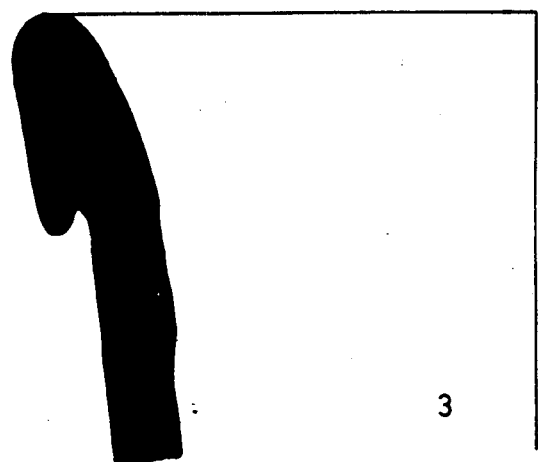
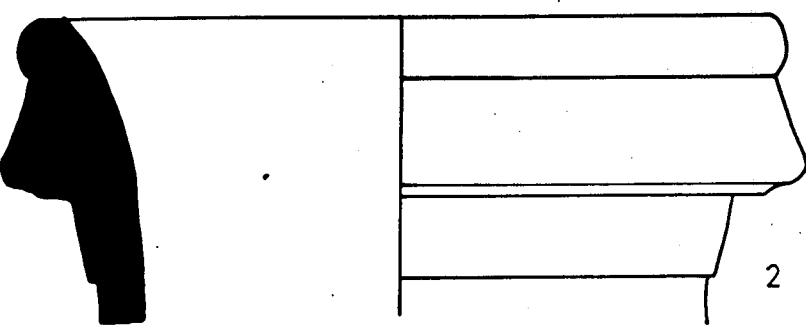
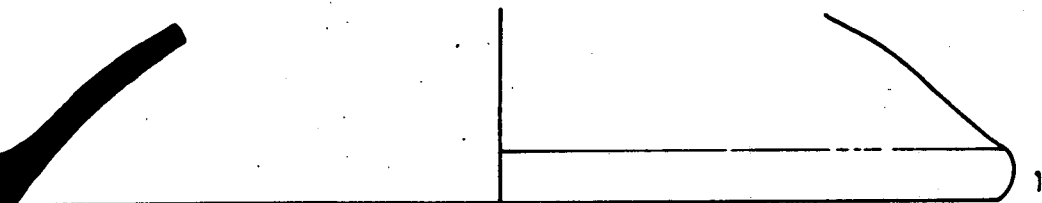
0 5cm

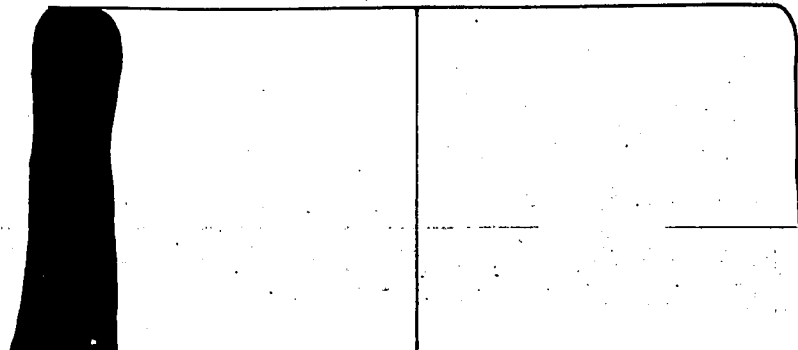
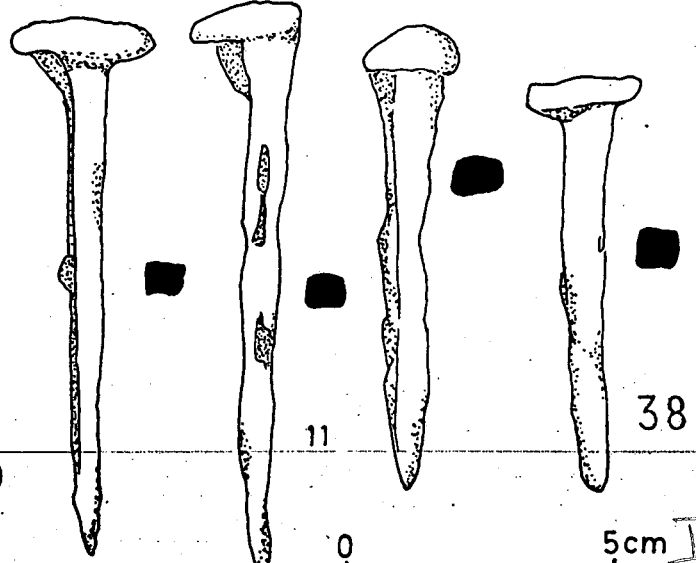
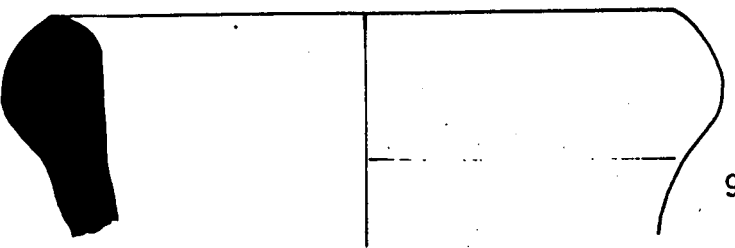
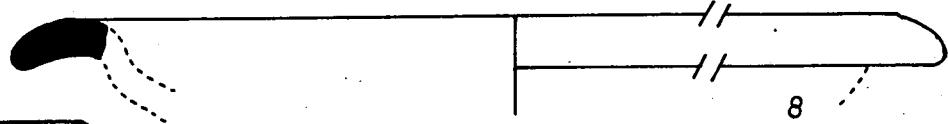
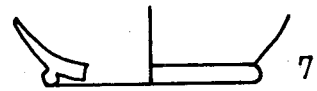
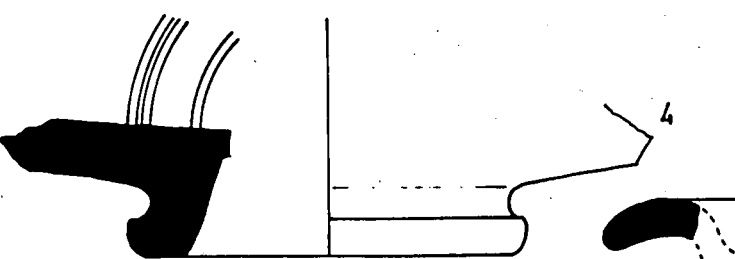
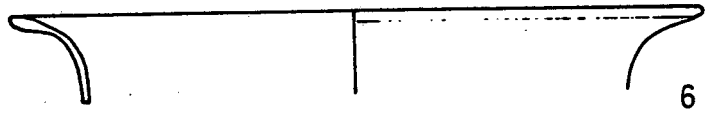
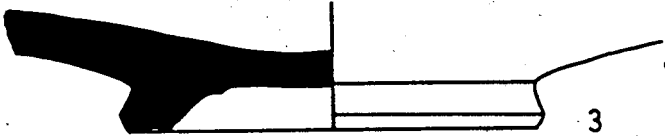
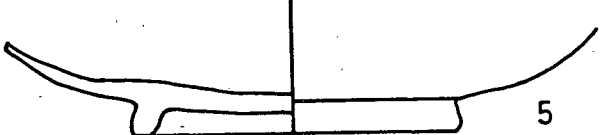
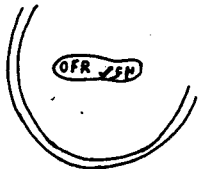
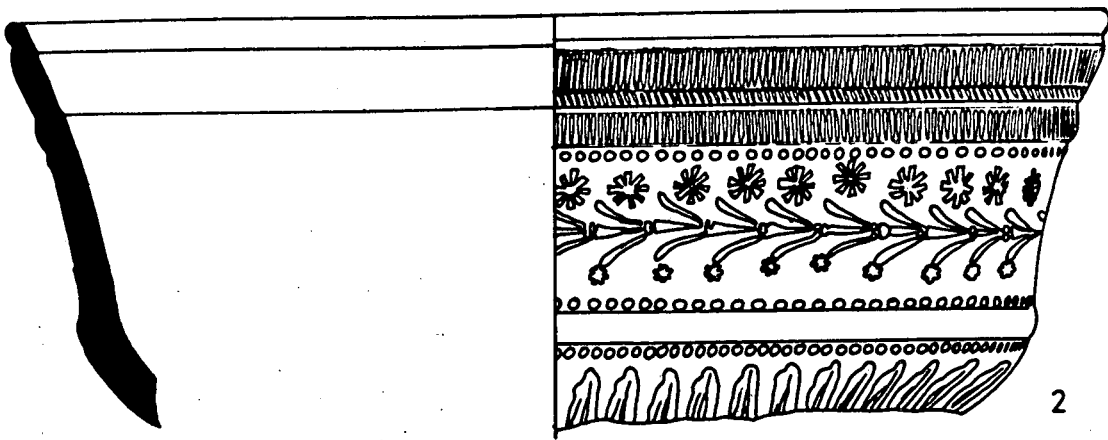
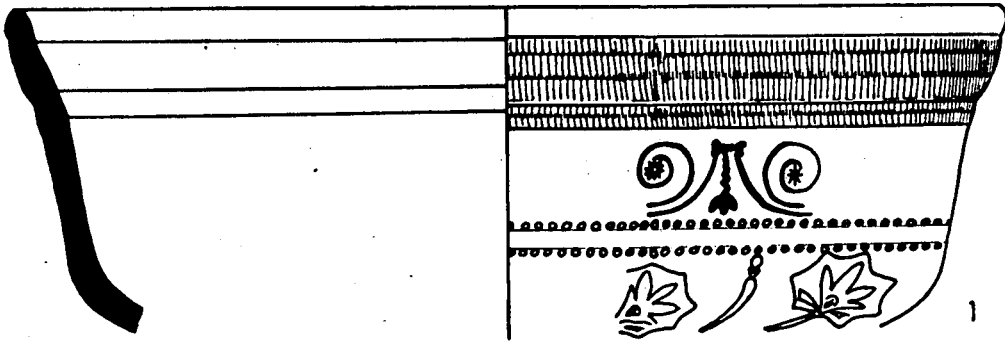

10.10

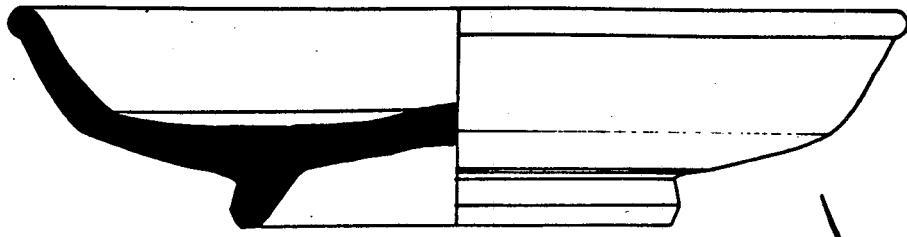
0 5cm

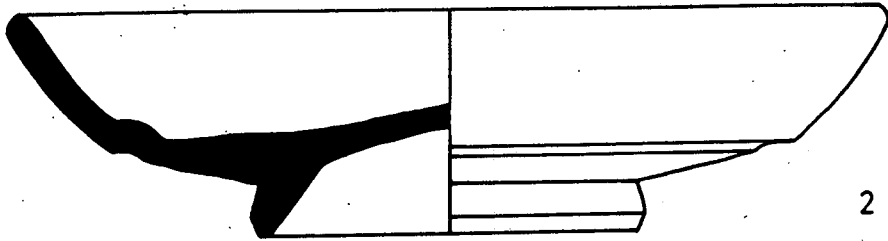

0514074

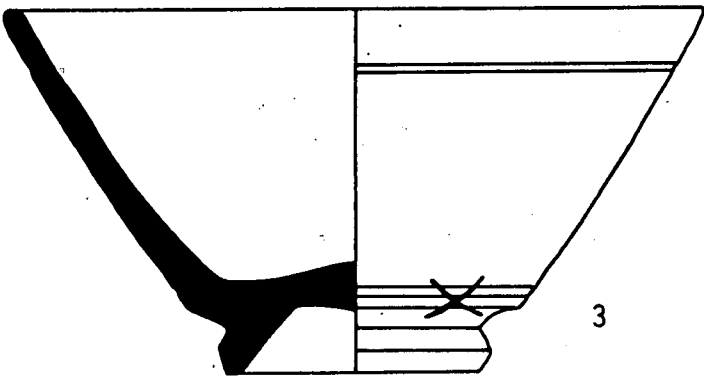
1

.RAN

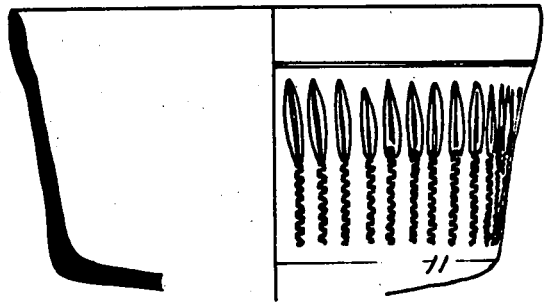

2

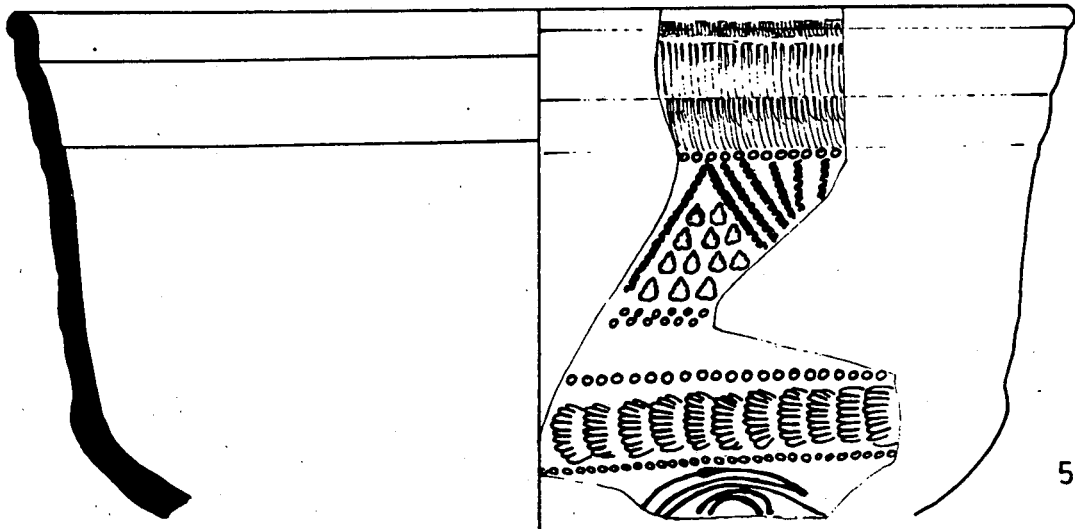
0514074

3

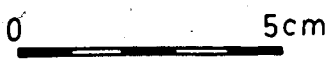
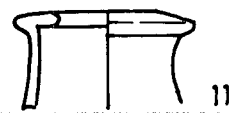
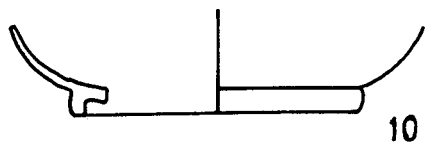
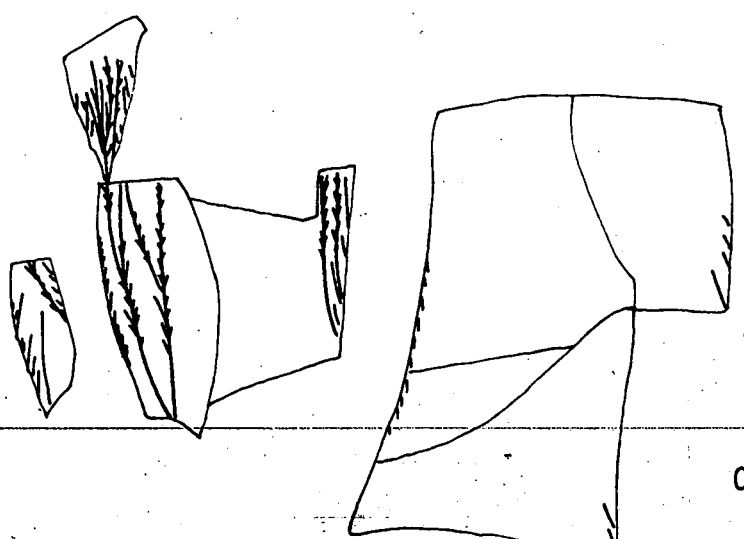
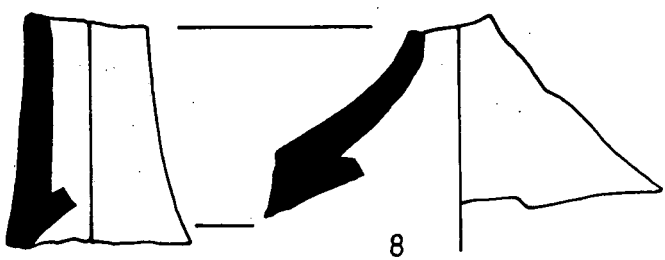
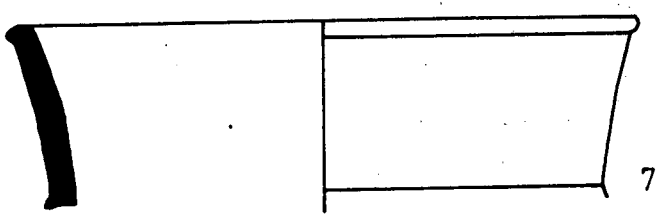
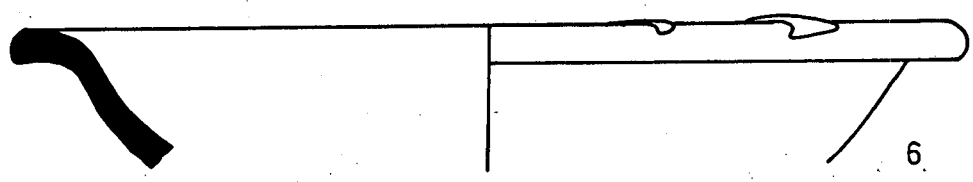
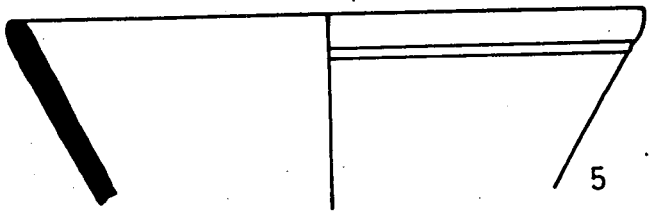
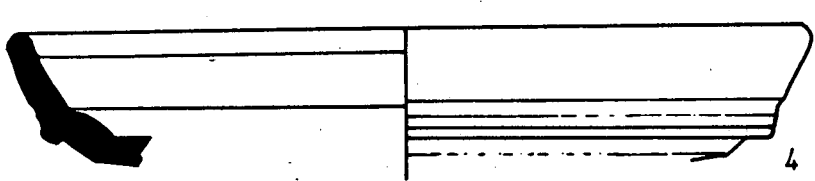
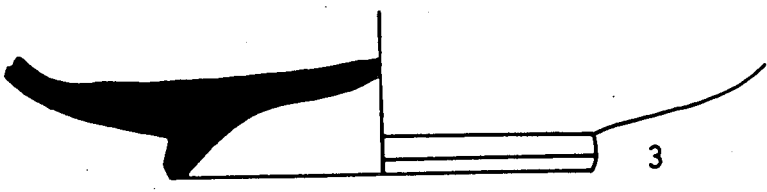
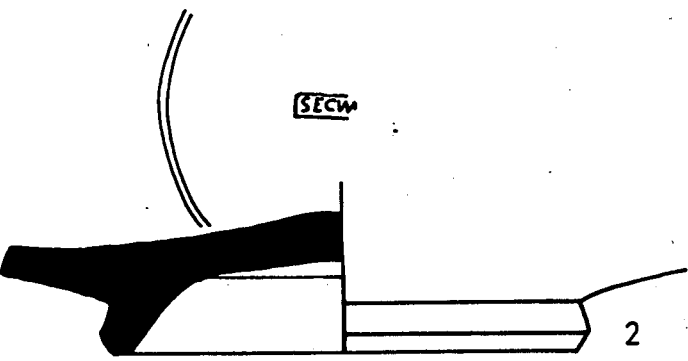
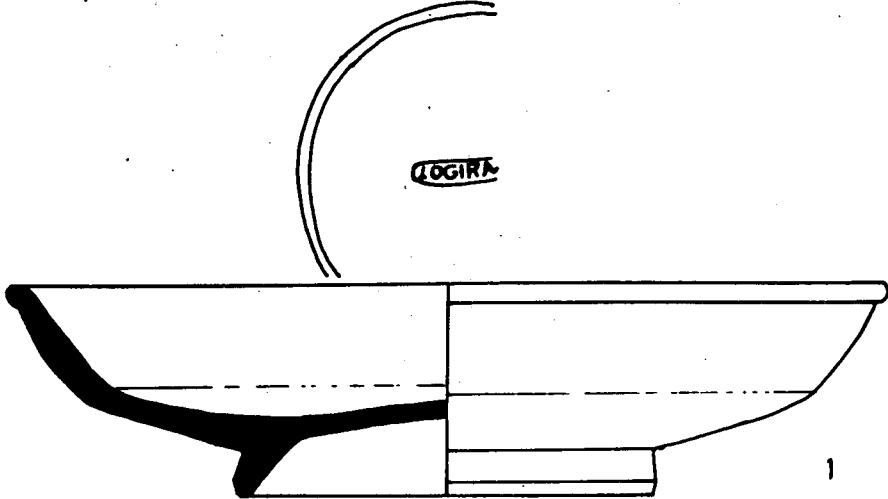

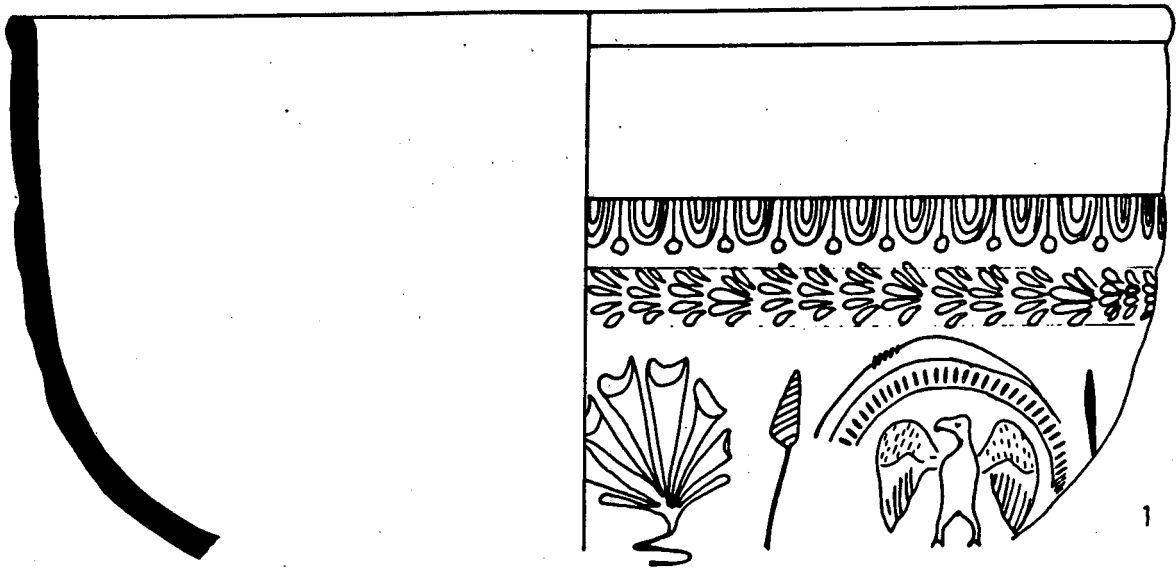
4

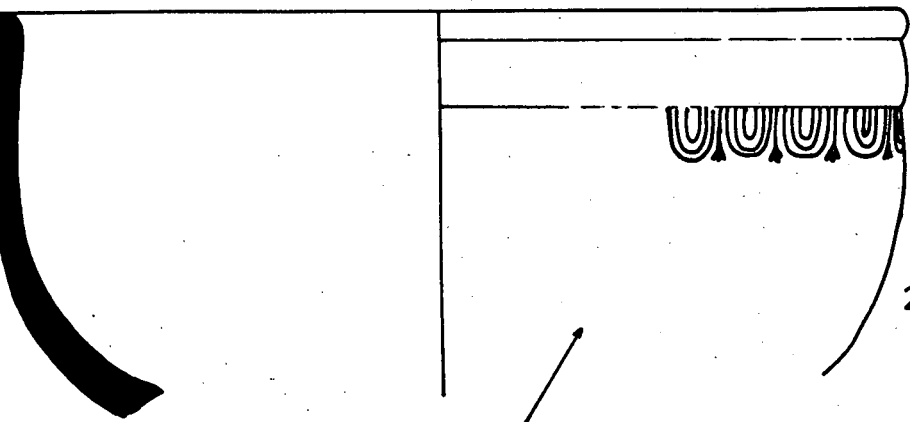
5

0 5cm

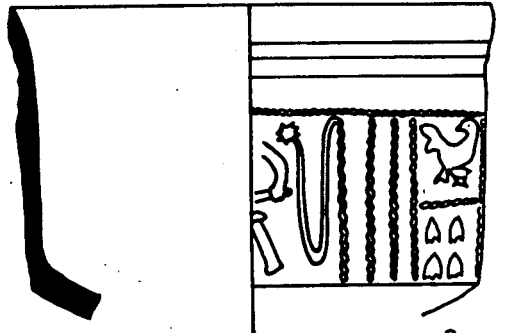

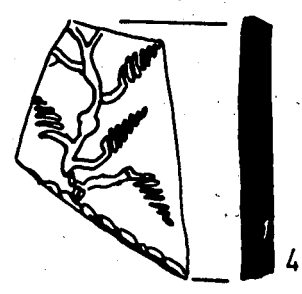
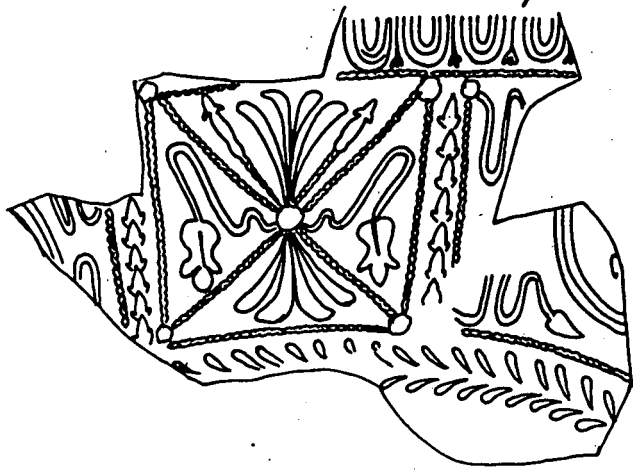
1

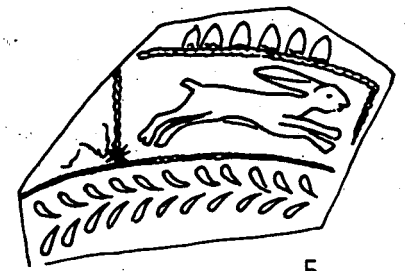
2

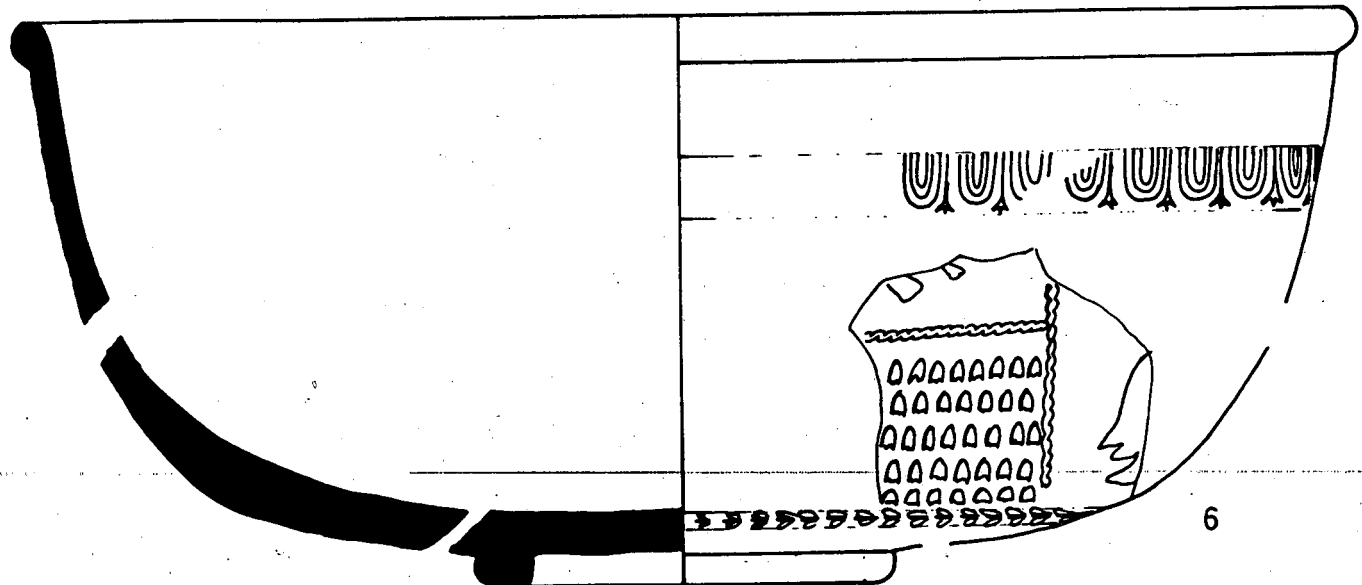
3

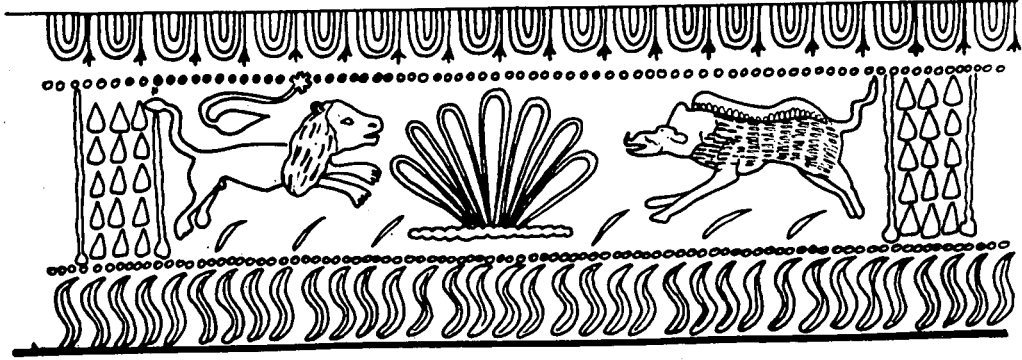
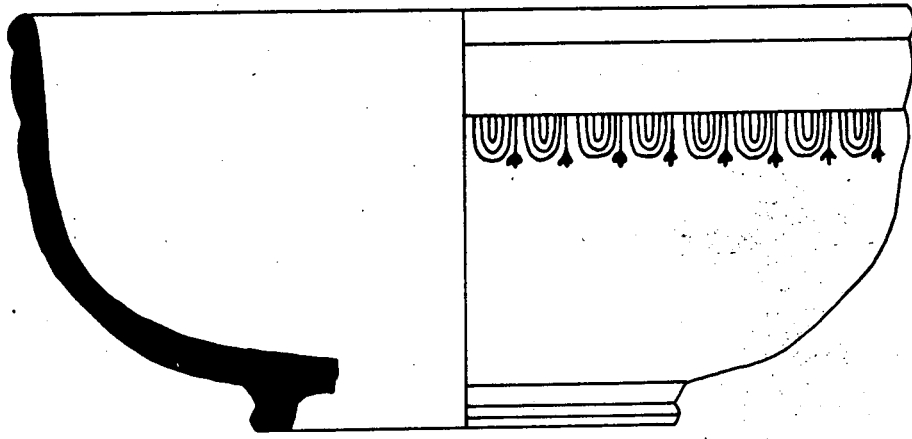
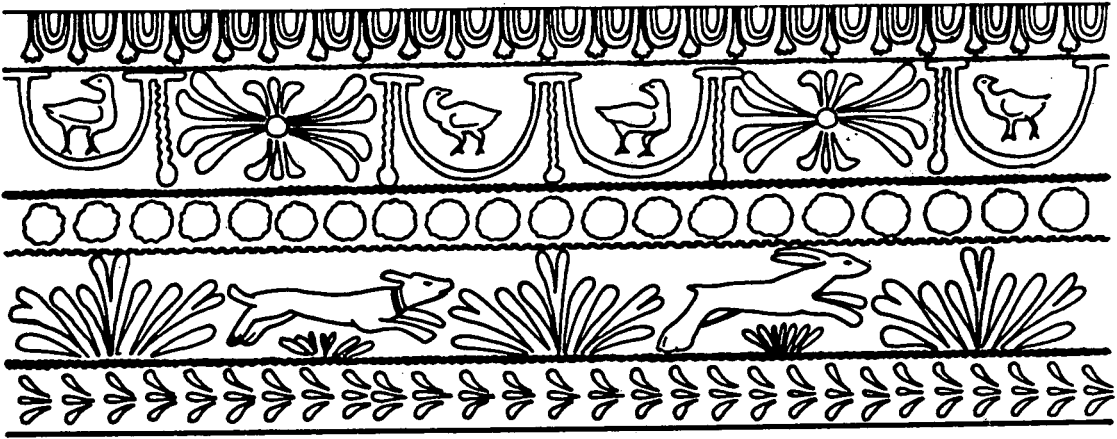
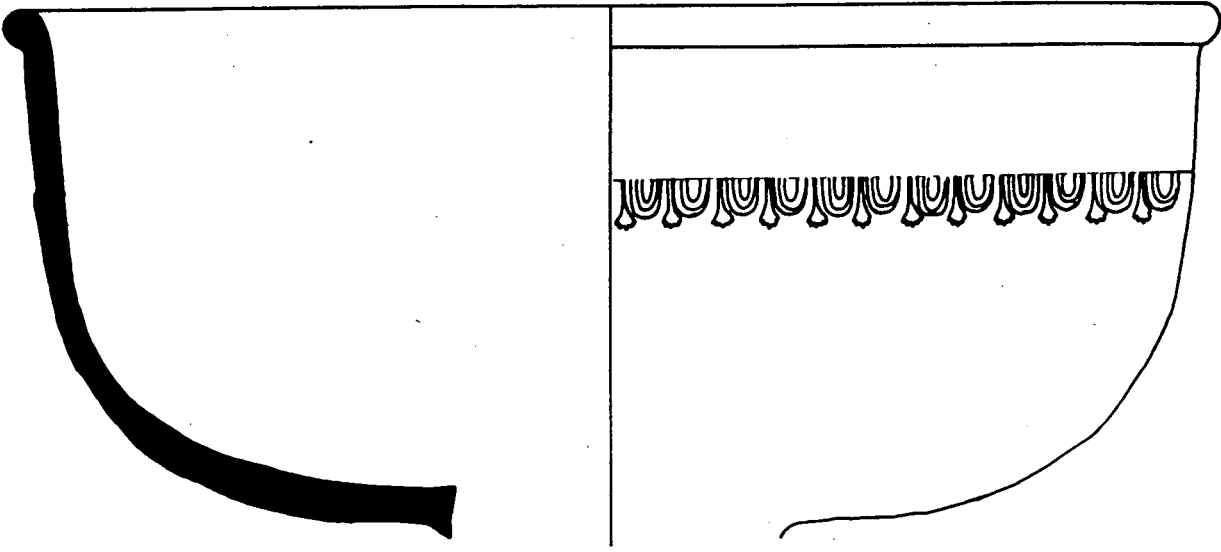
4

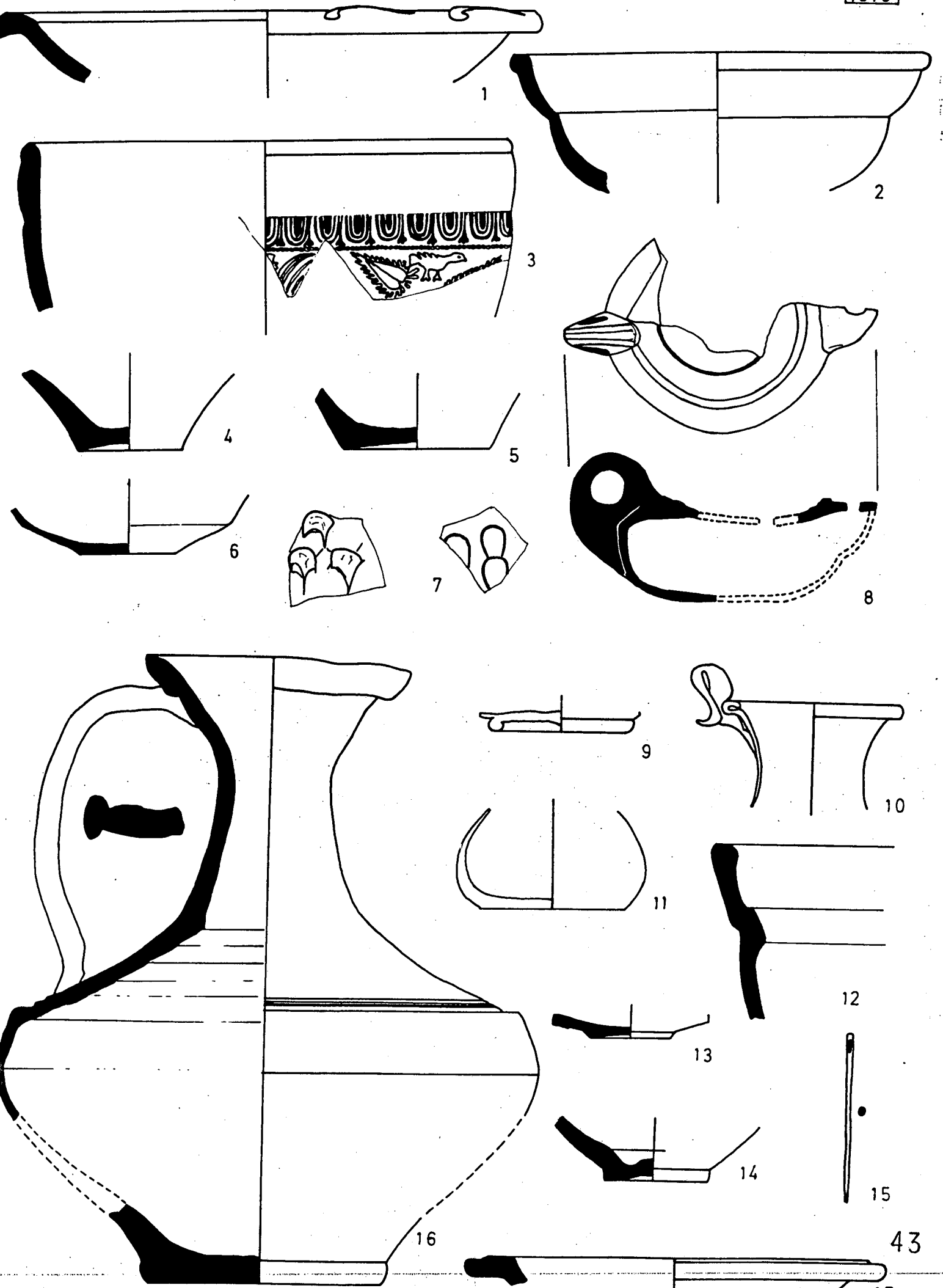
5

6

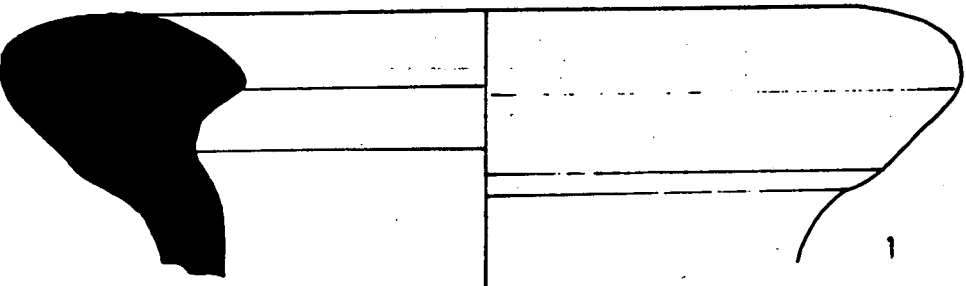

0 5cm

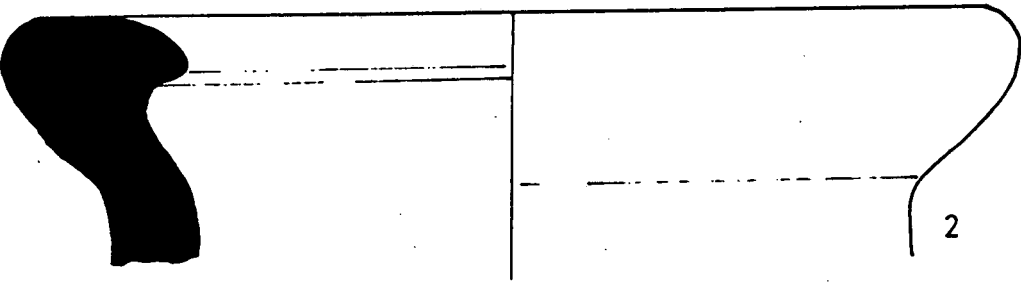

0 5m

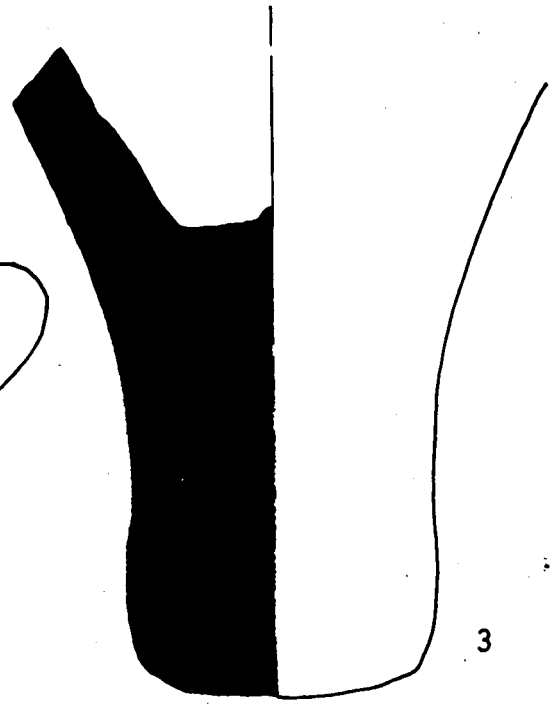
X

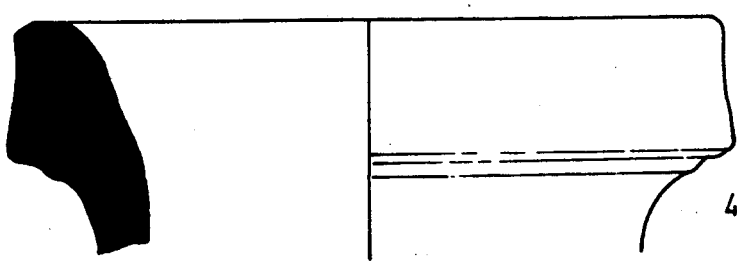
1

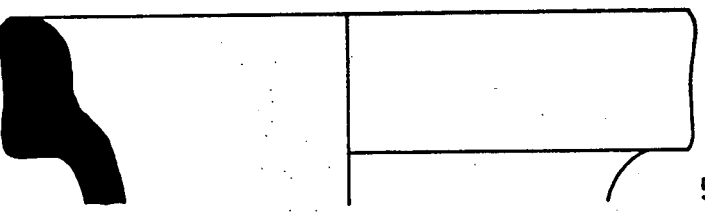
2

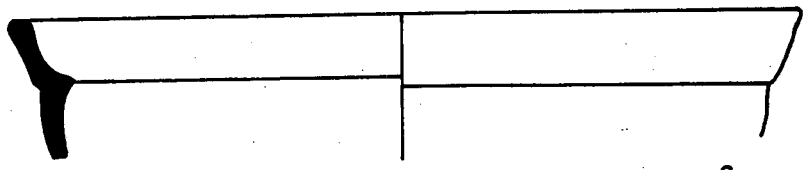
3

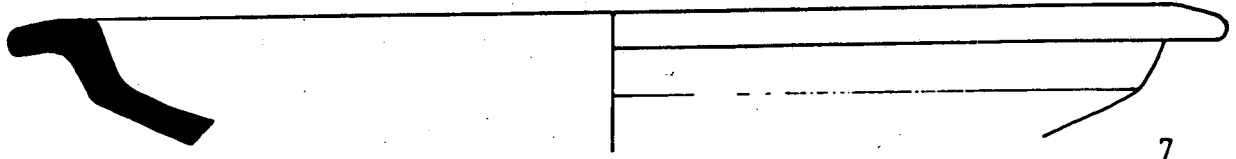
4

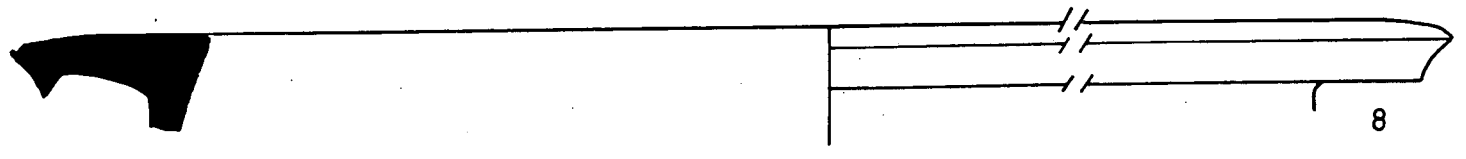
5

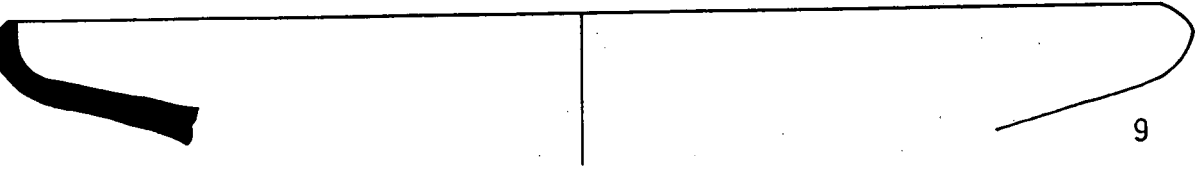
6

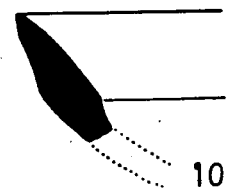
7

8

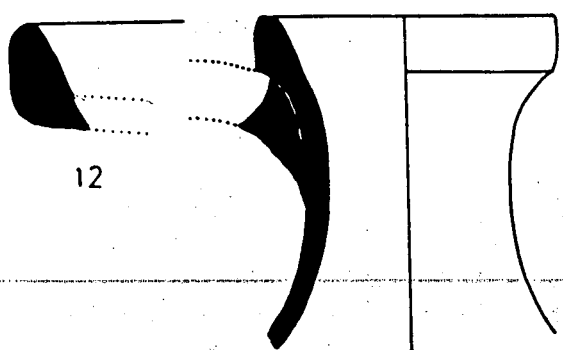
9

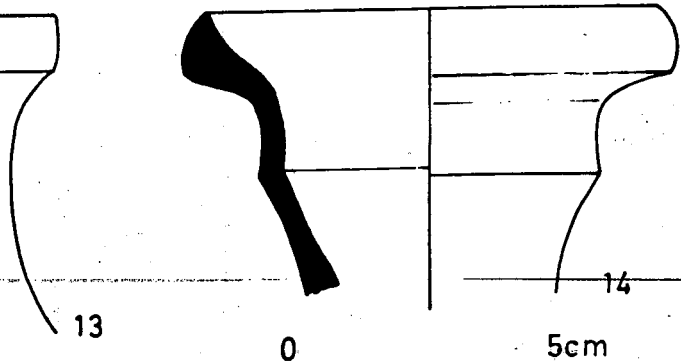
10

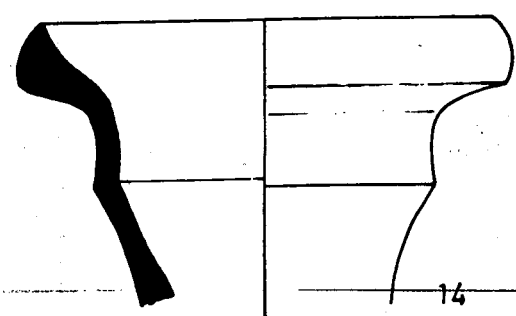
11

12

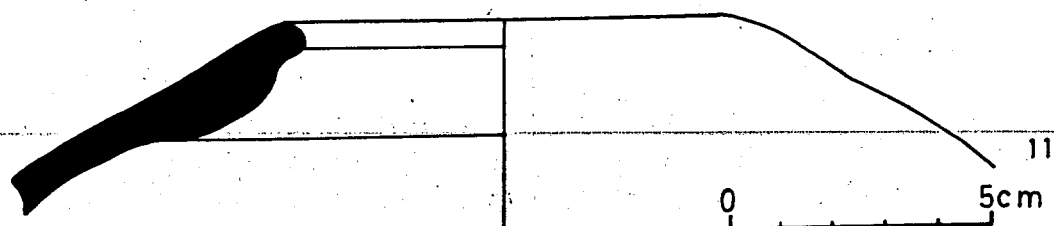
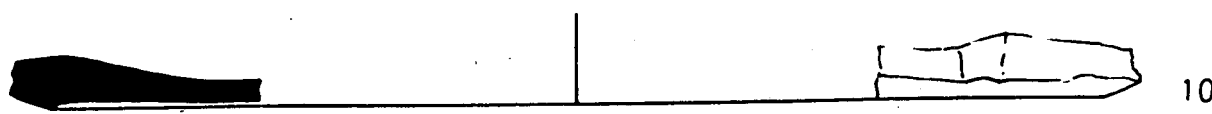
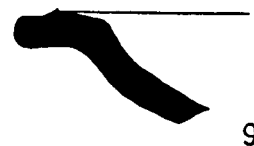
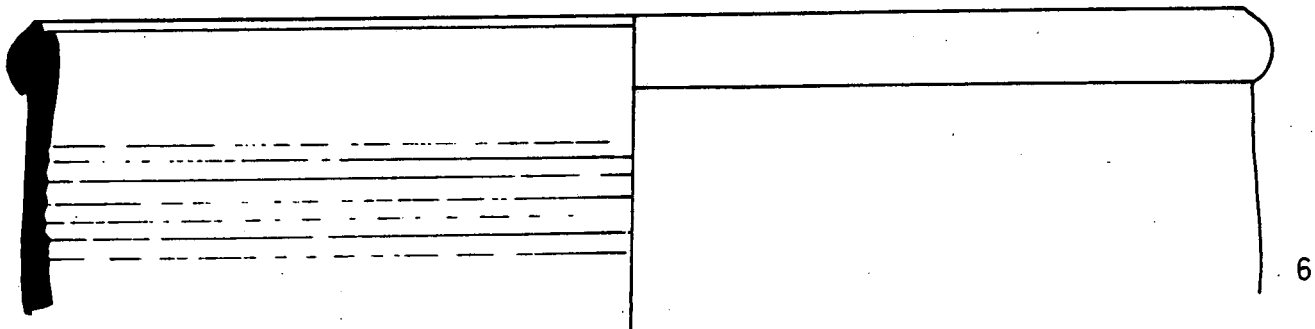
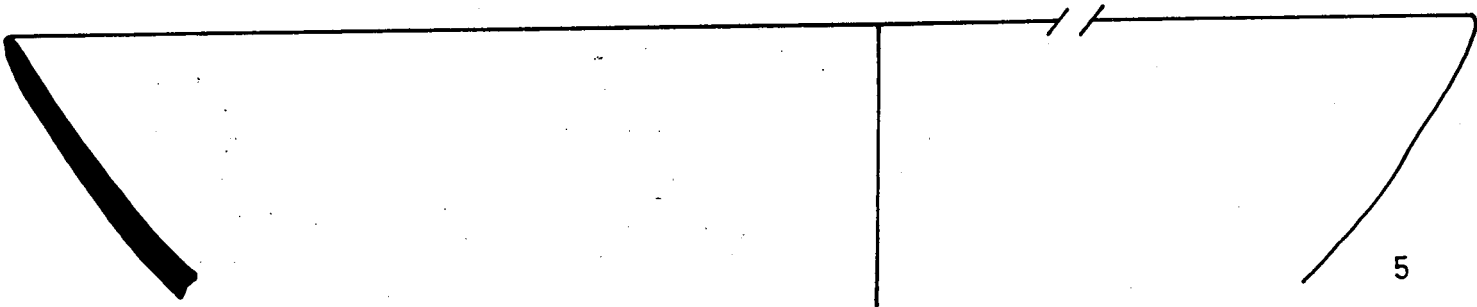
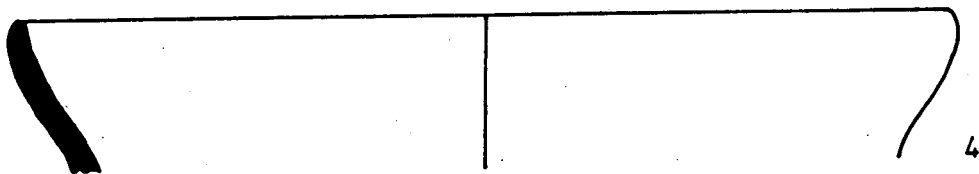
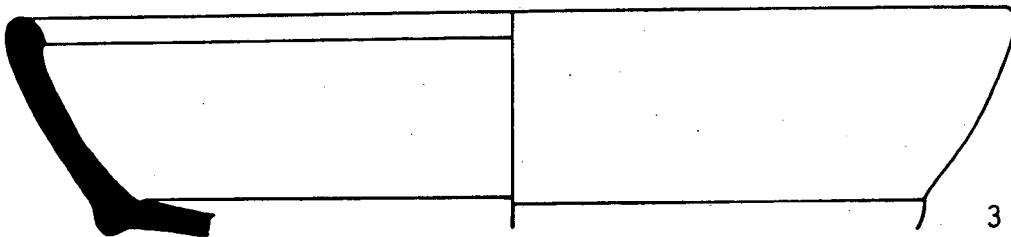
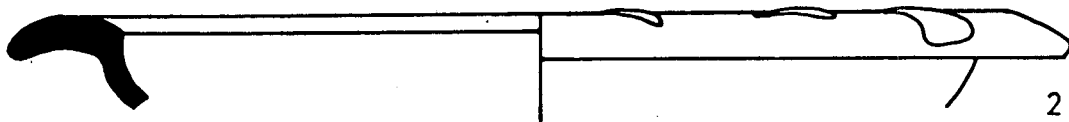
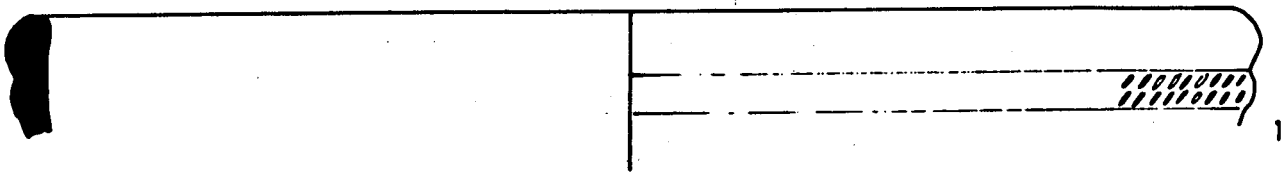

13

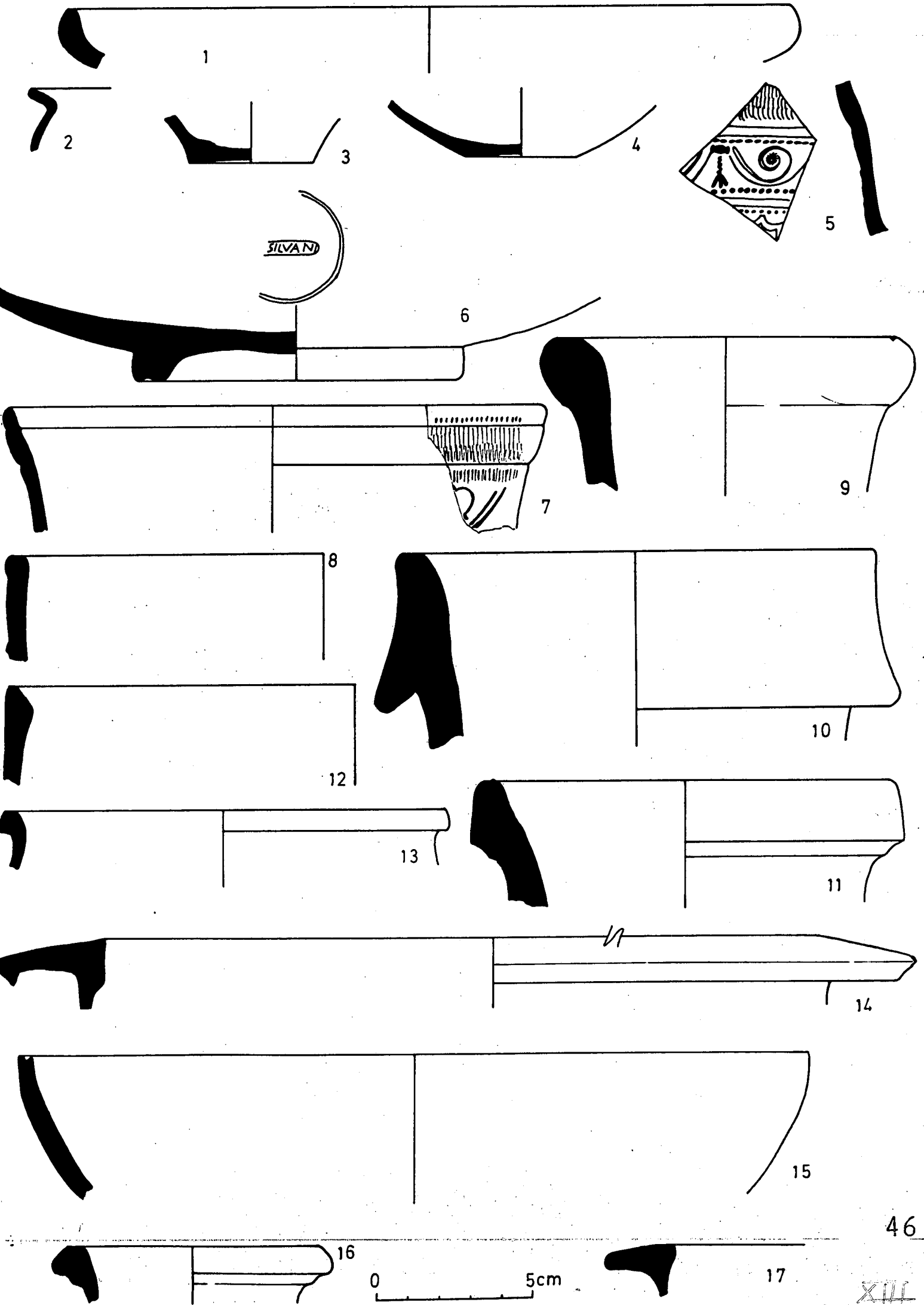

14

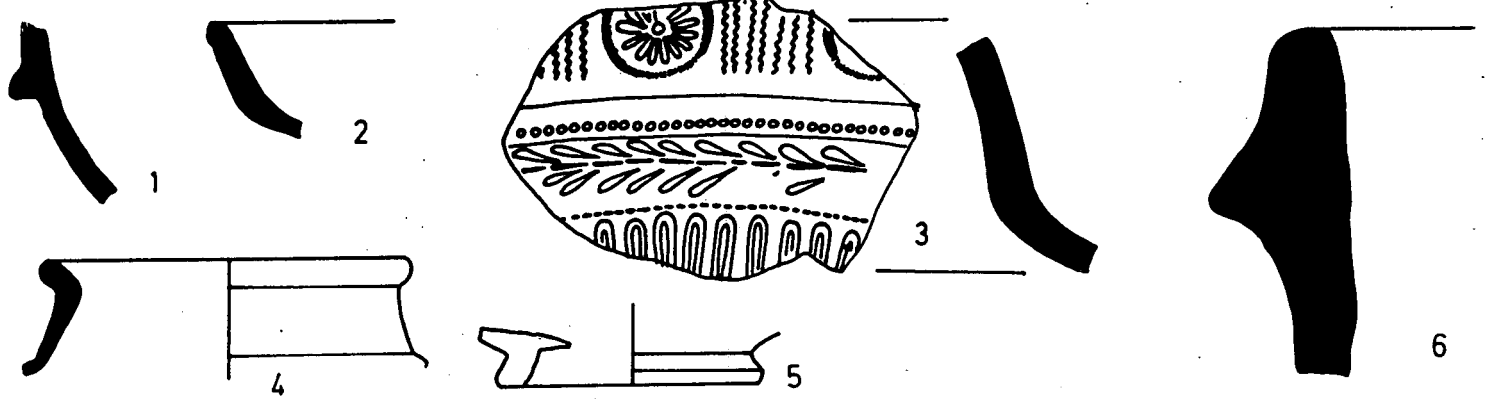
0 5cm

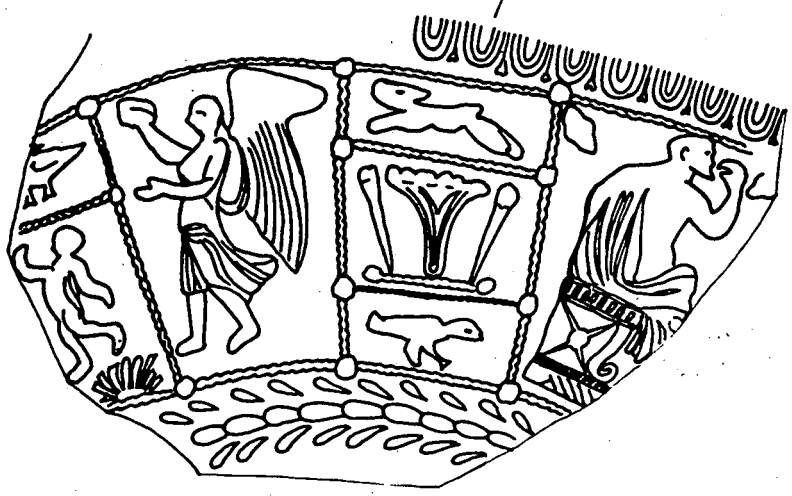
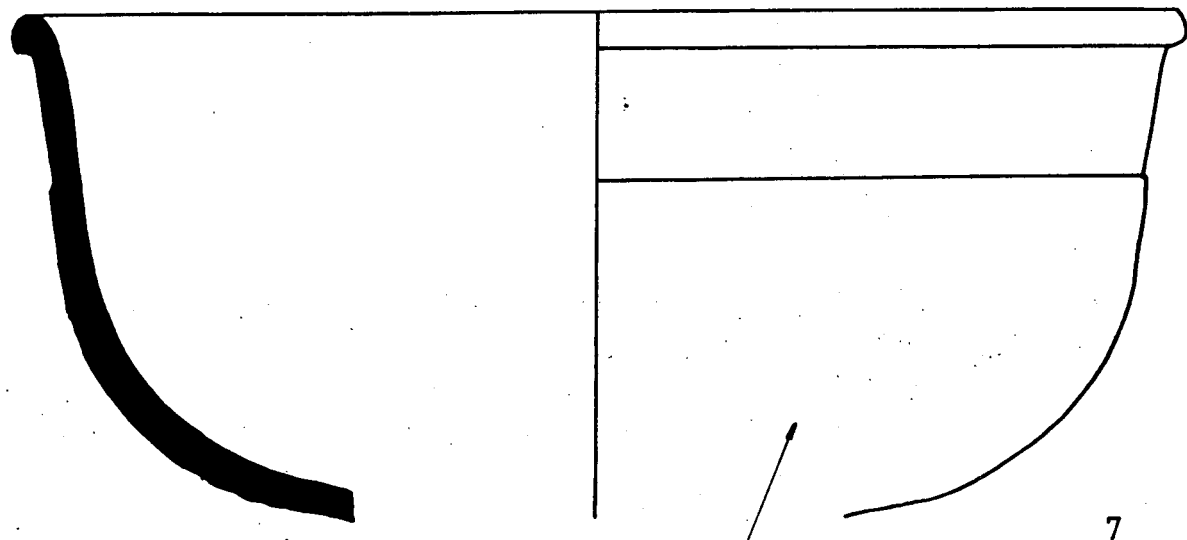
SILVANI

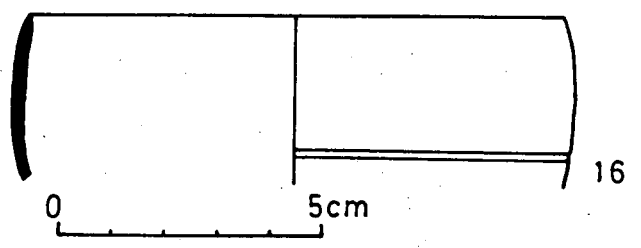
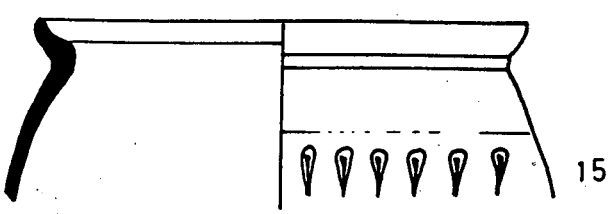
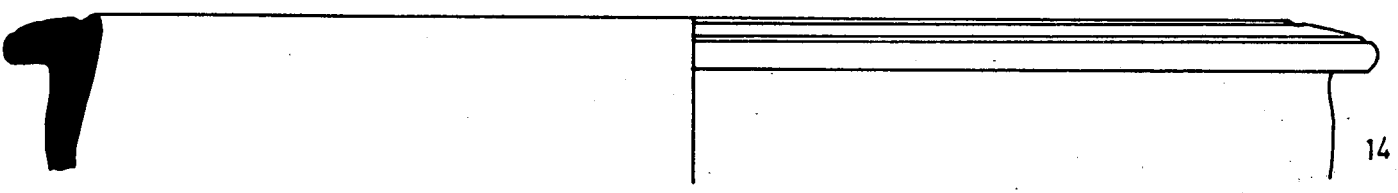
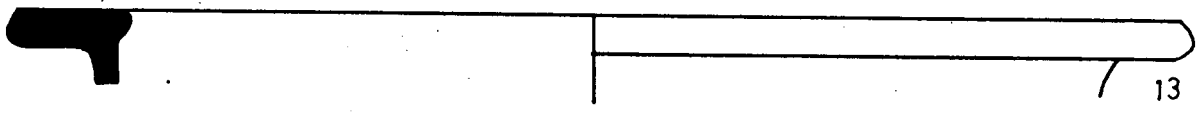
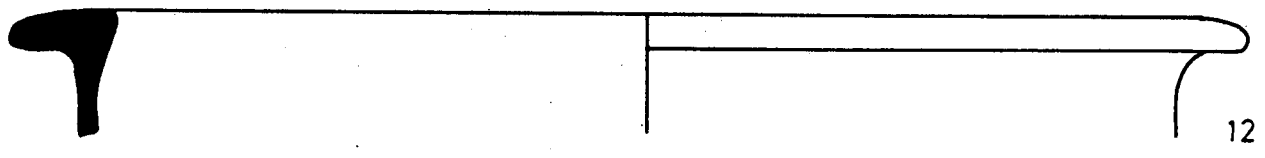
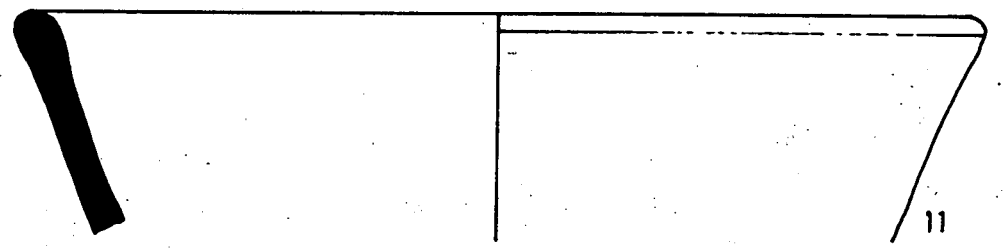
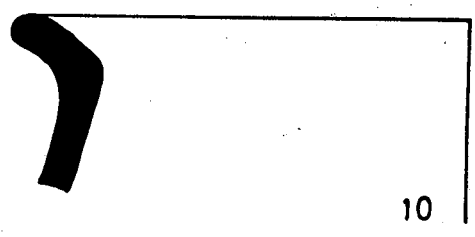
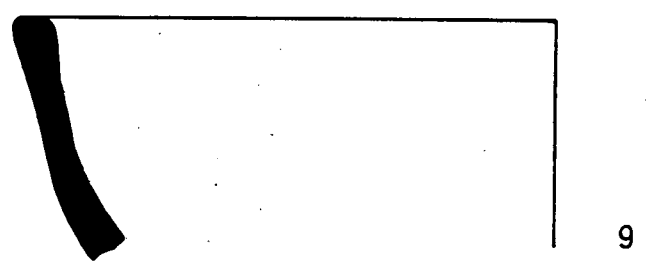
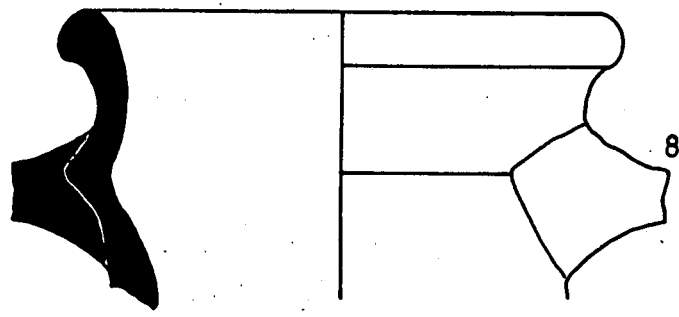
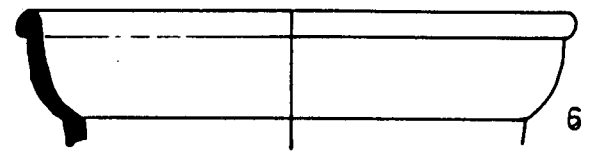
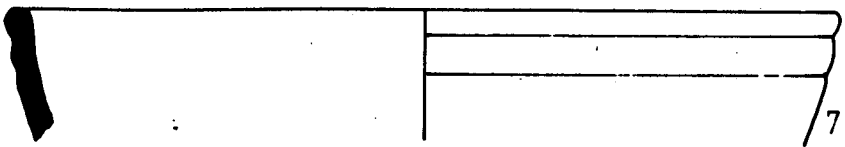
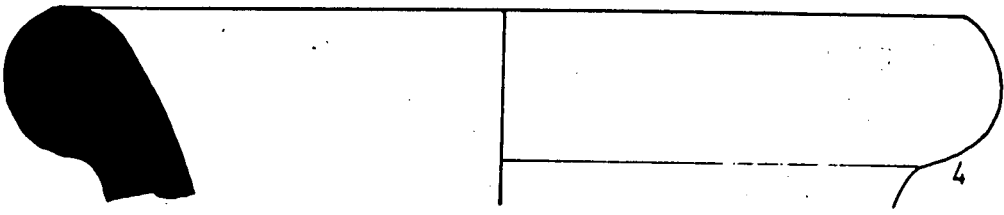
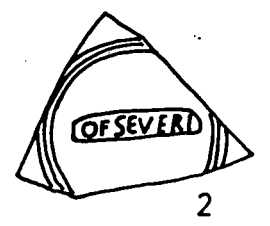
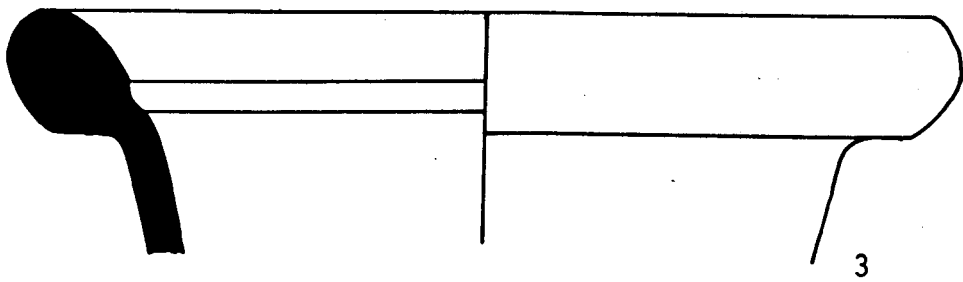
0 5cm

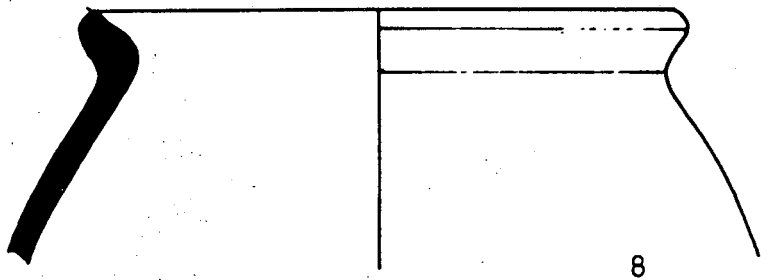
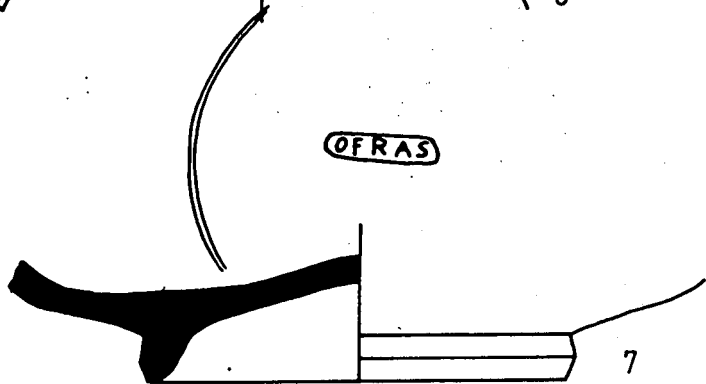
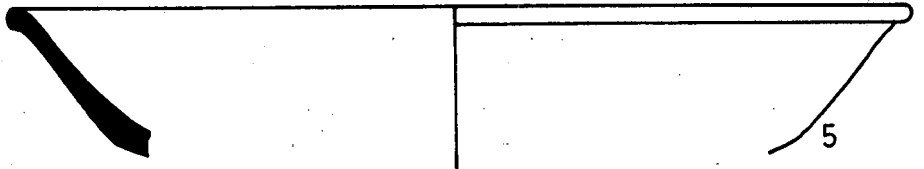
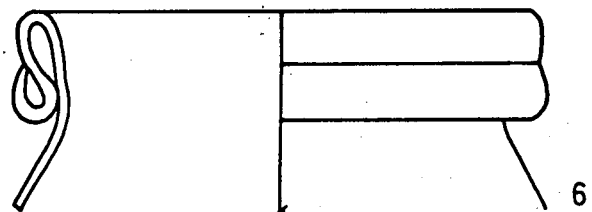
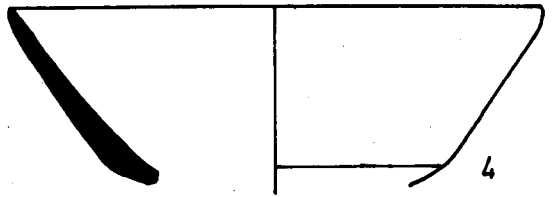
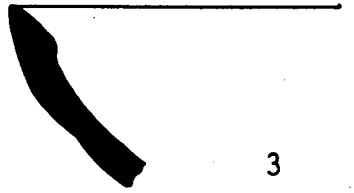
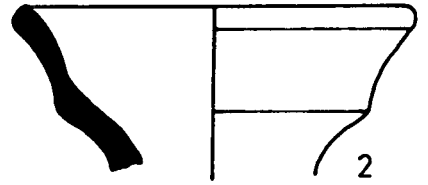
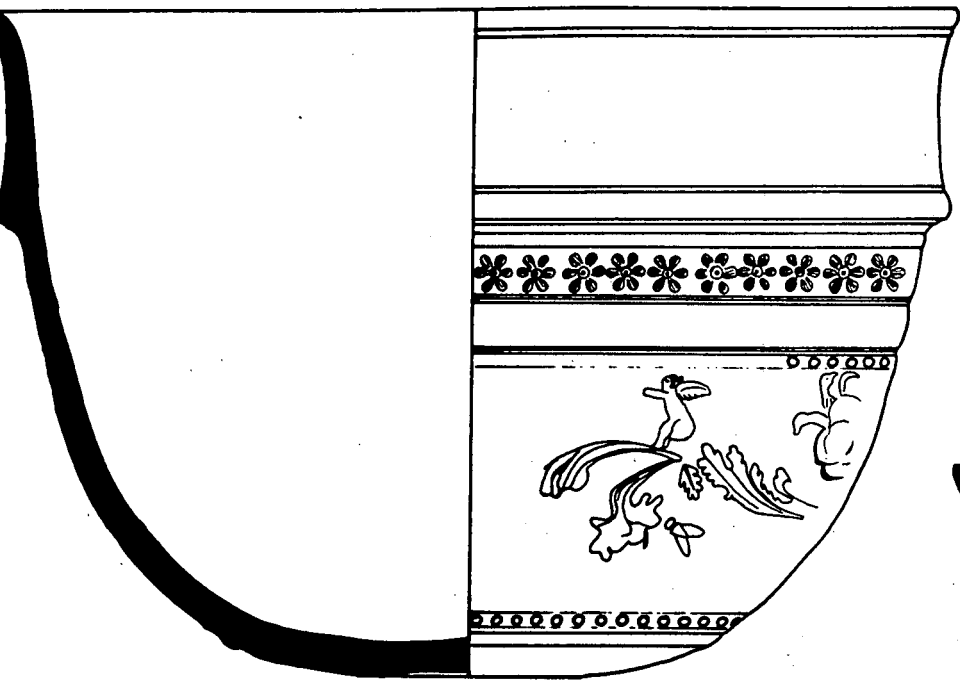
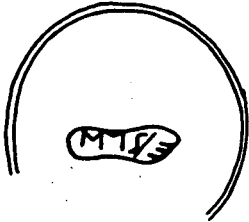
1028

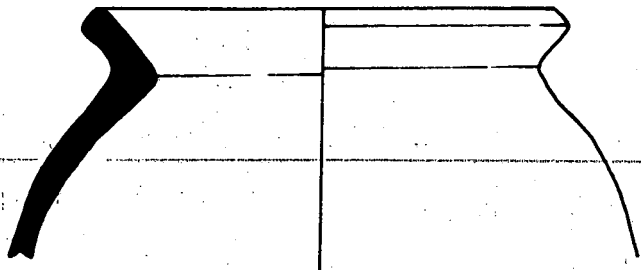
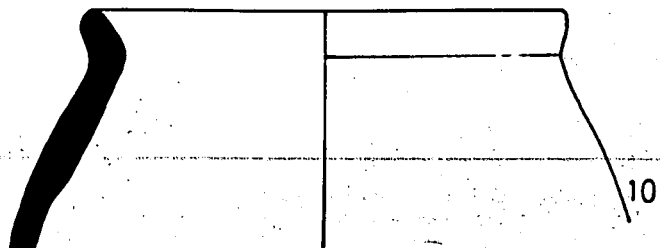
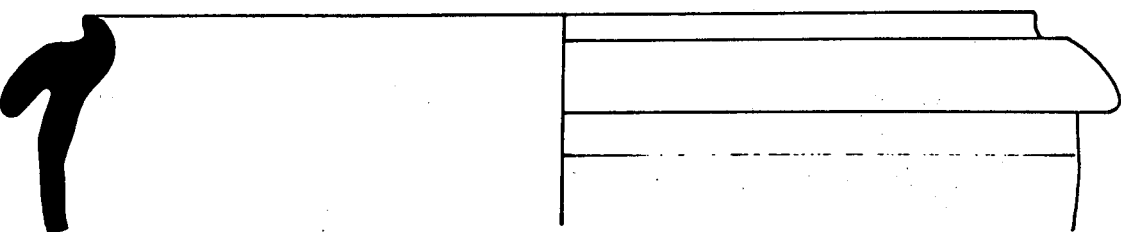

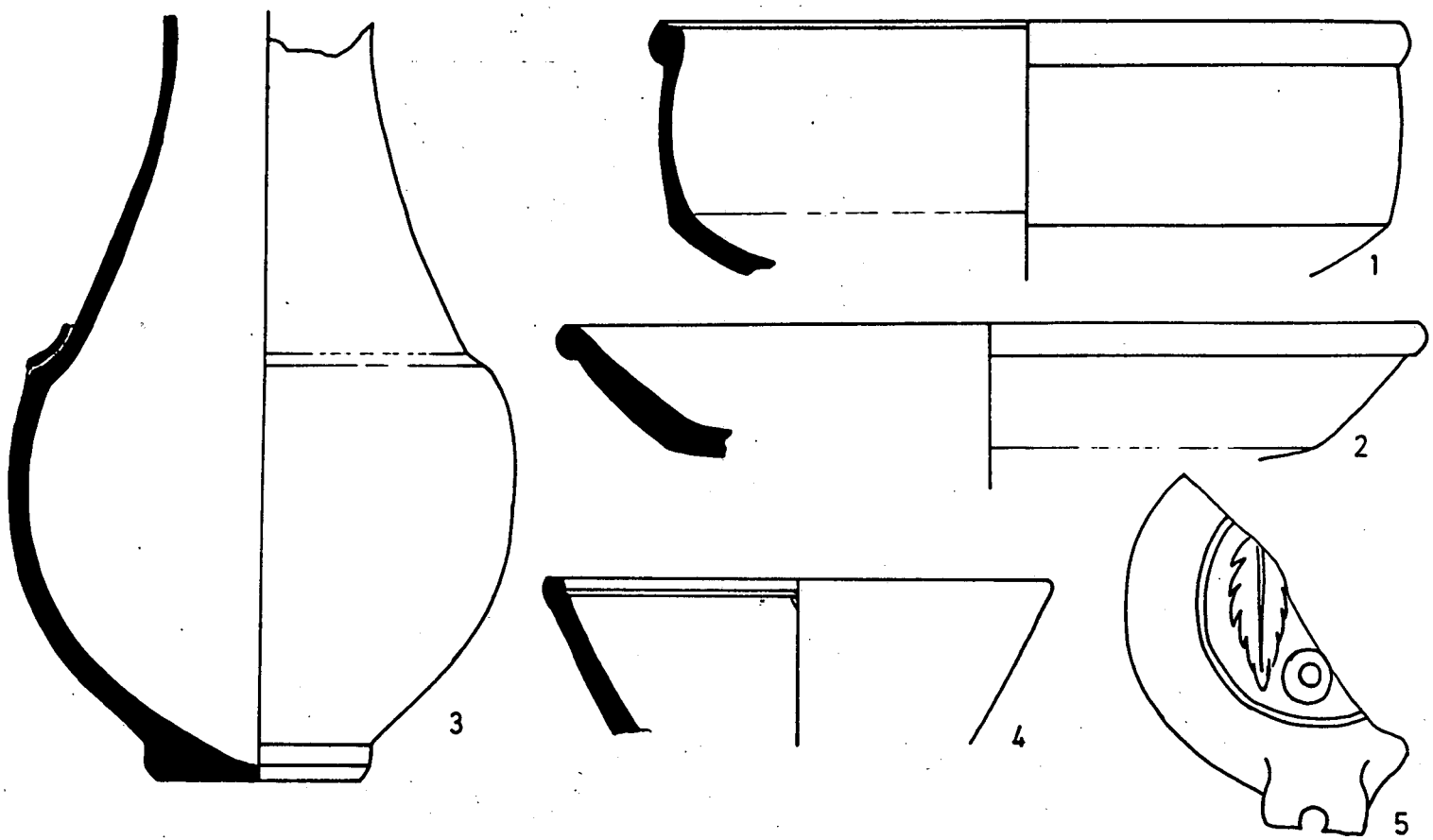
1042

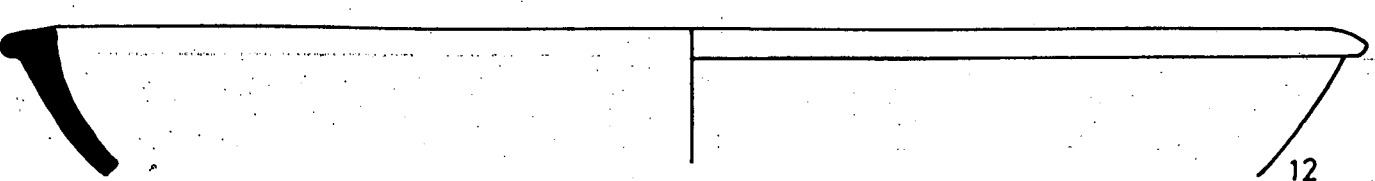
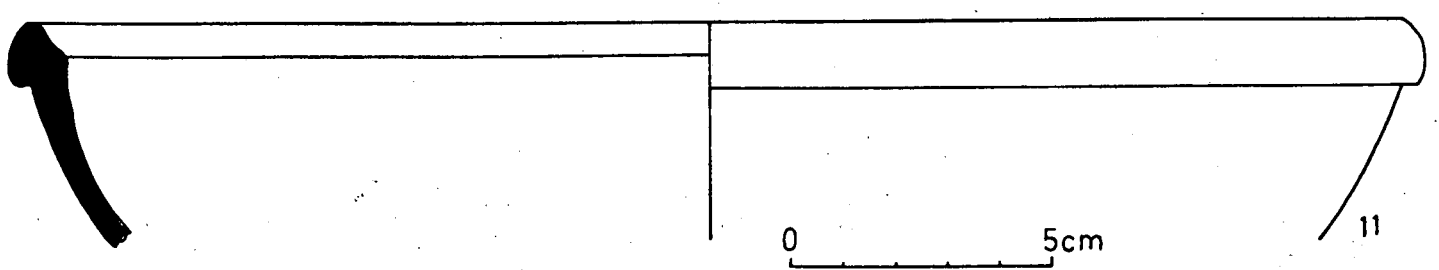
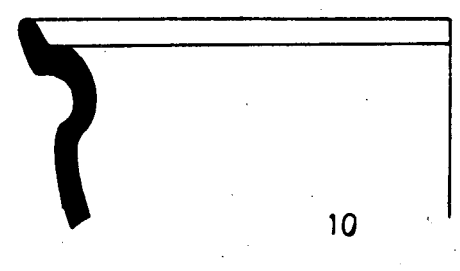
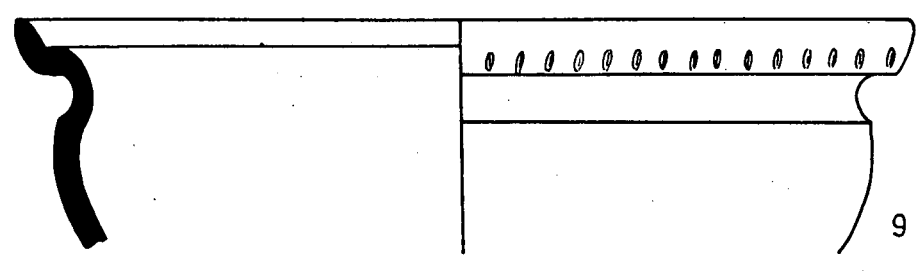
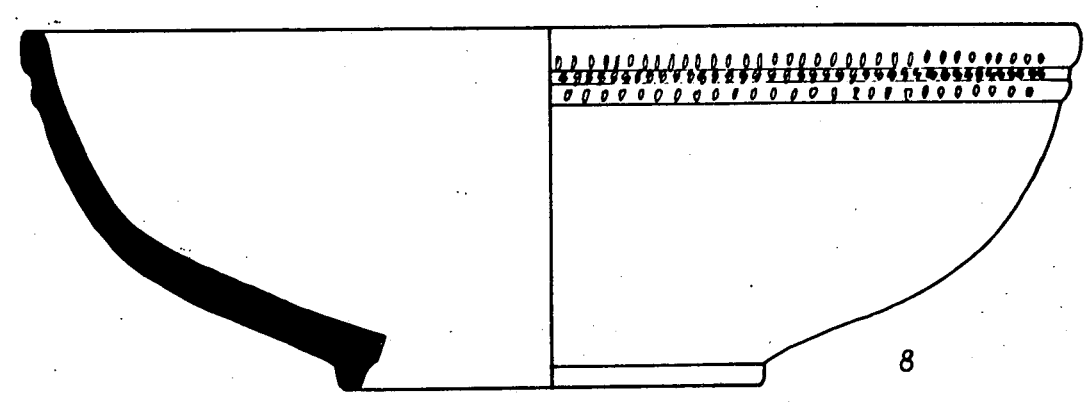
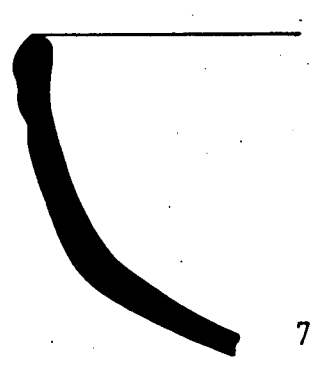
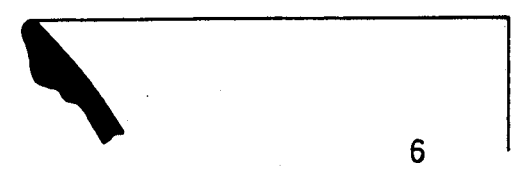
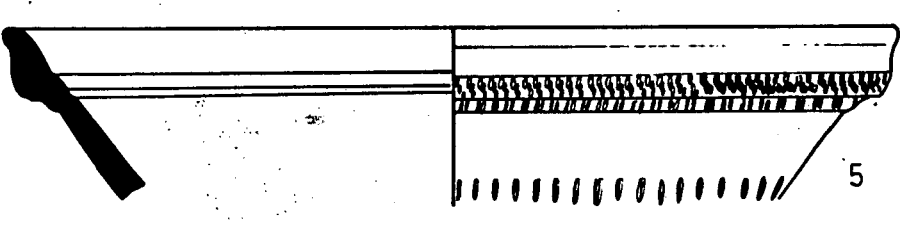
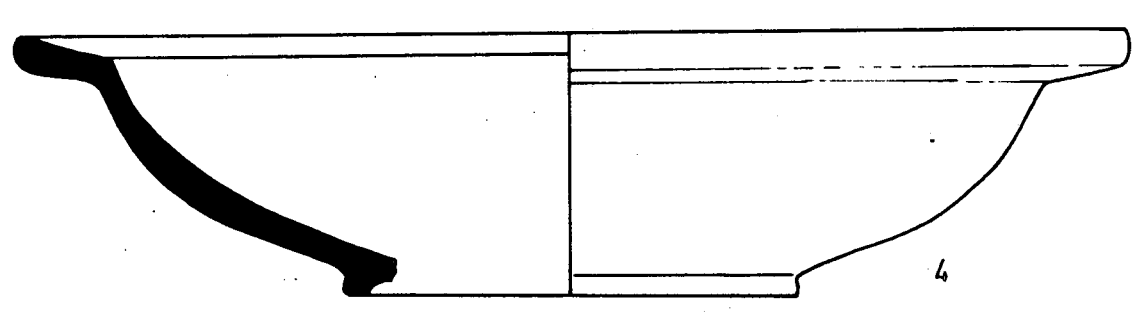
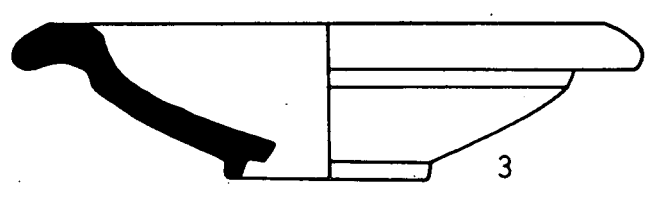
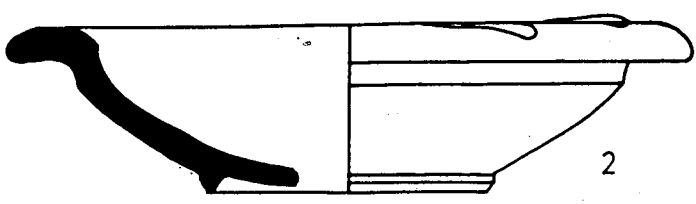
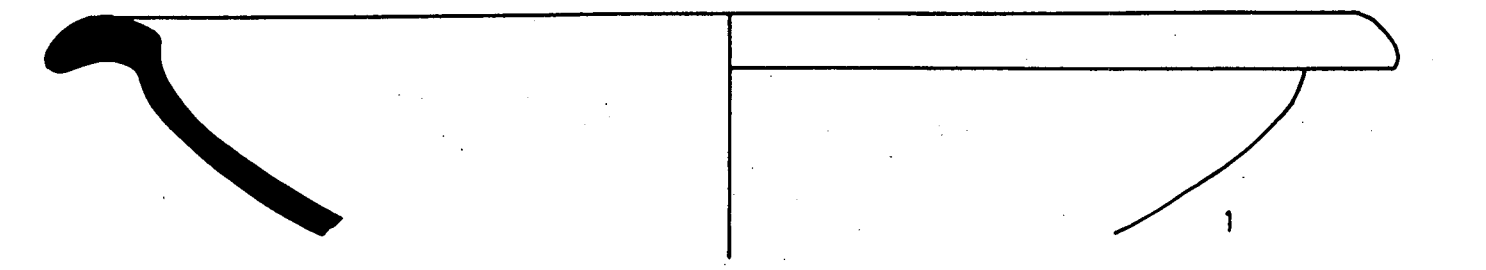
1047

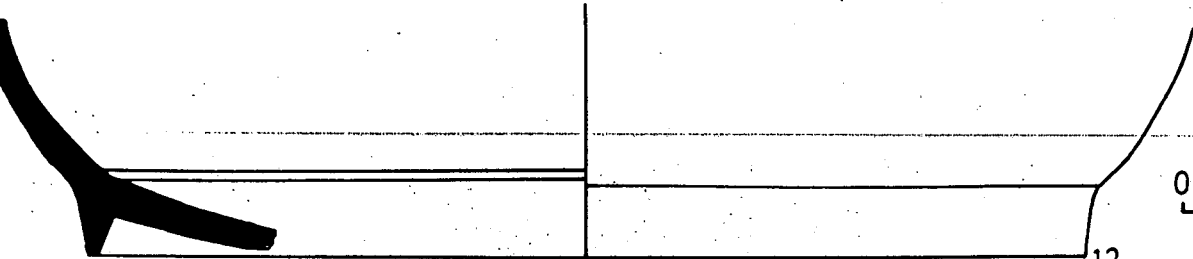
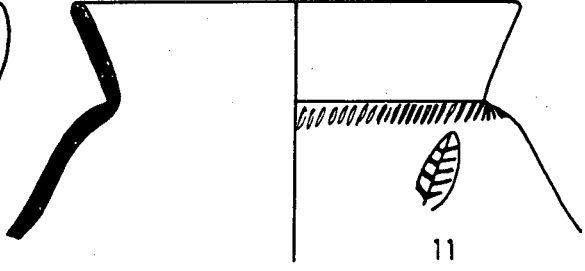
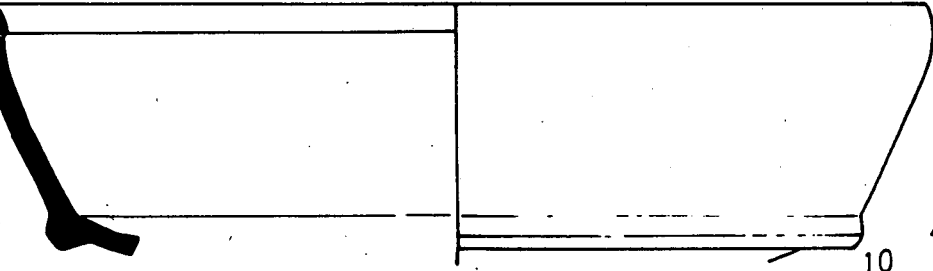
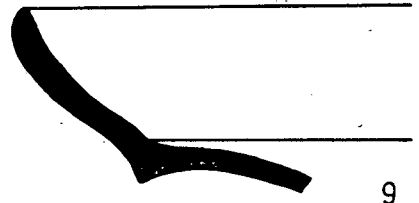
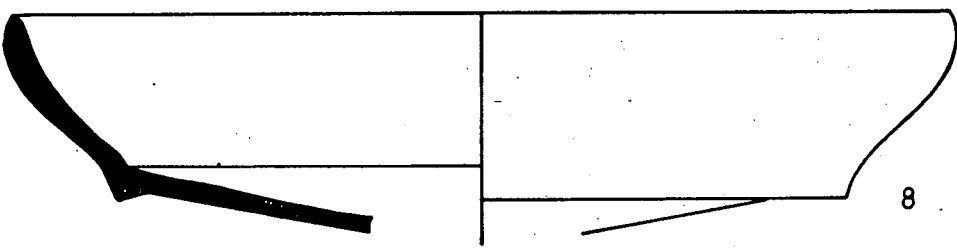
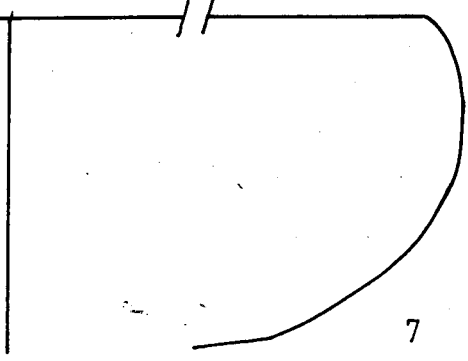
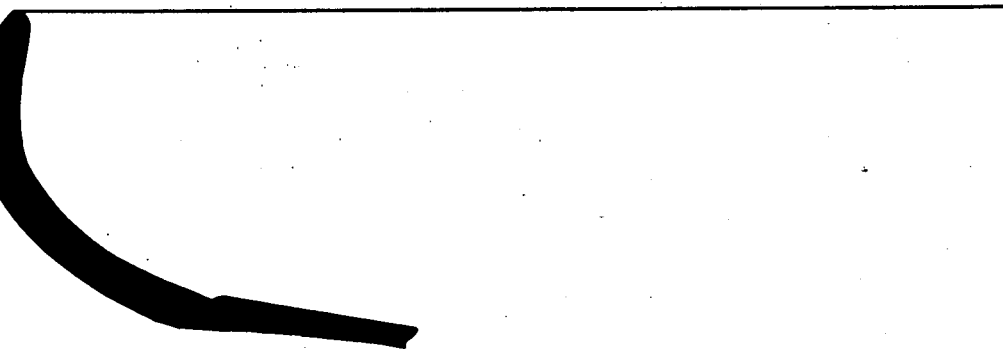
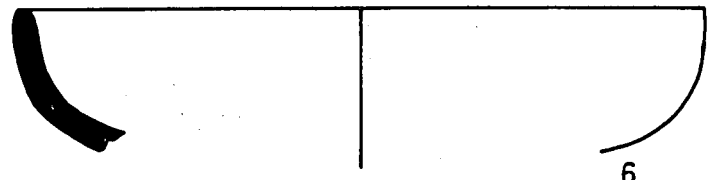
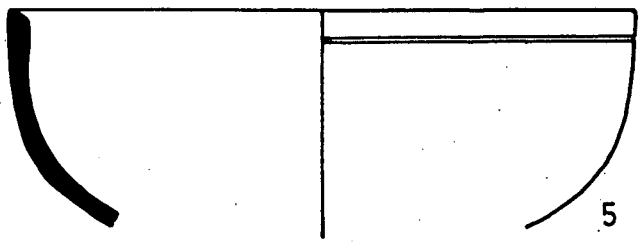
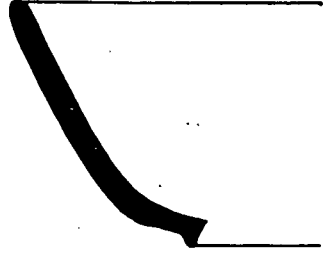
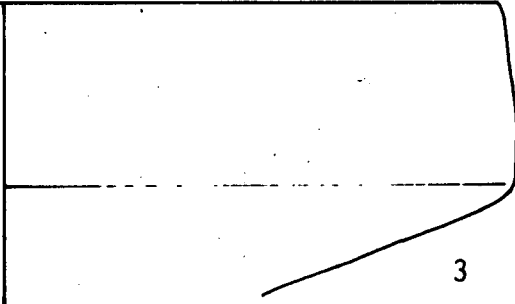
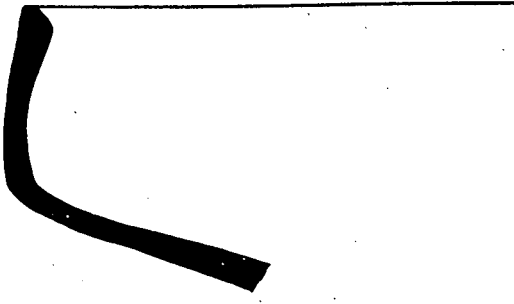
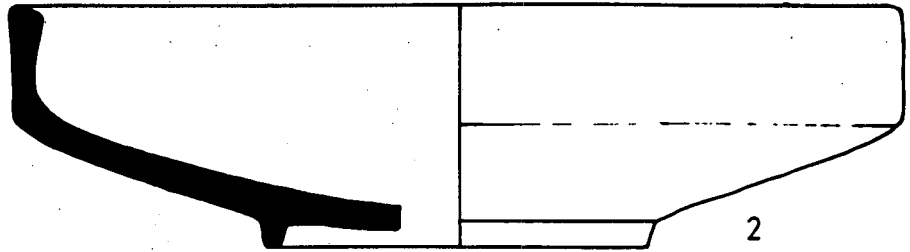
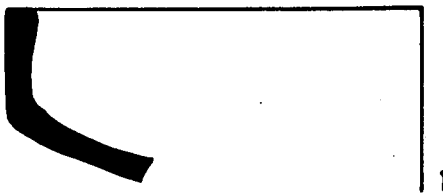

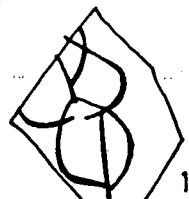
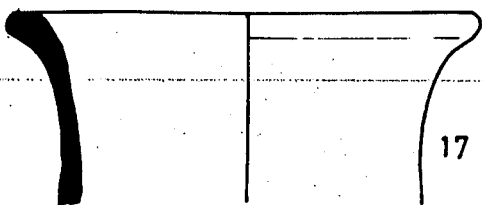
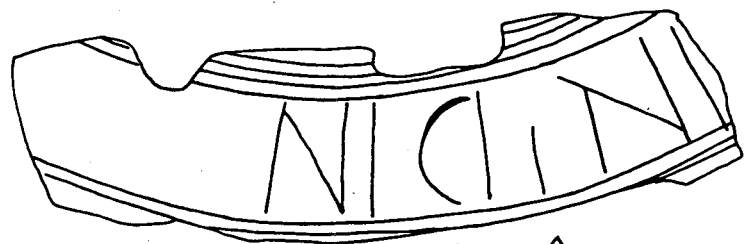
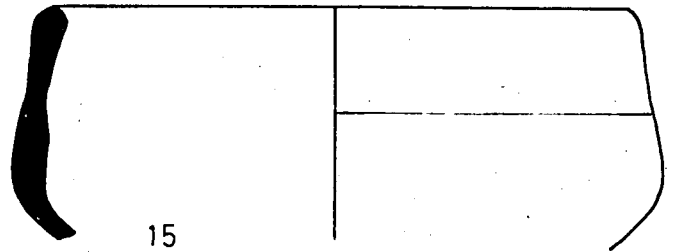
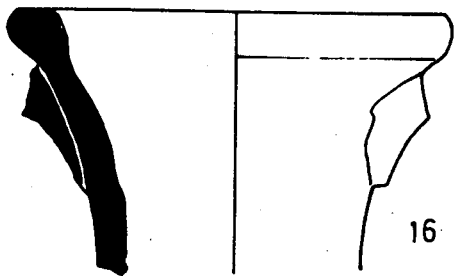
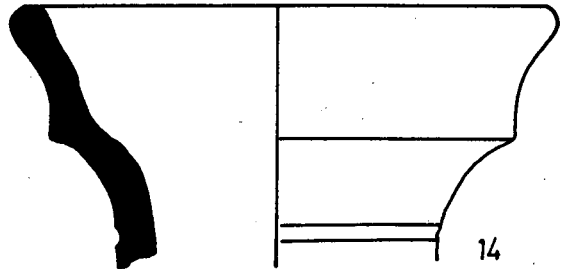
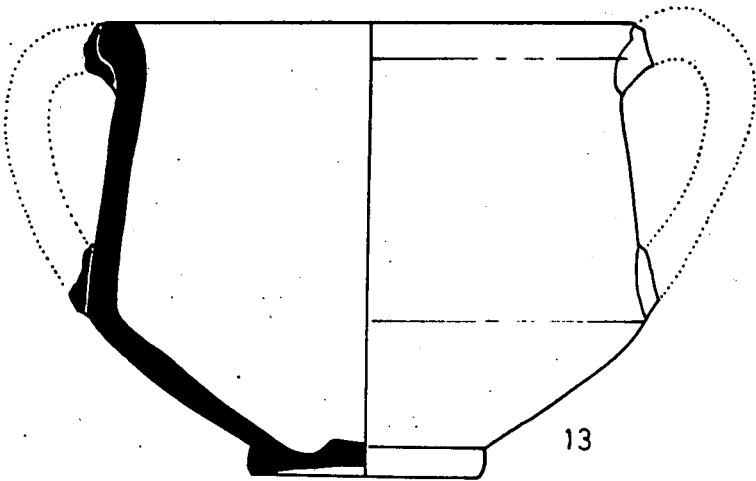
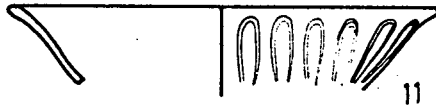
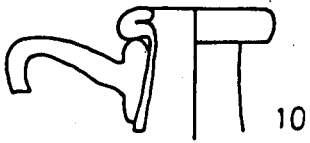
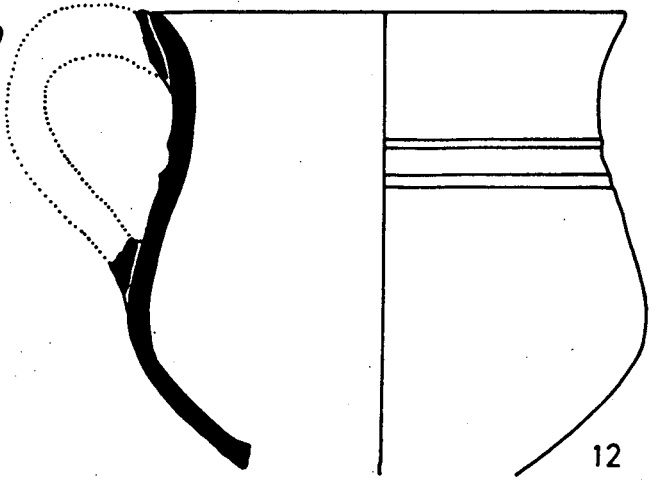
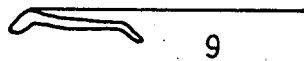
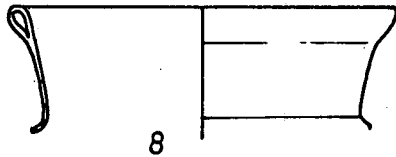
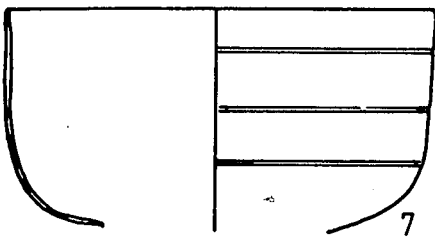
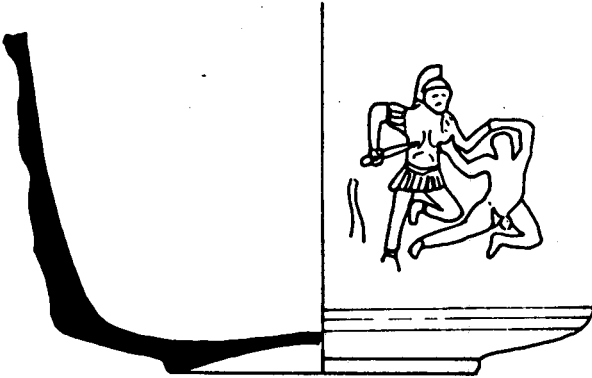
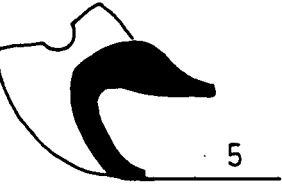
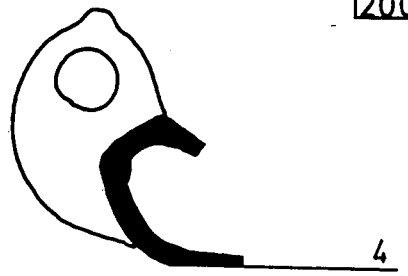
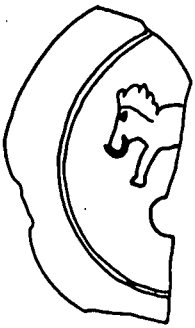
1048

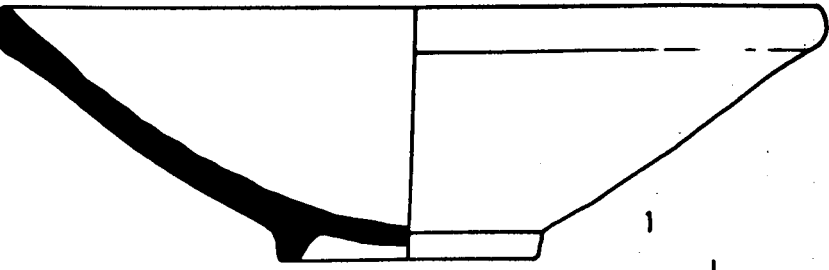

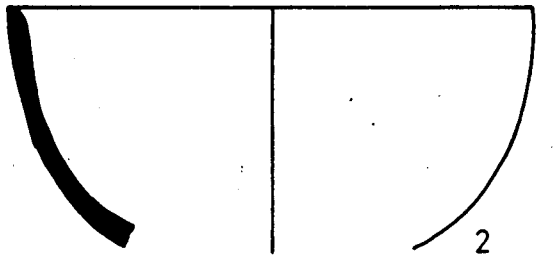

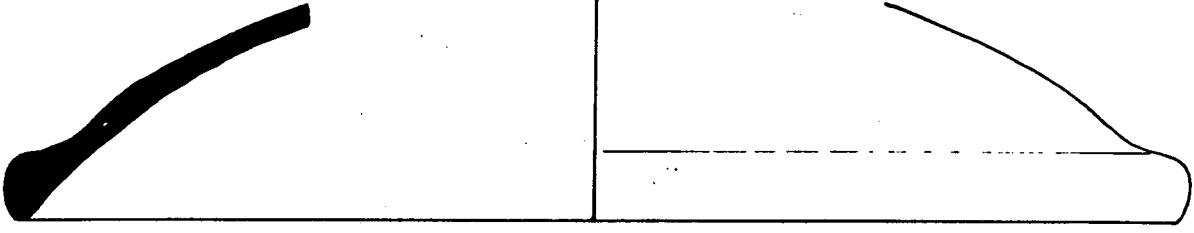

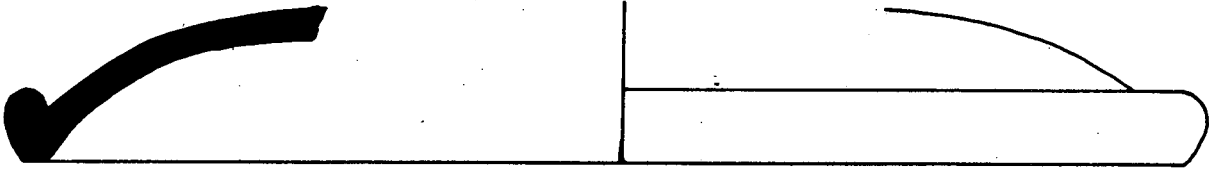
1

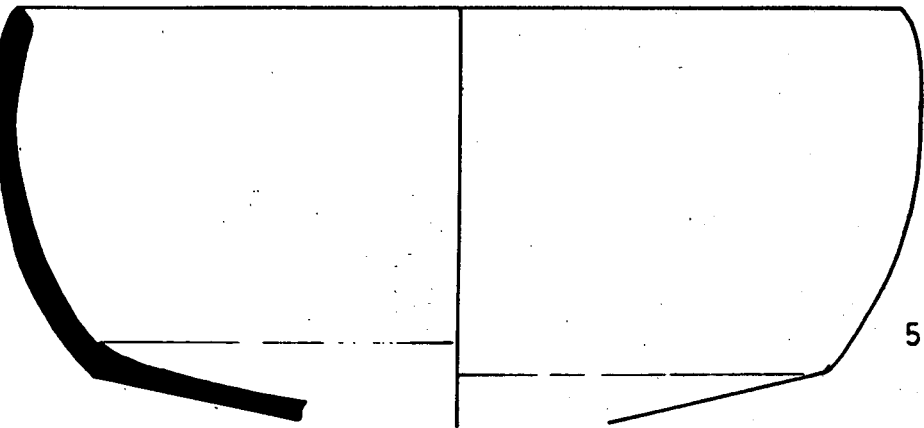
2

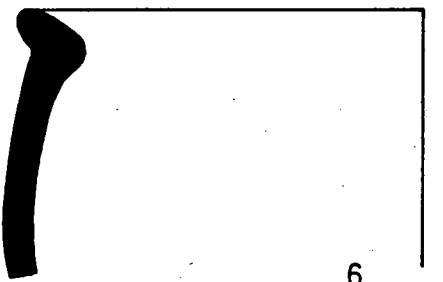
3

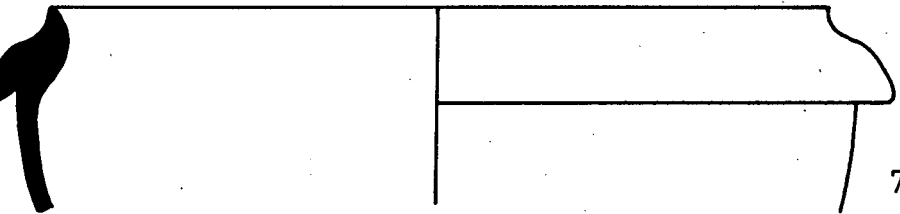
4

5

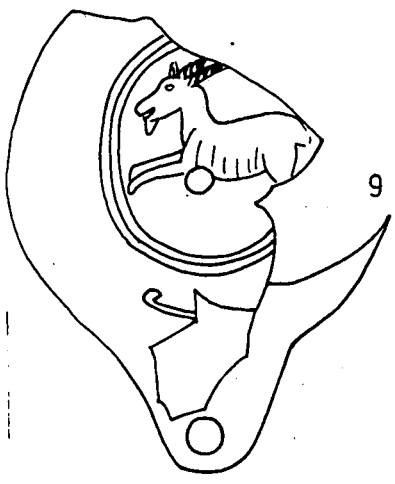
6

7

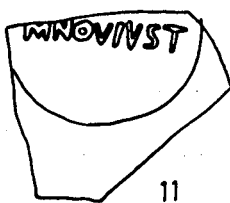
8

9

10

11

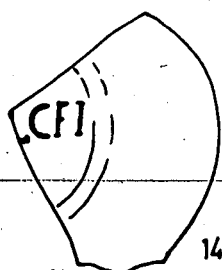
12

MVSA

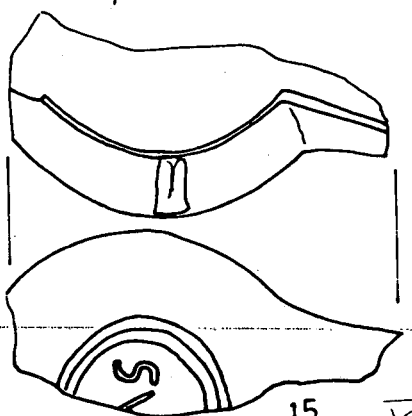
13

NERI

14

LCFI

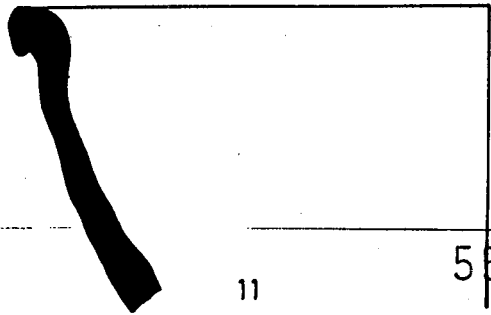
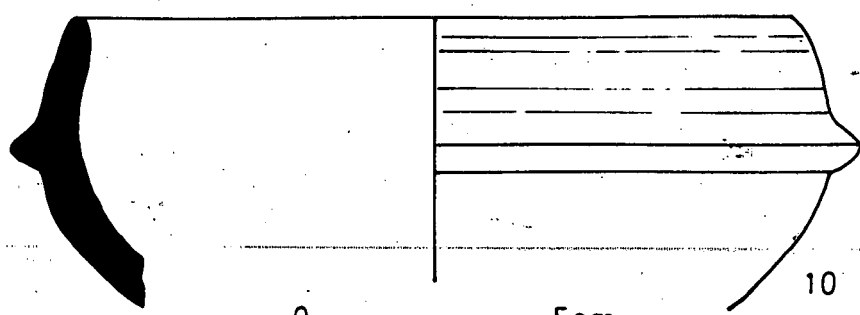
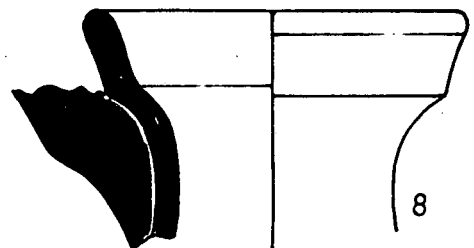
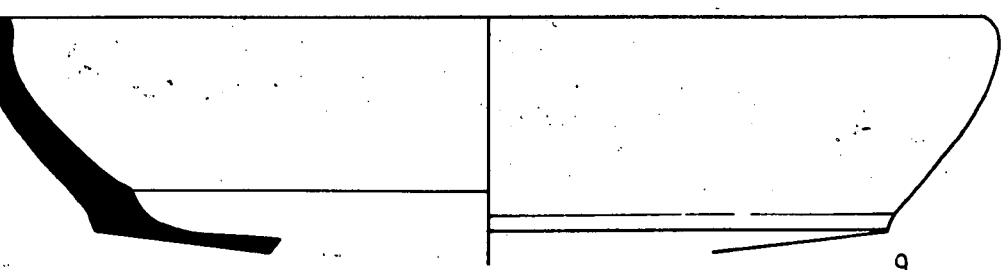
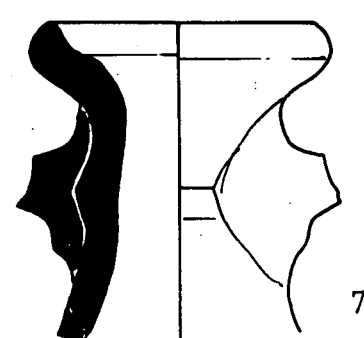
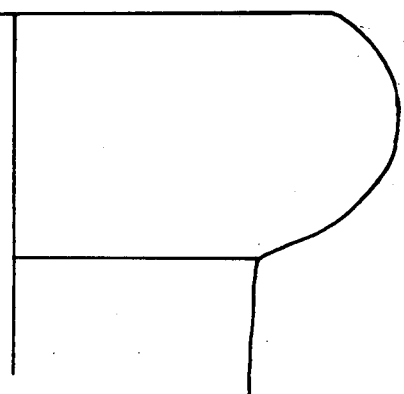
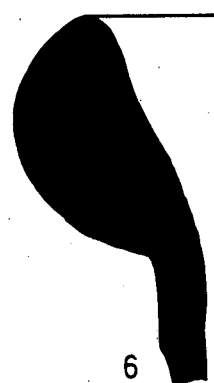
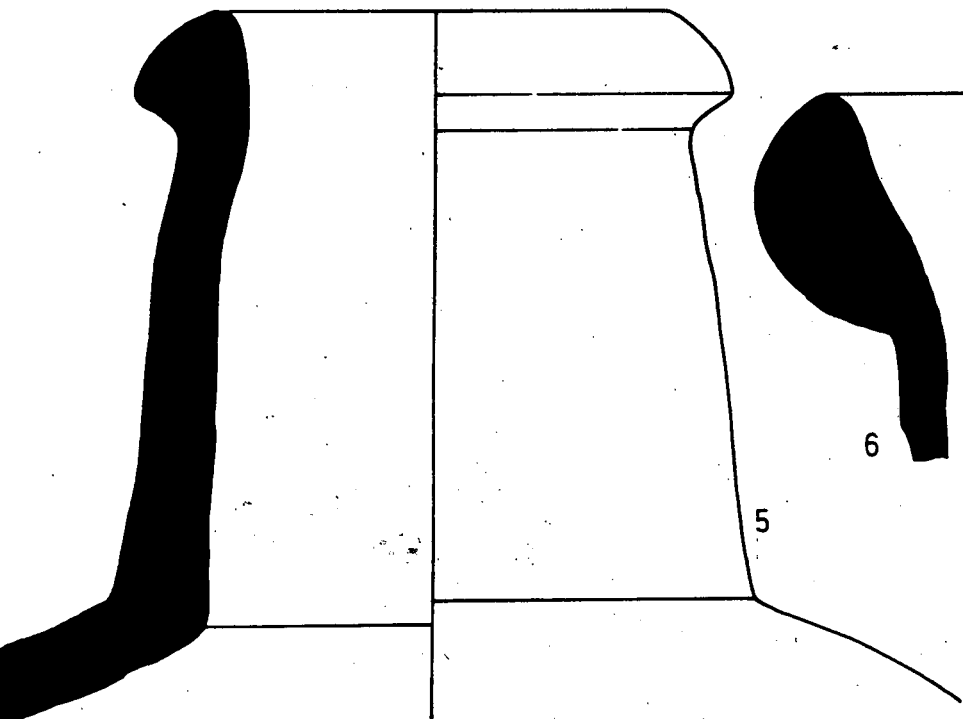
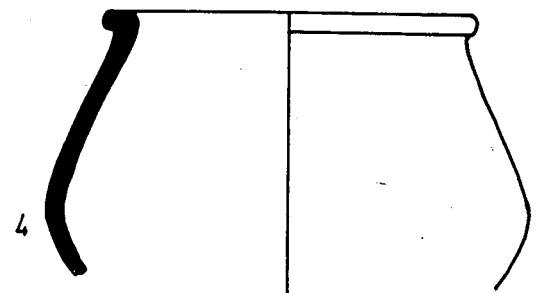
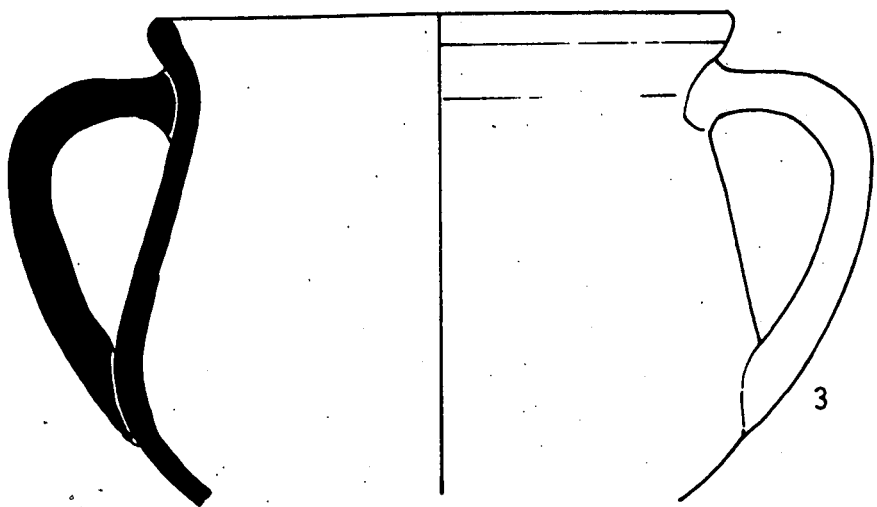
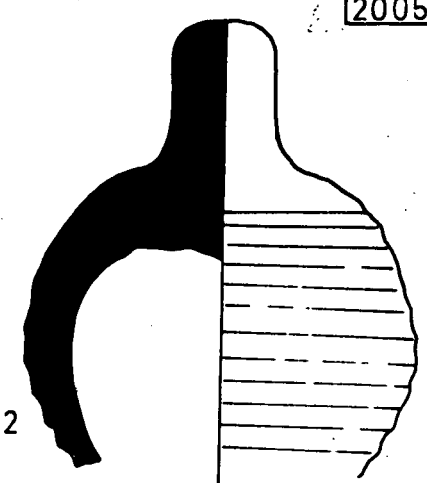
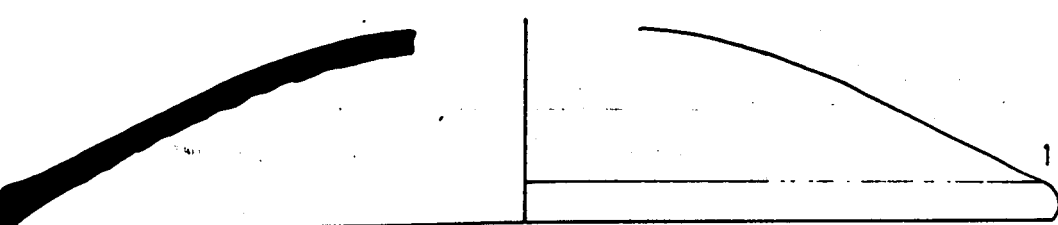
15

54

MNOVIYST

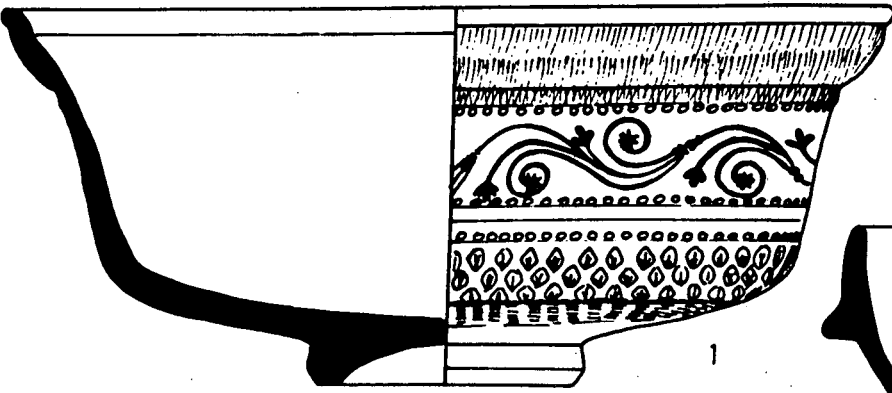

0 5cm

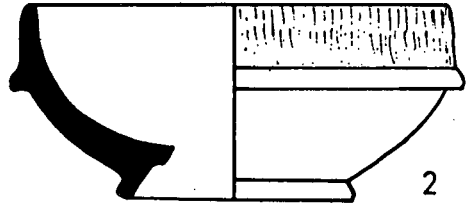
11

56

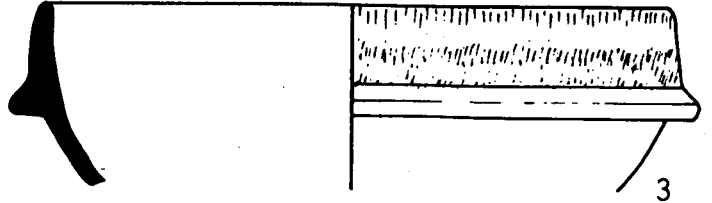
XXII

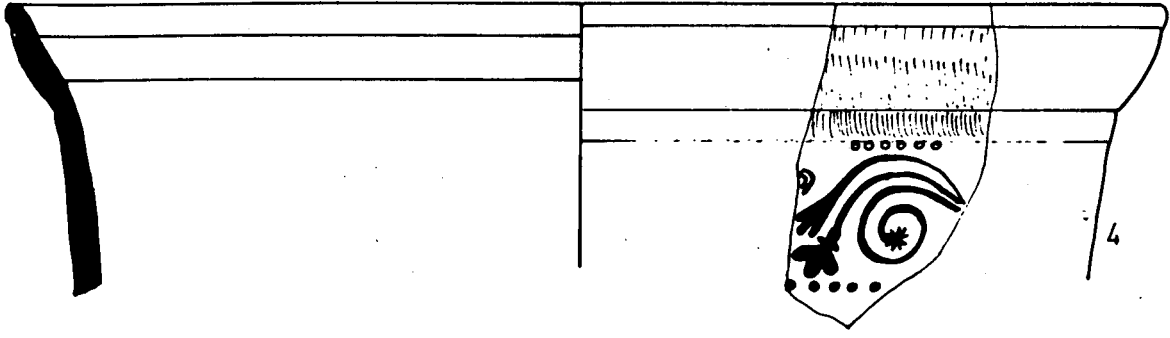
1

2

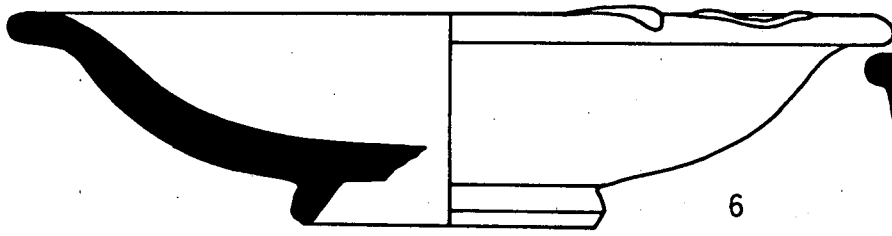
3

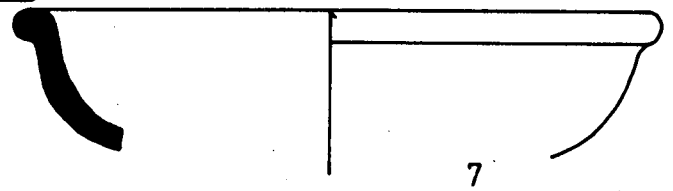
4

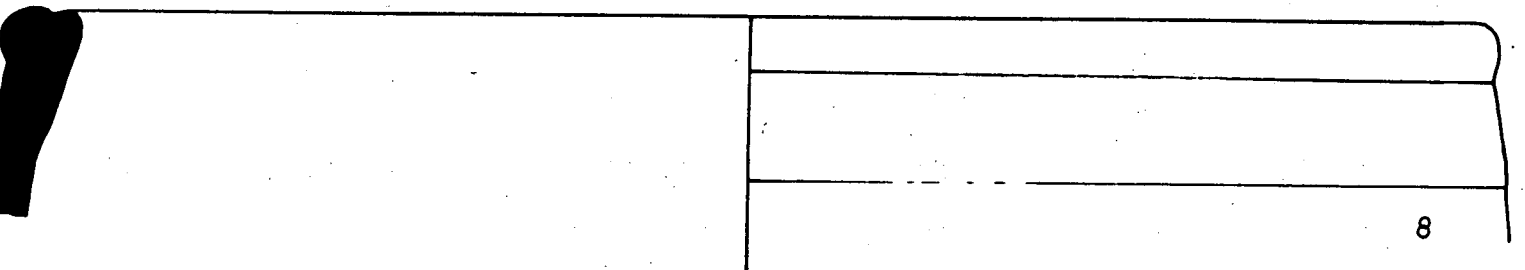
5

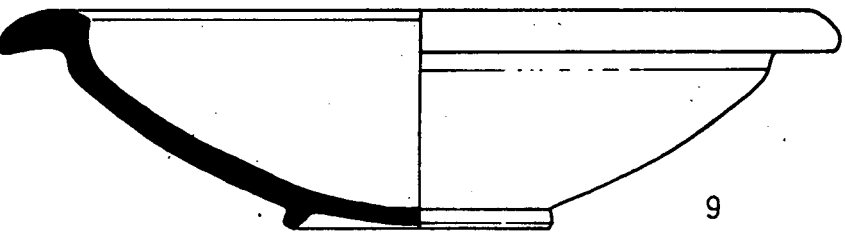
6

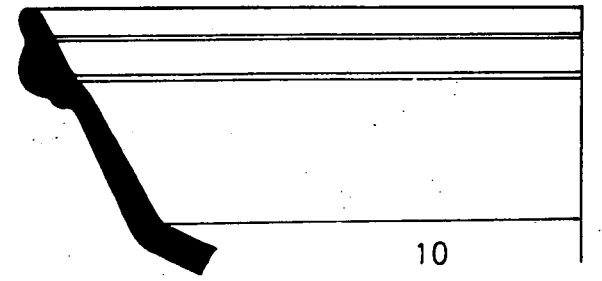
7

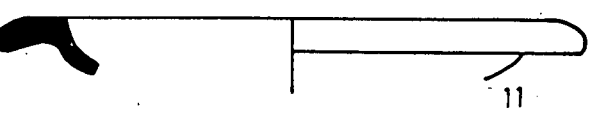
8

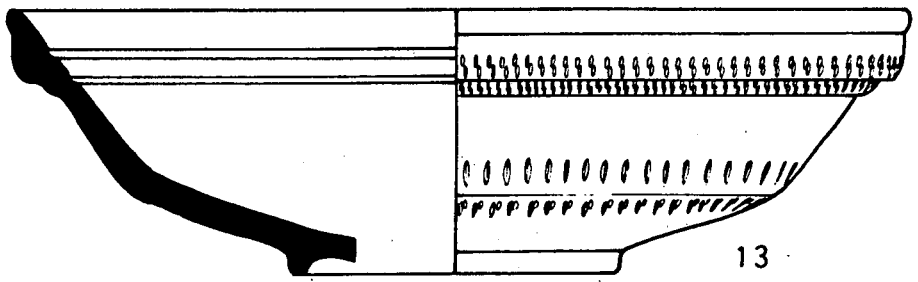
9

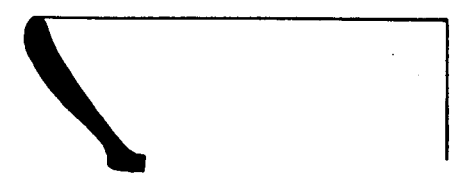
10

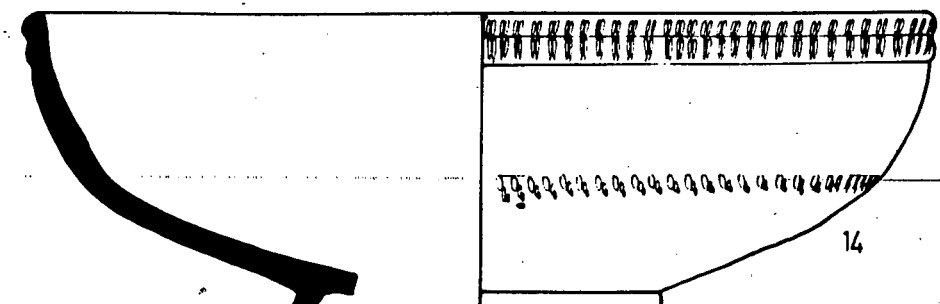
11

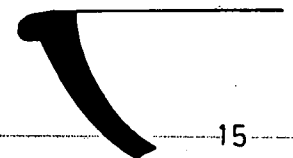
13

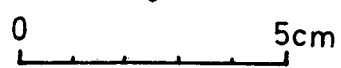
12

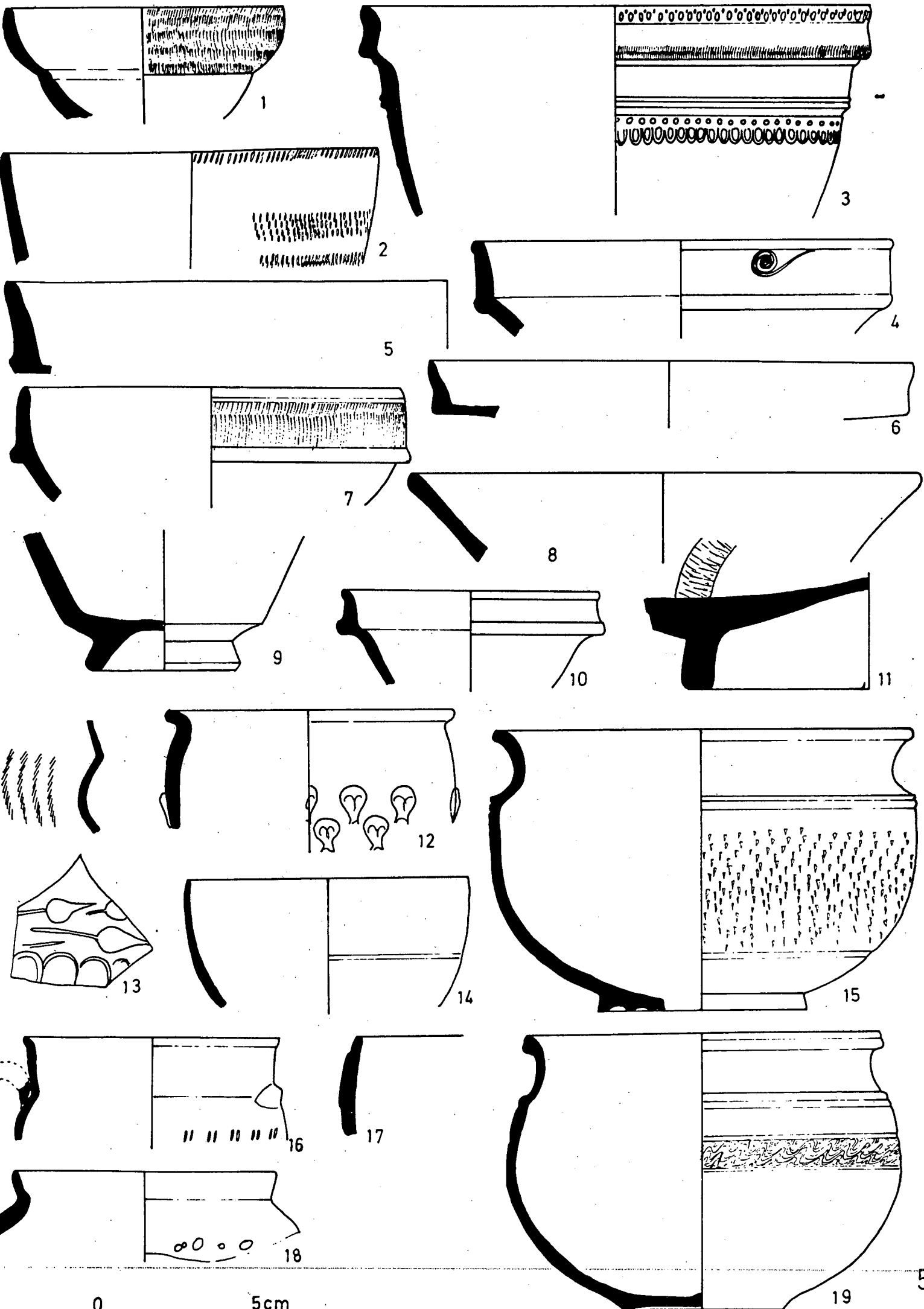

14

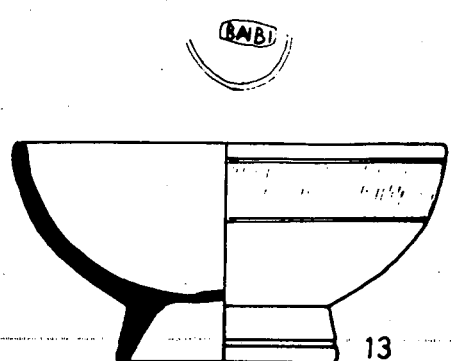
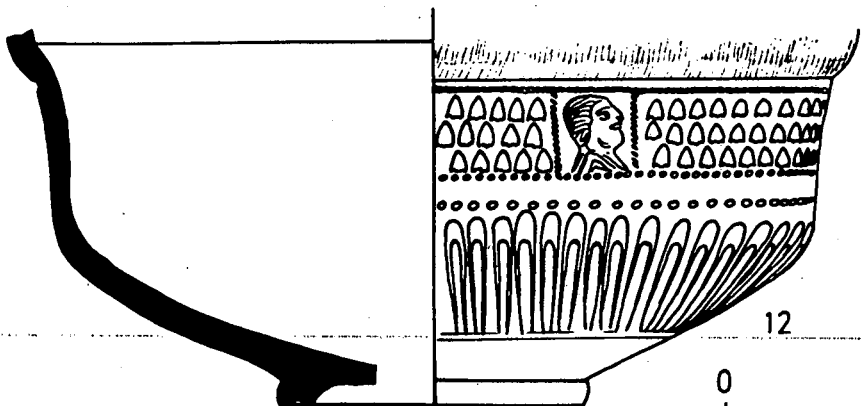
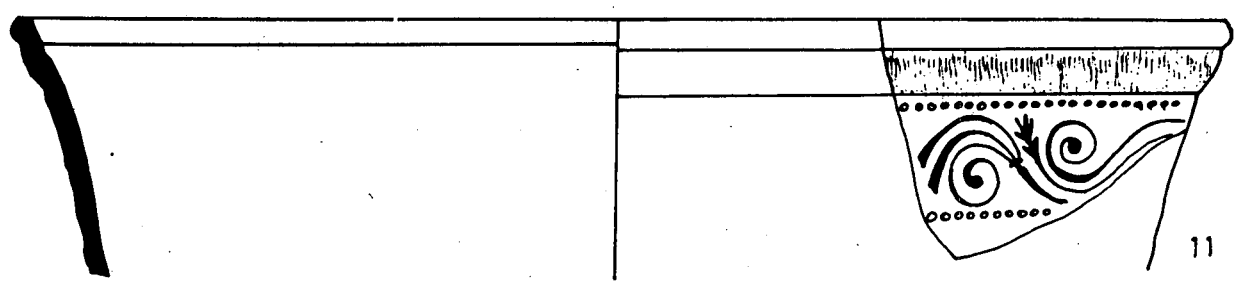
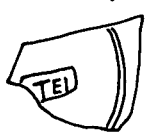
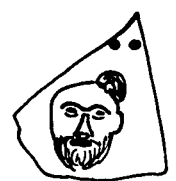
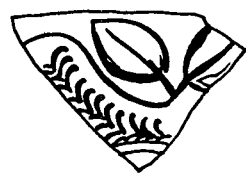
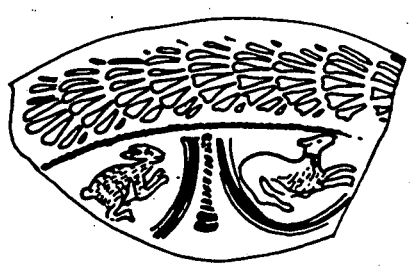
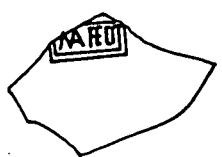
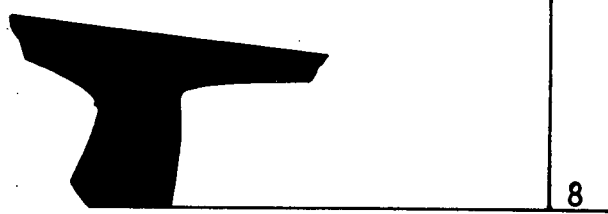
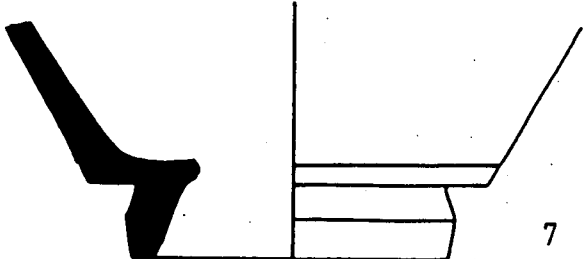
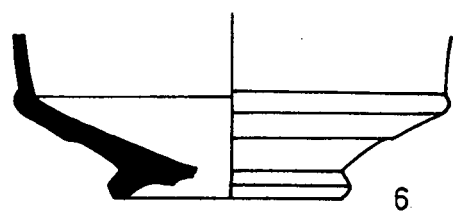
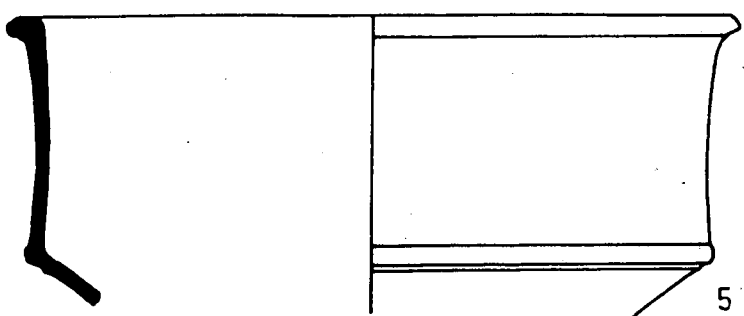
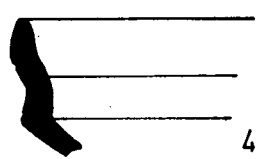
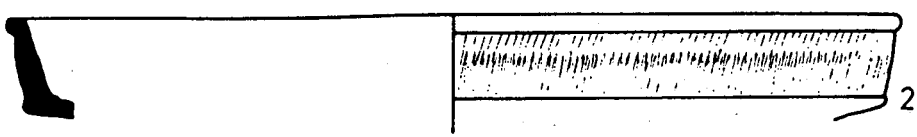
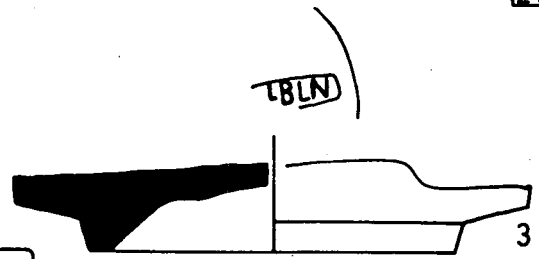
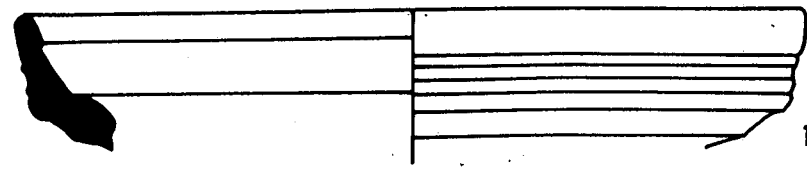

15

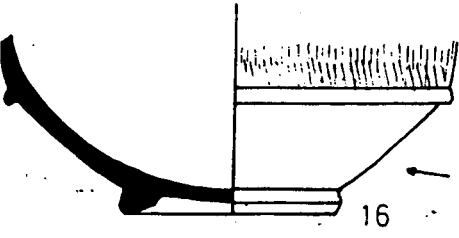
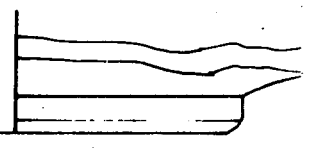
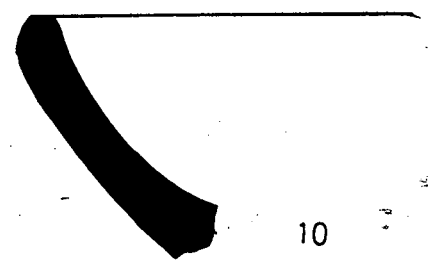
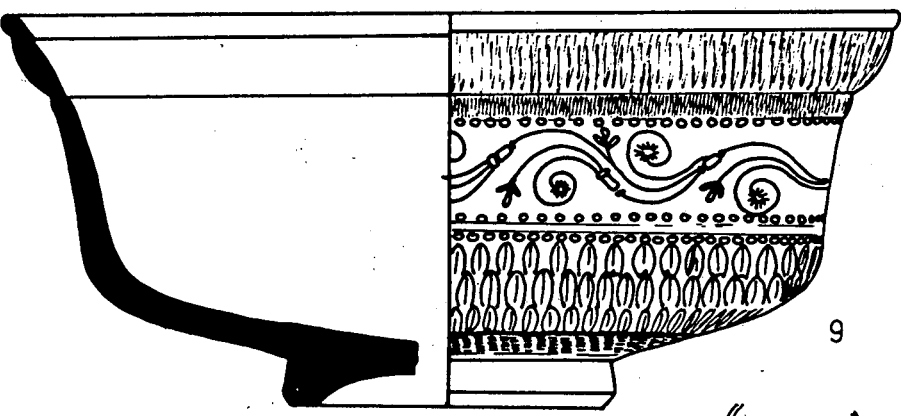
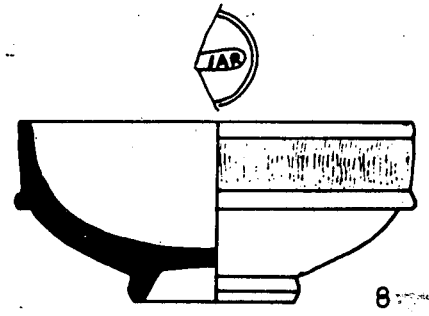
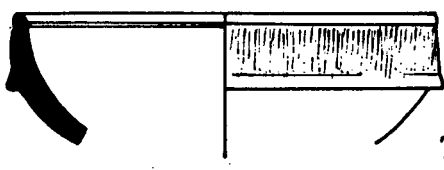
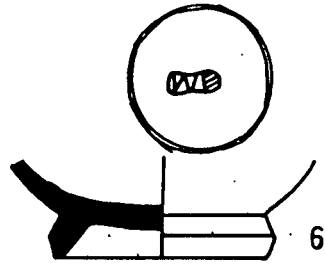
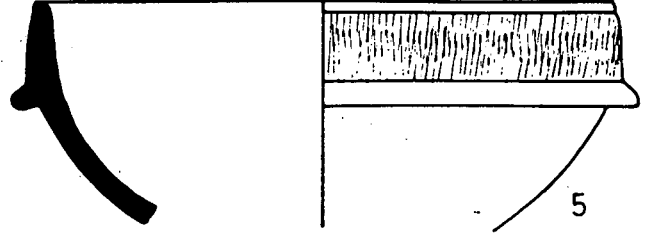
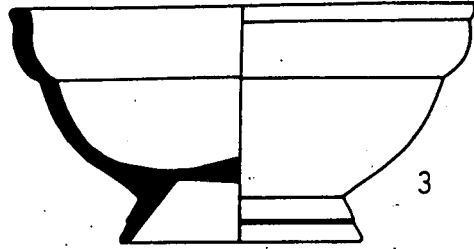
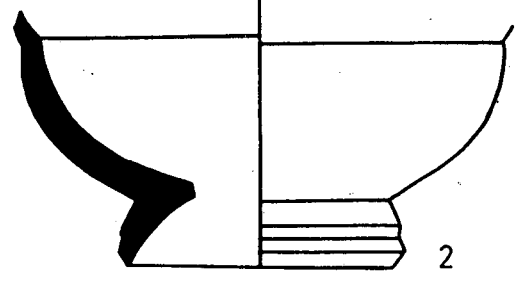
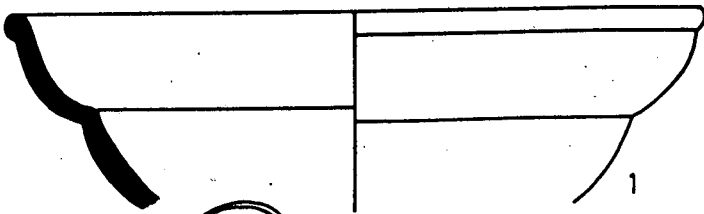

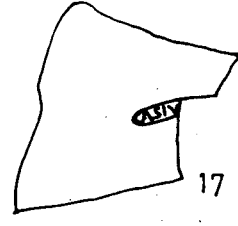
0 5cm

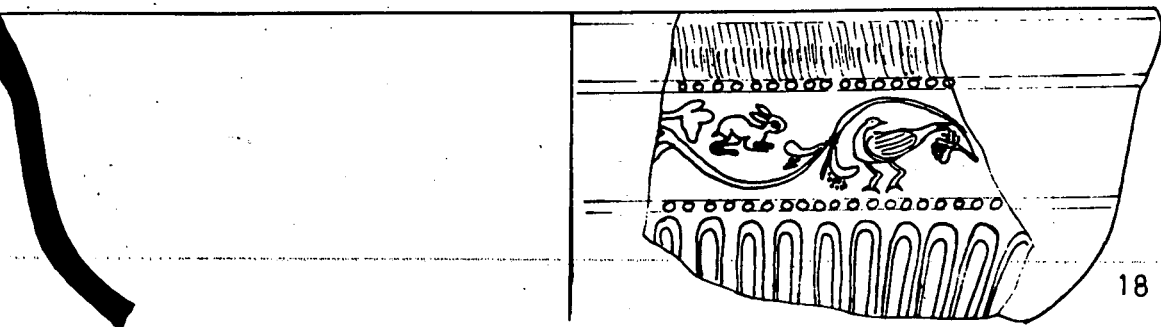
0 5cm

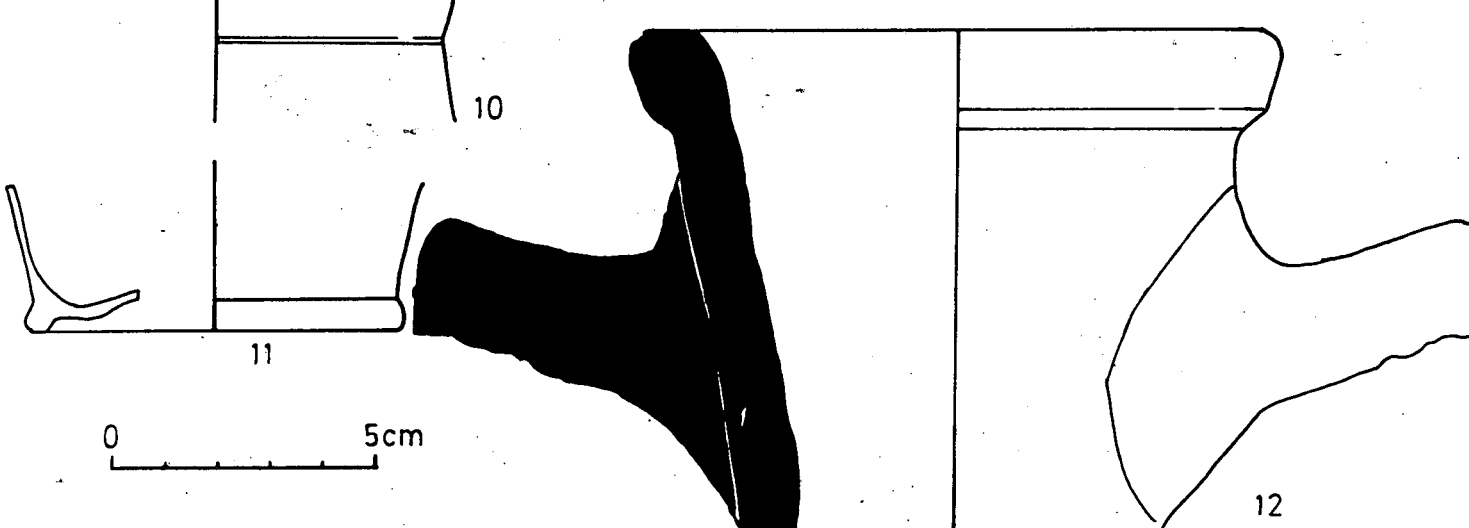
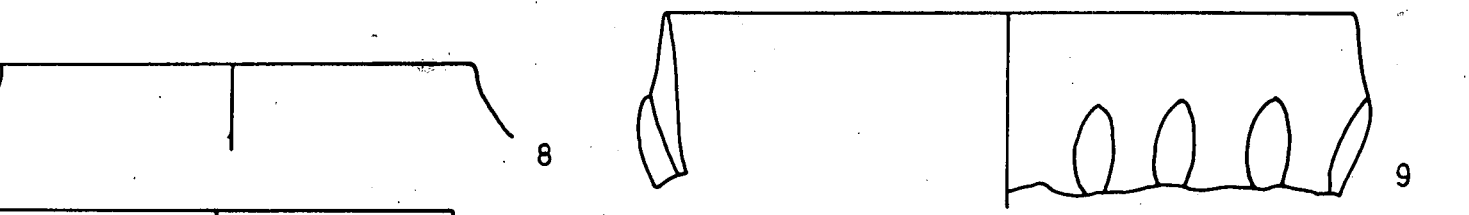
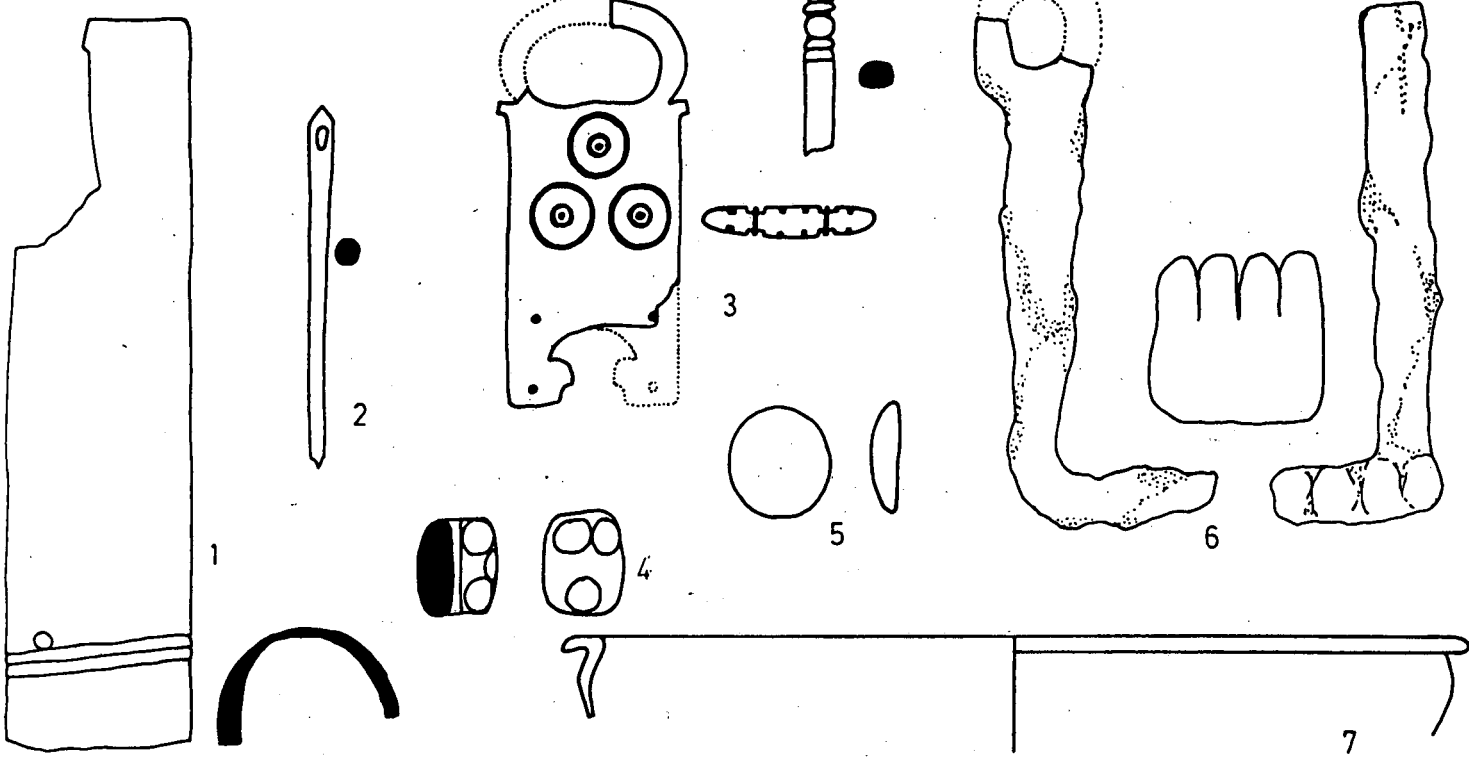
PRYXID

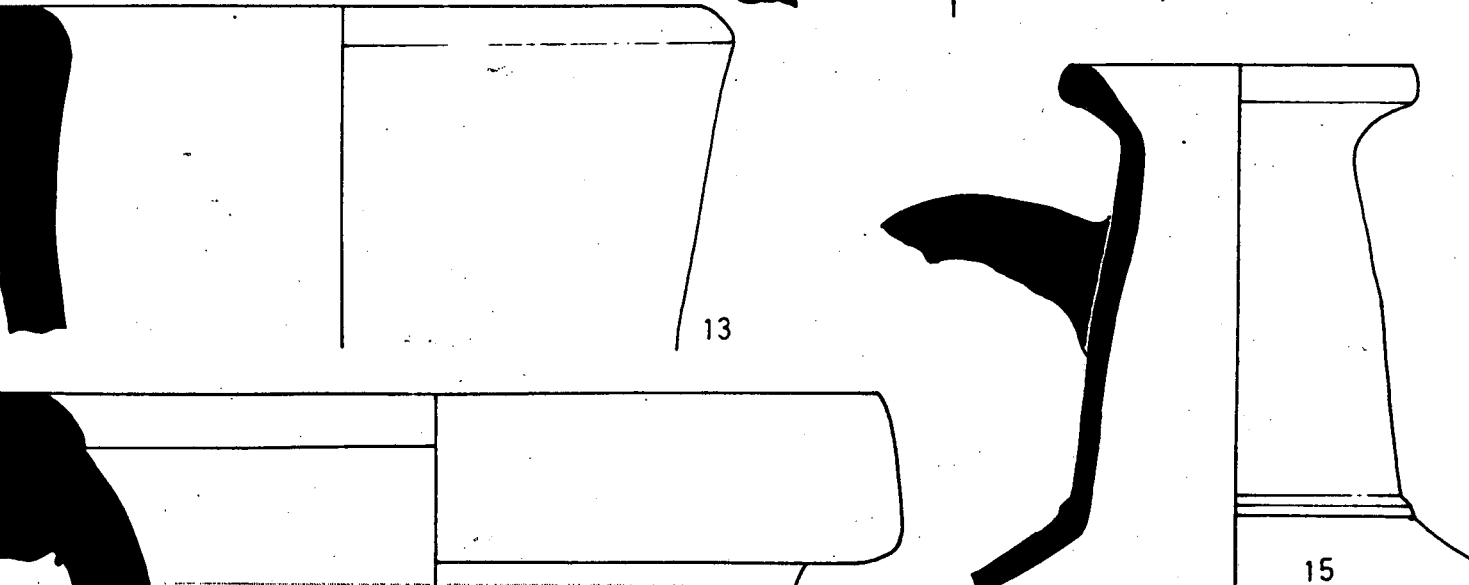
ING

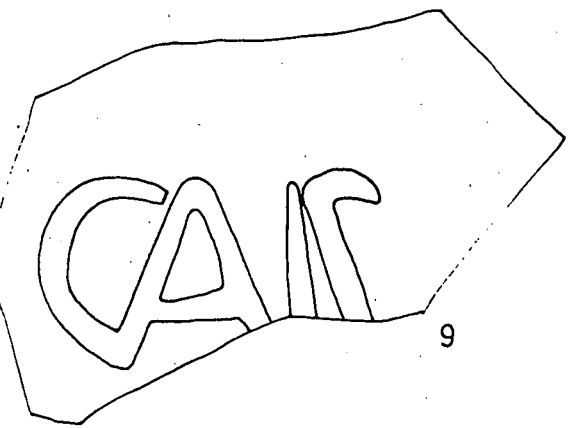
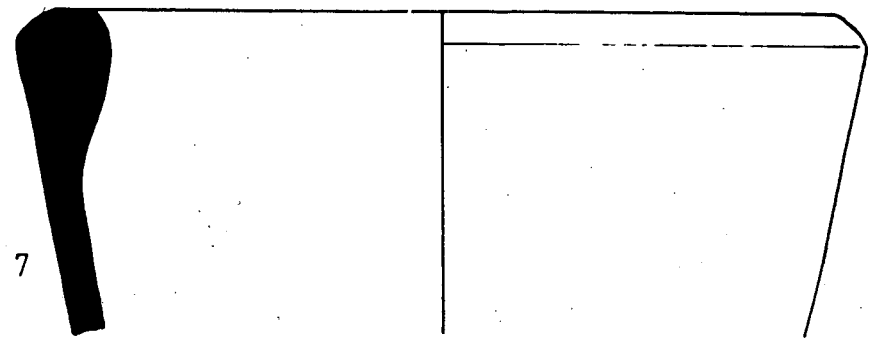
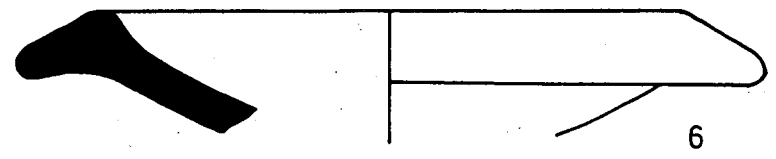
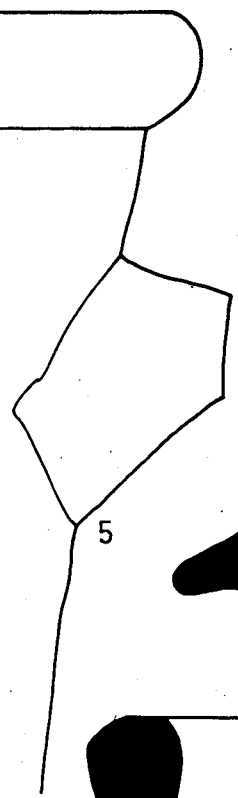
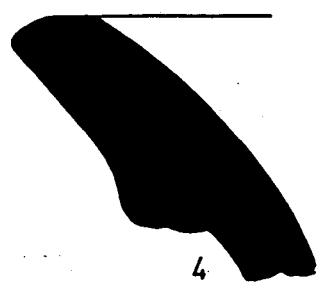
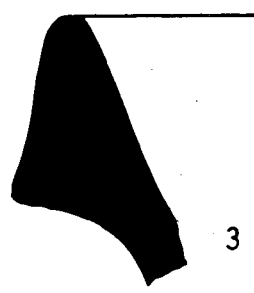
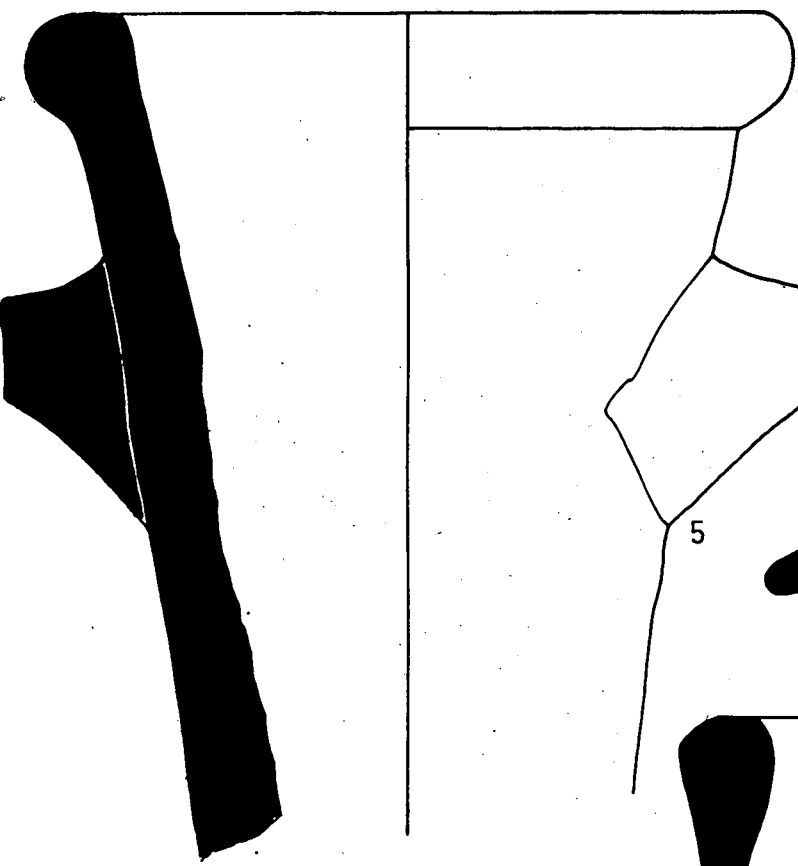
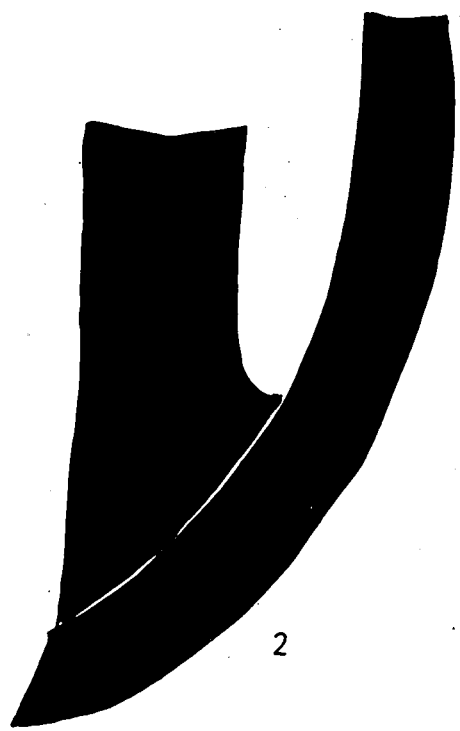
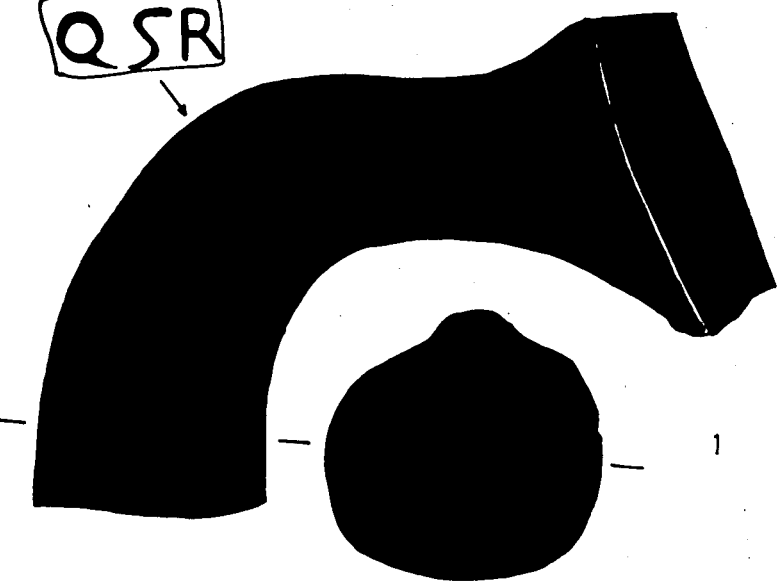
0 5cm

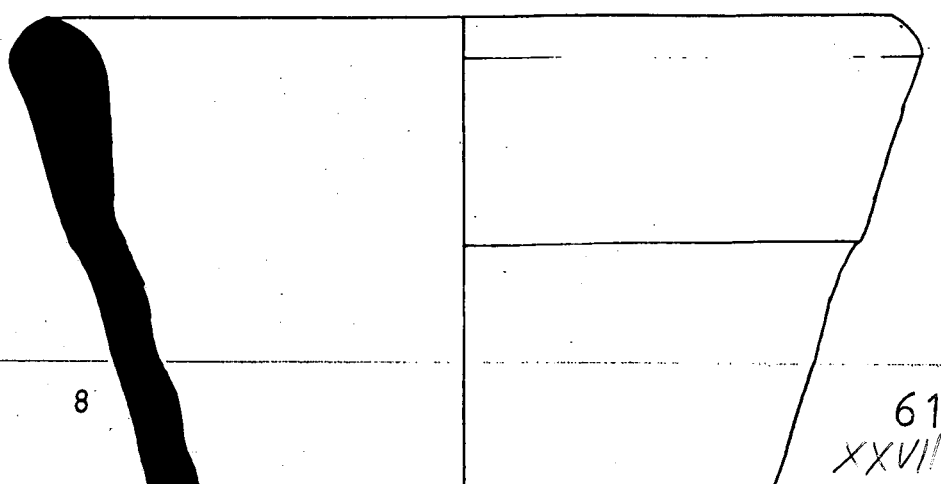
0 5cm

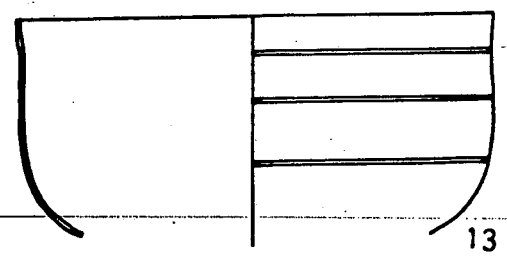
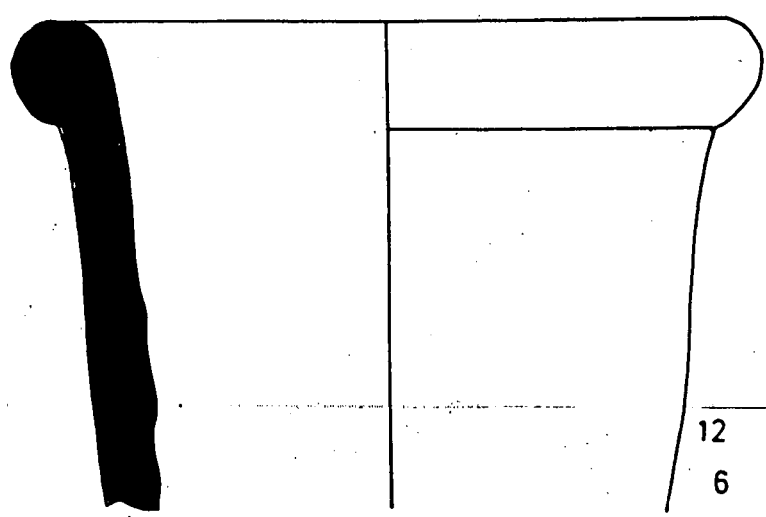
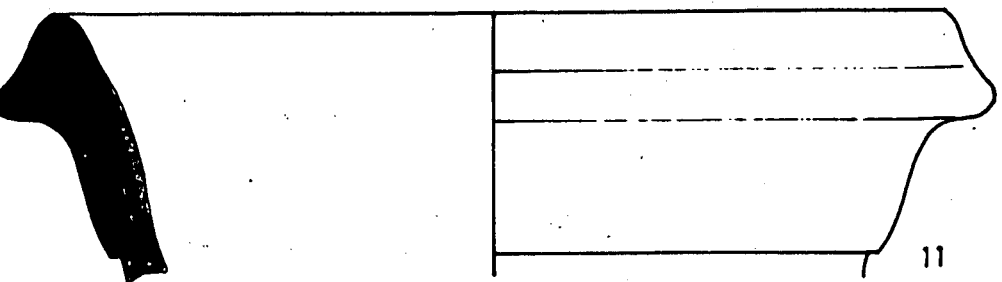
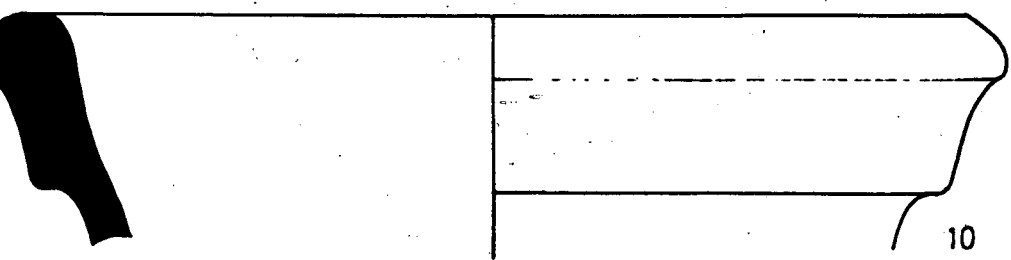
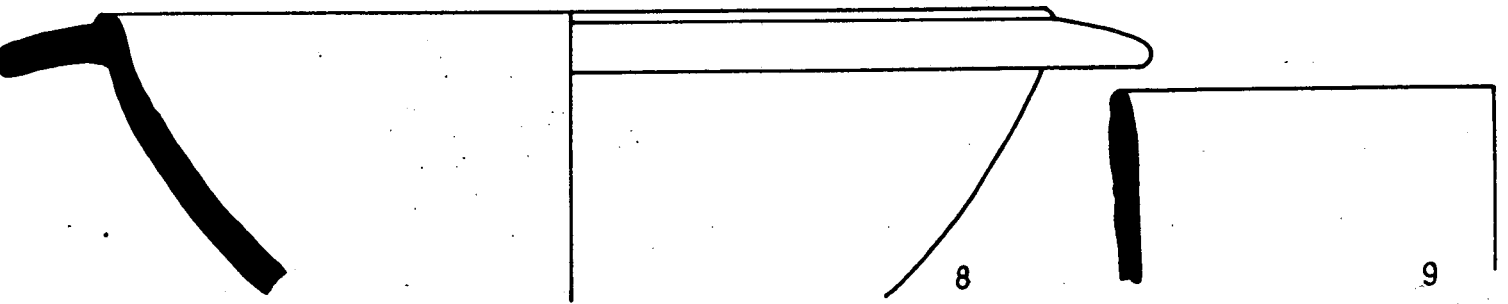
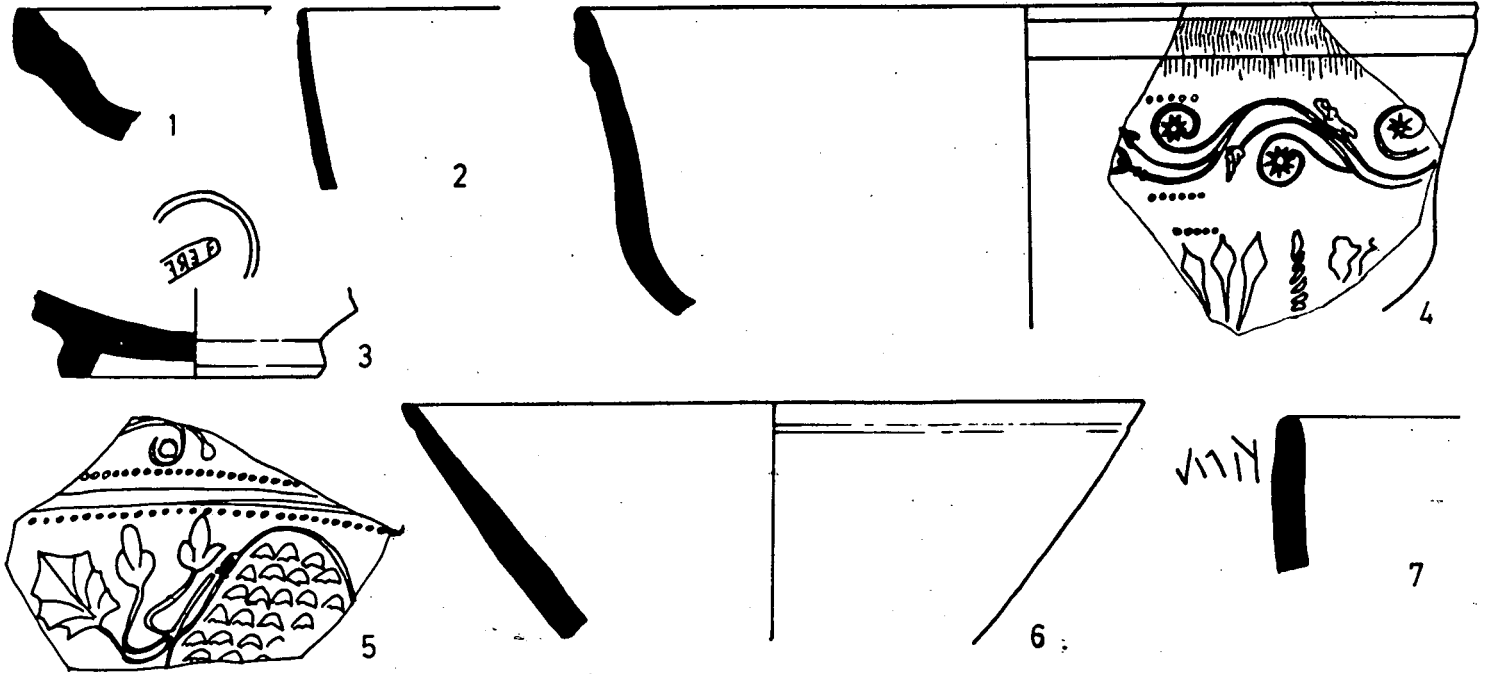

QSR

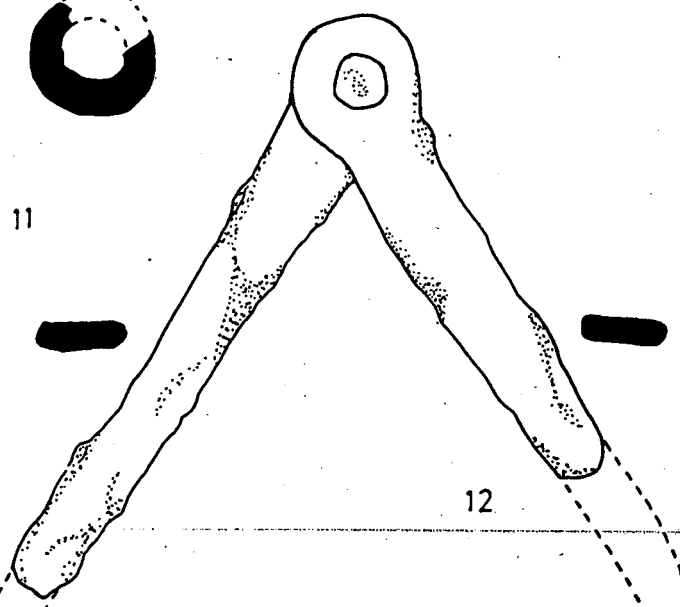
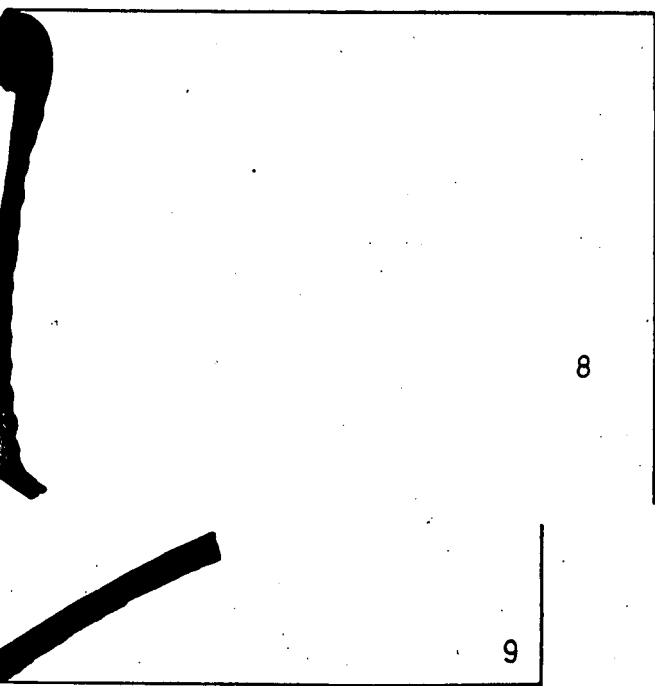
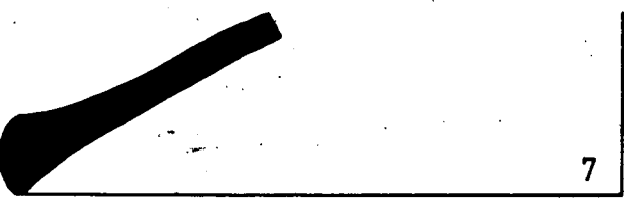
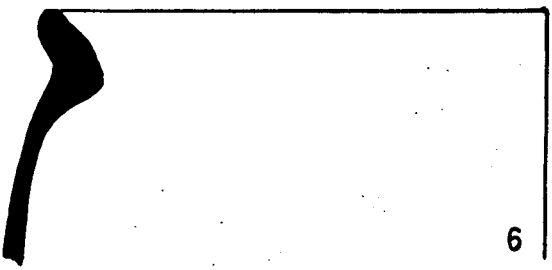
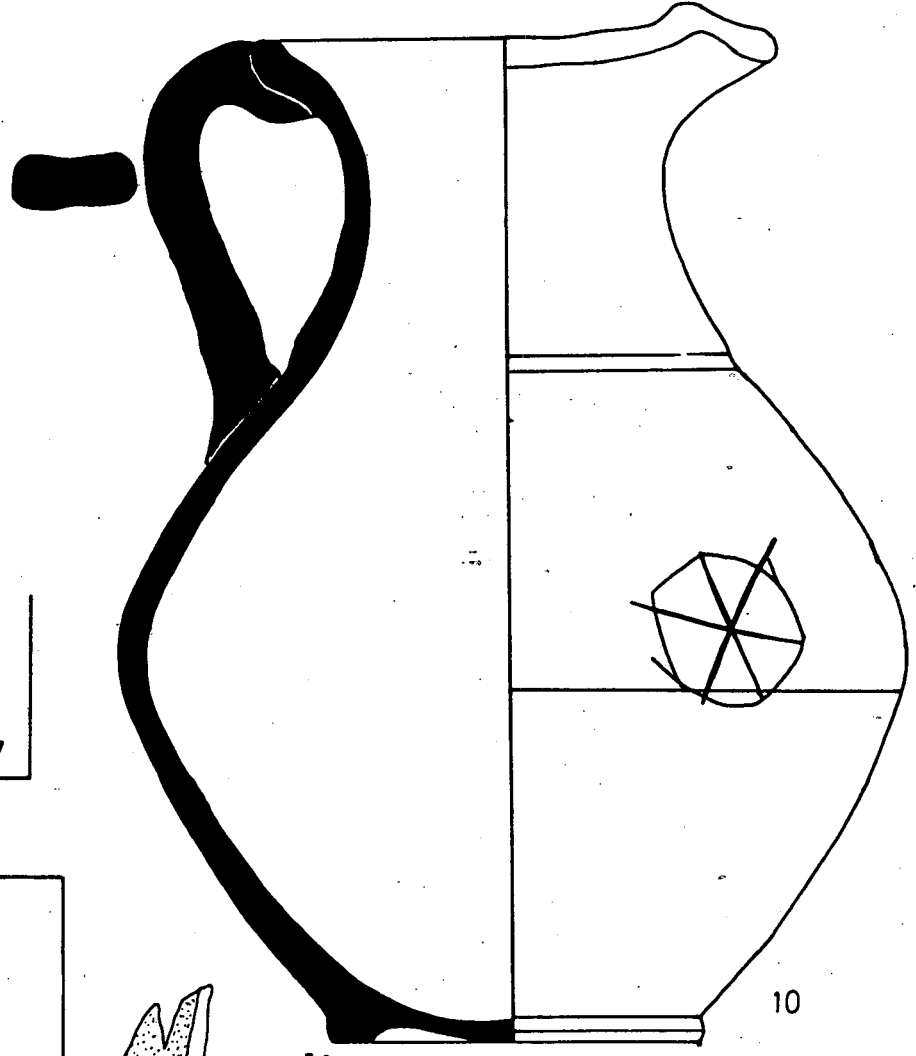
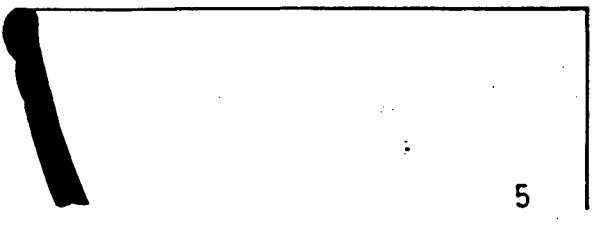
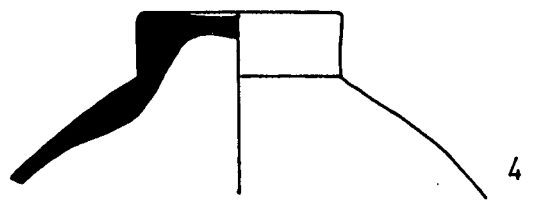
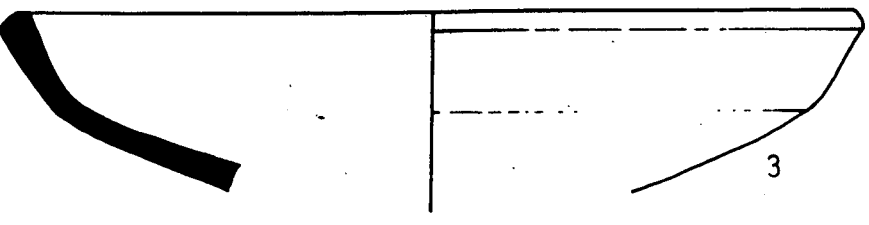
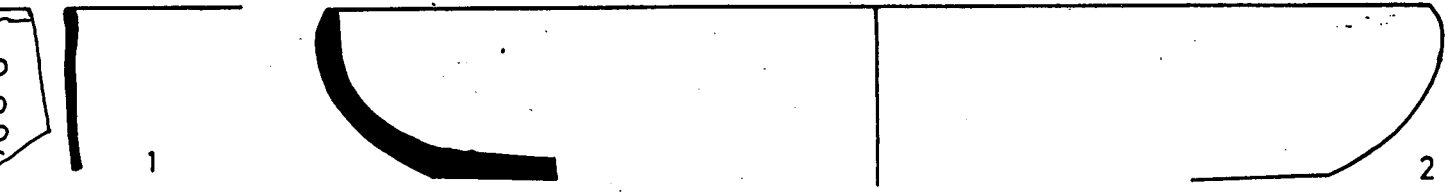

0 5cm

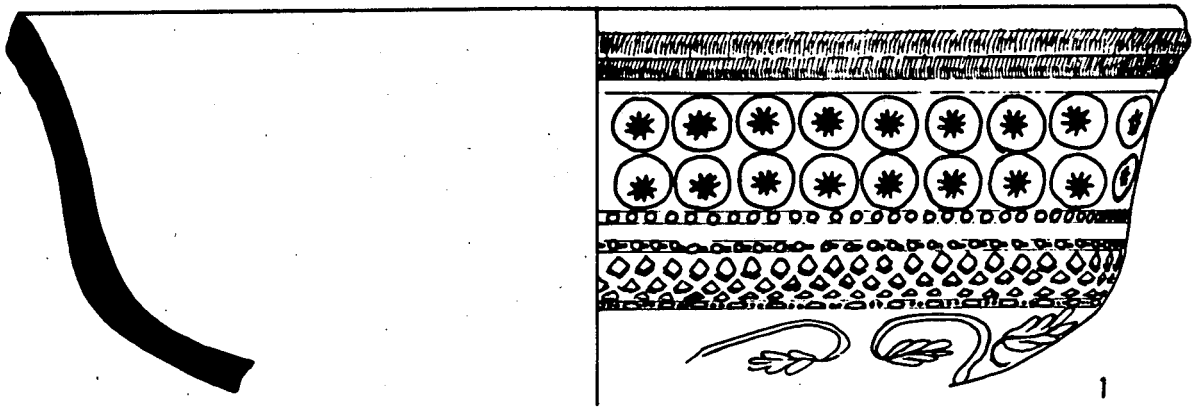

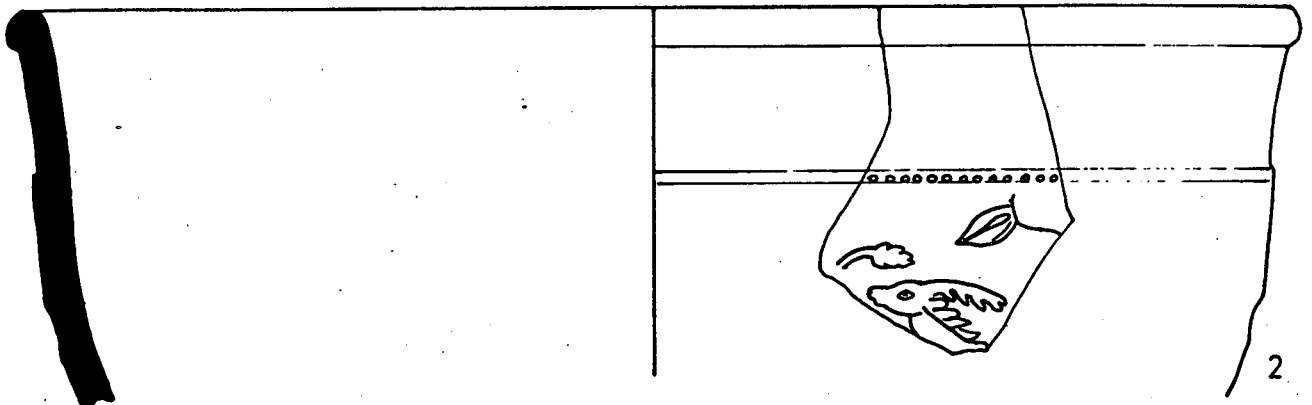

0 5cm

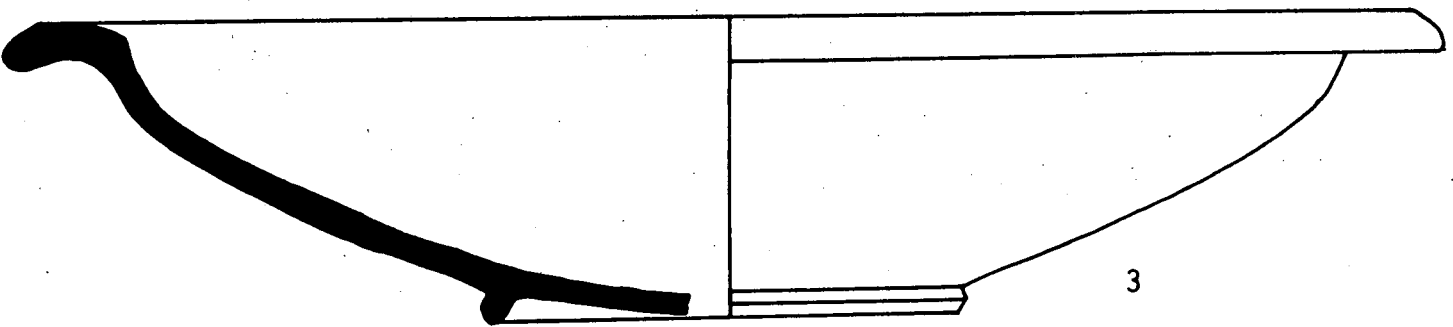

1

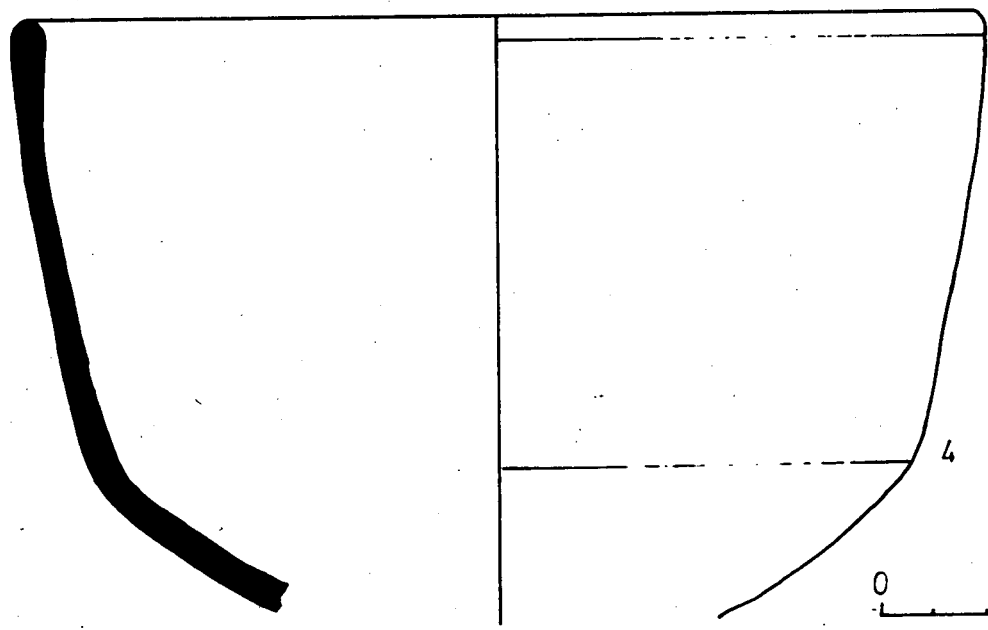
2032

2

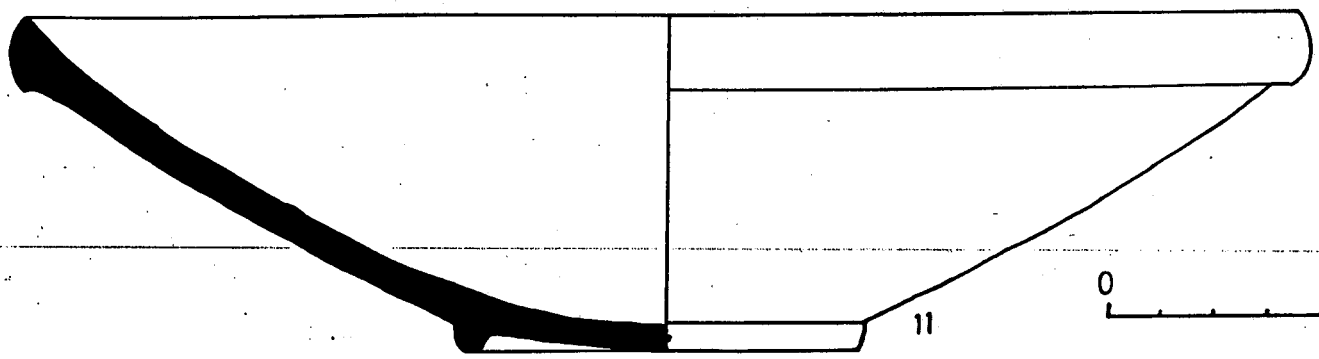
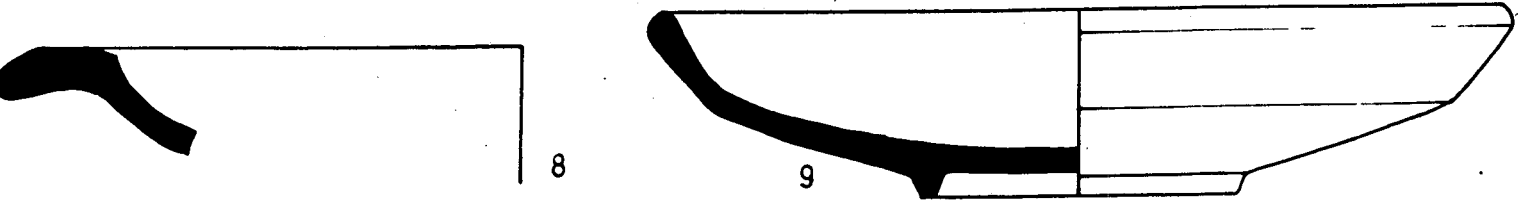
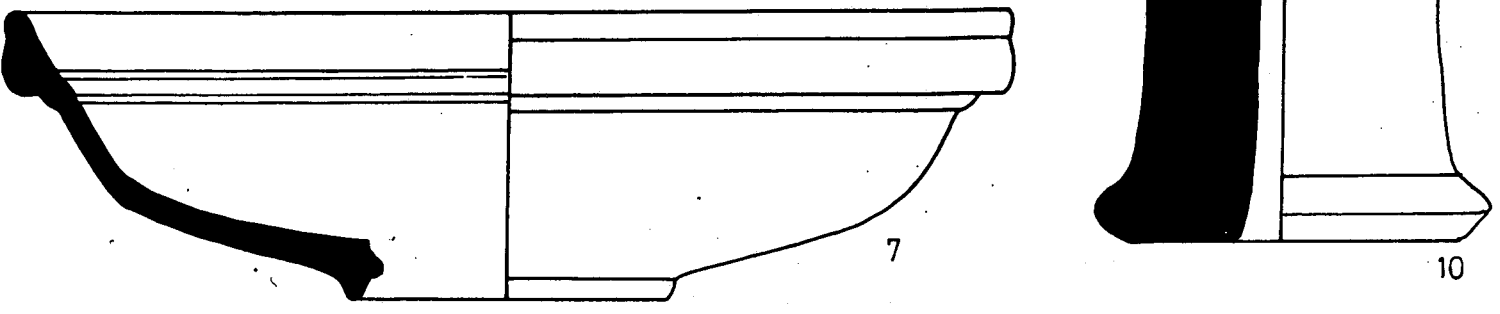
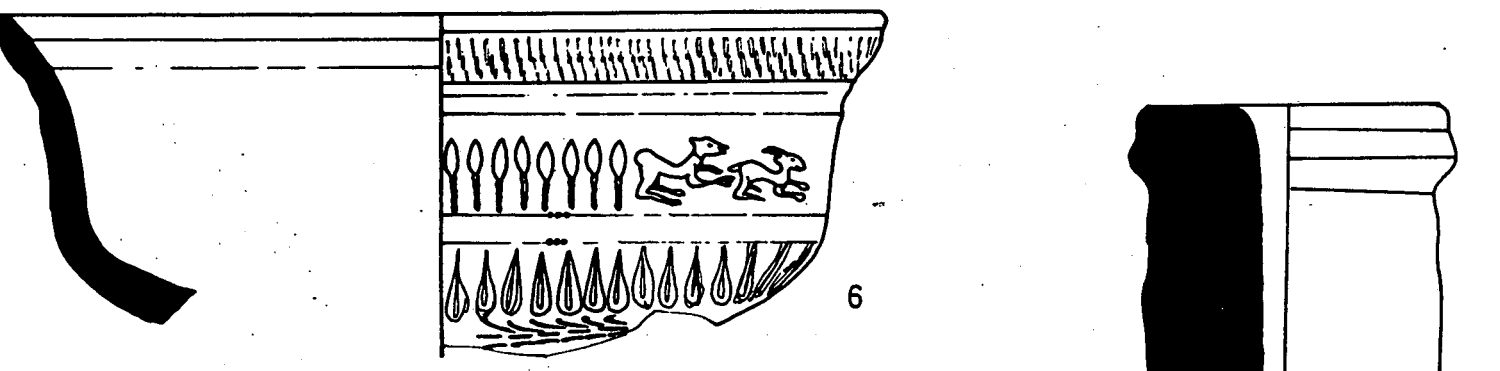
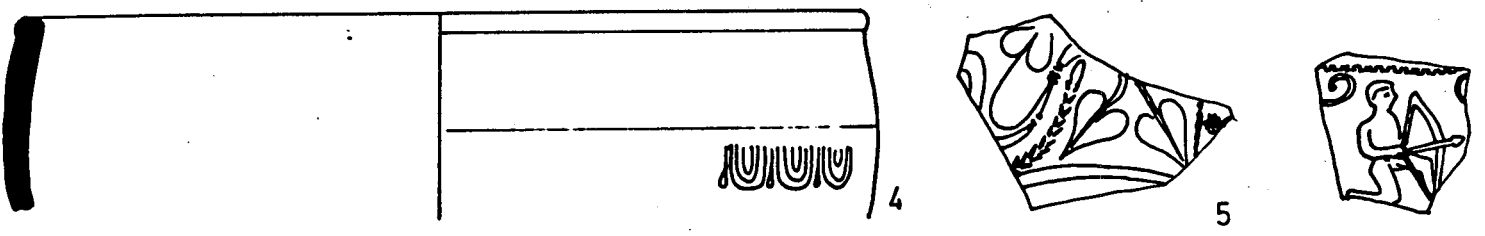
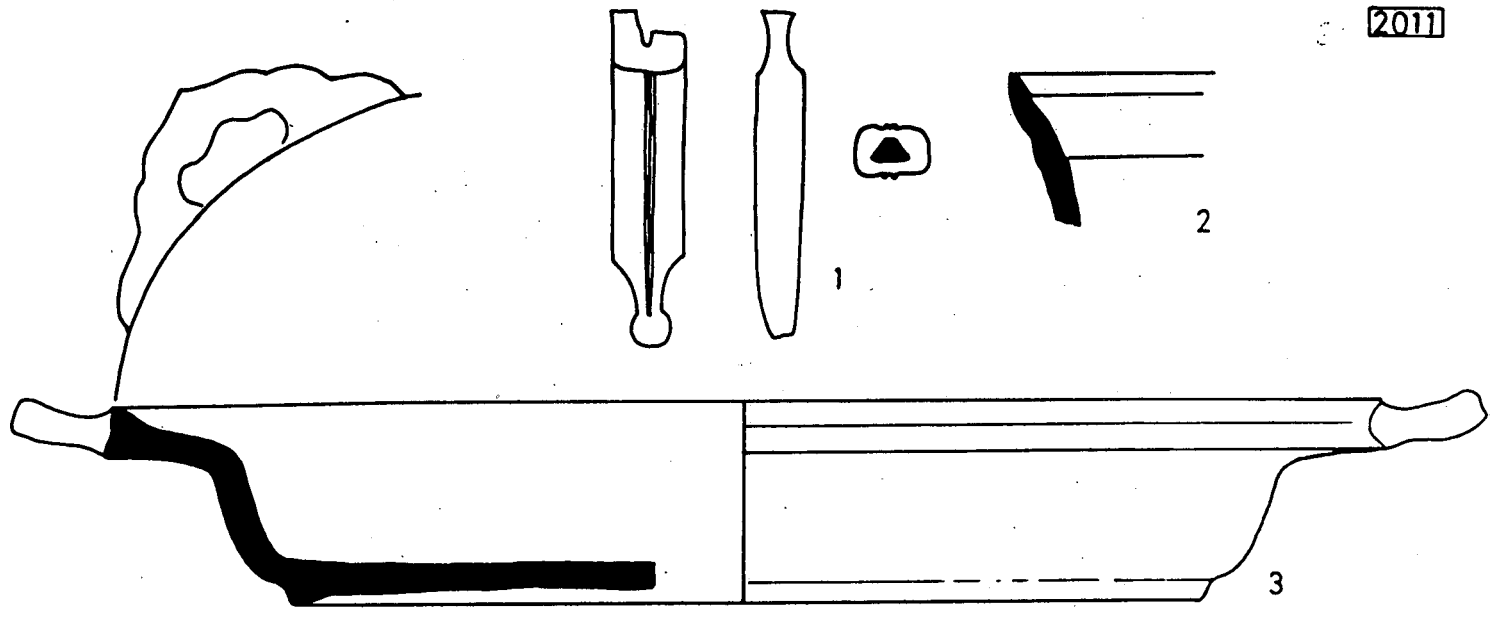

3

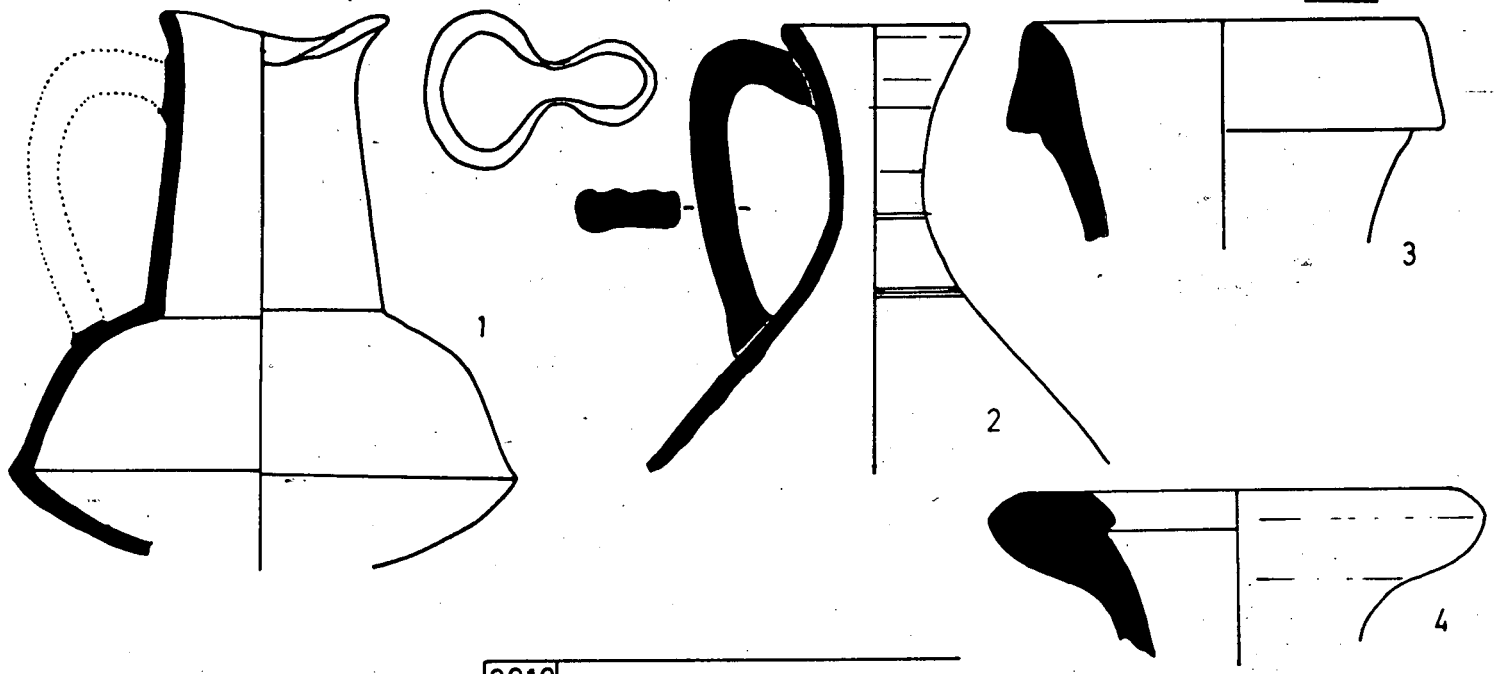
4

0 5cm.

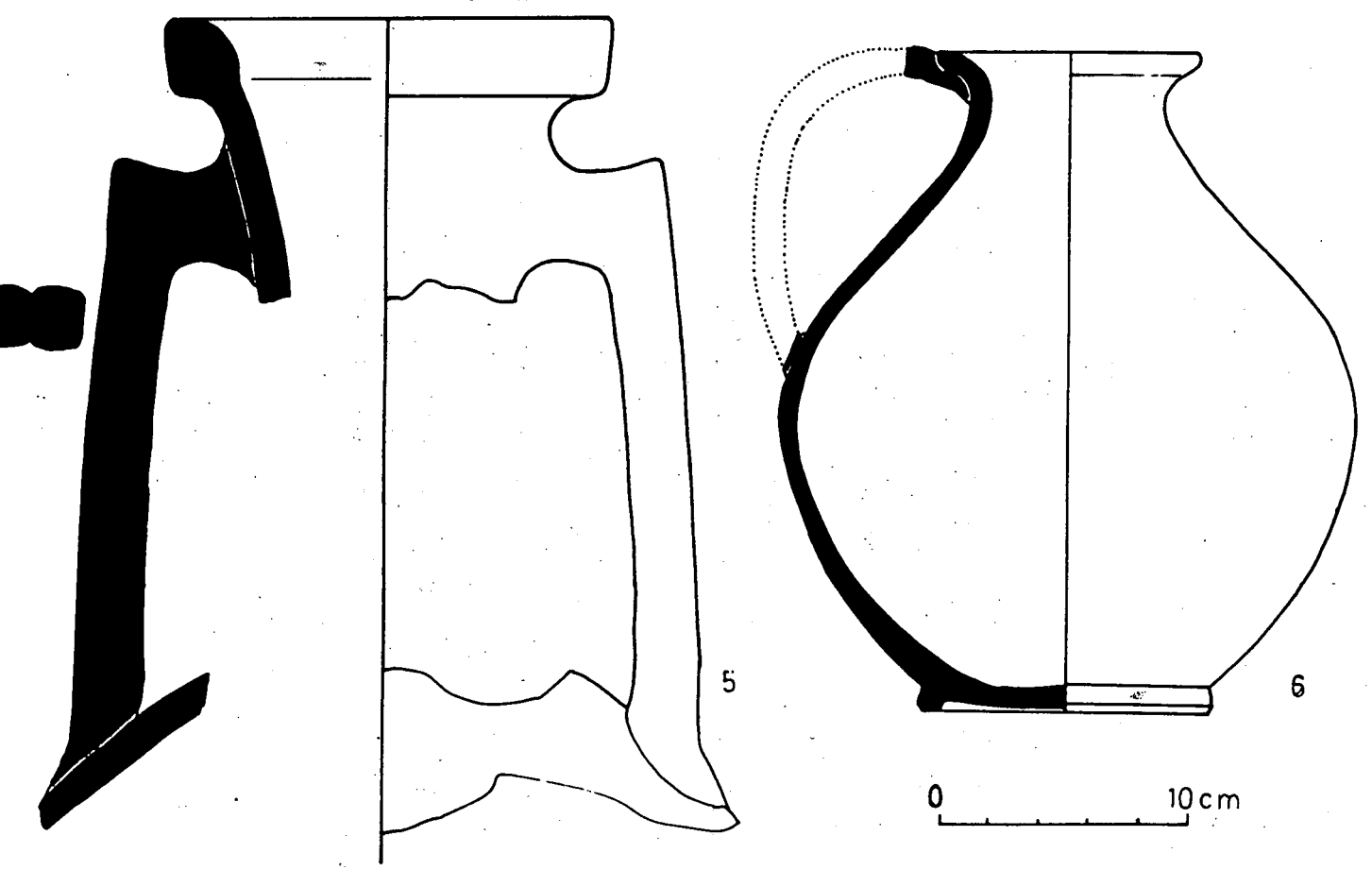

0 5cm

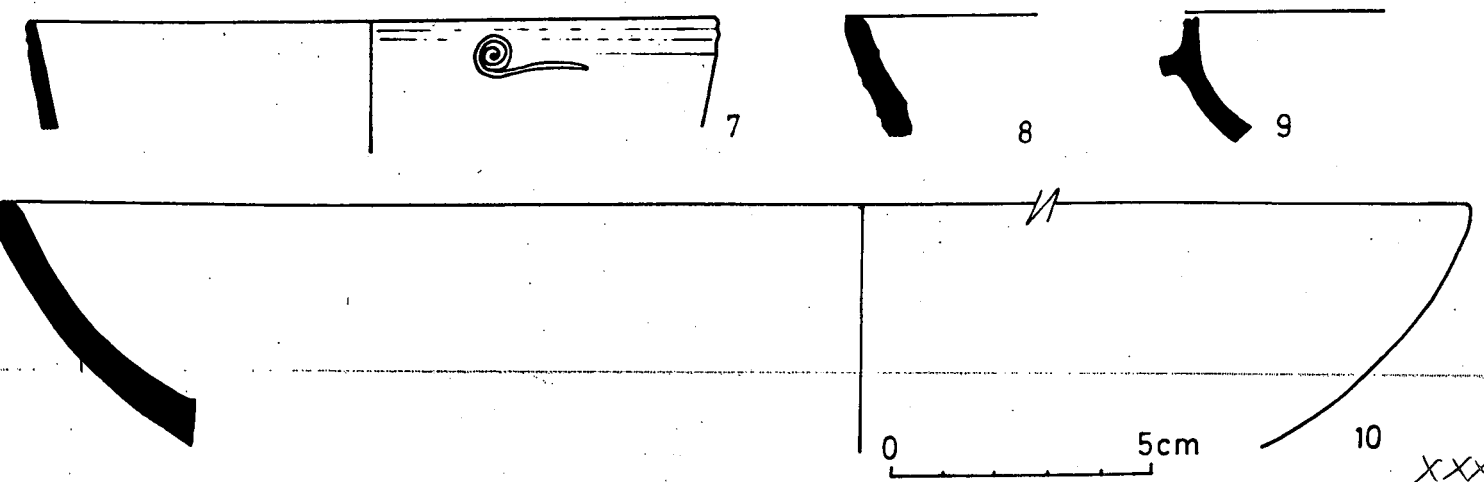
2011

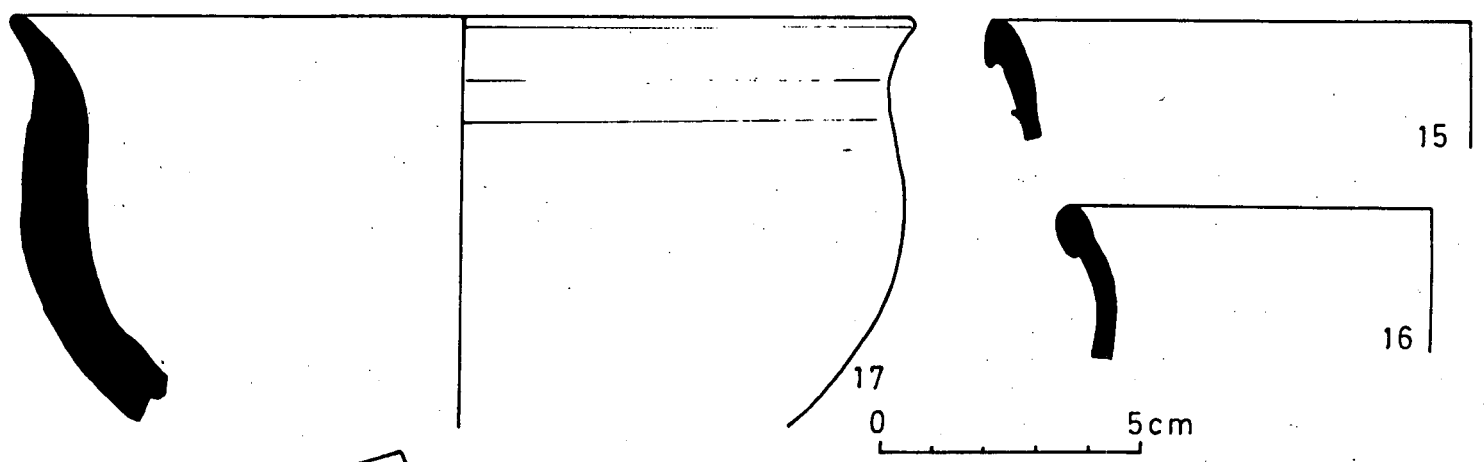
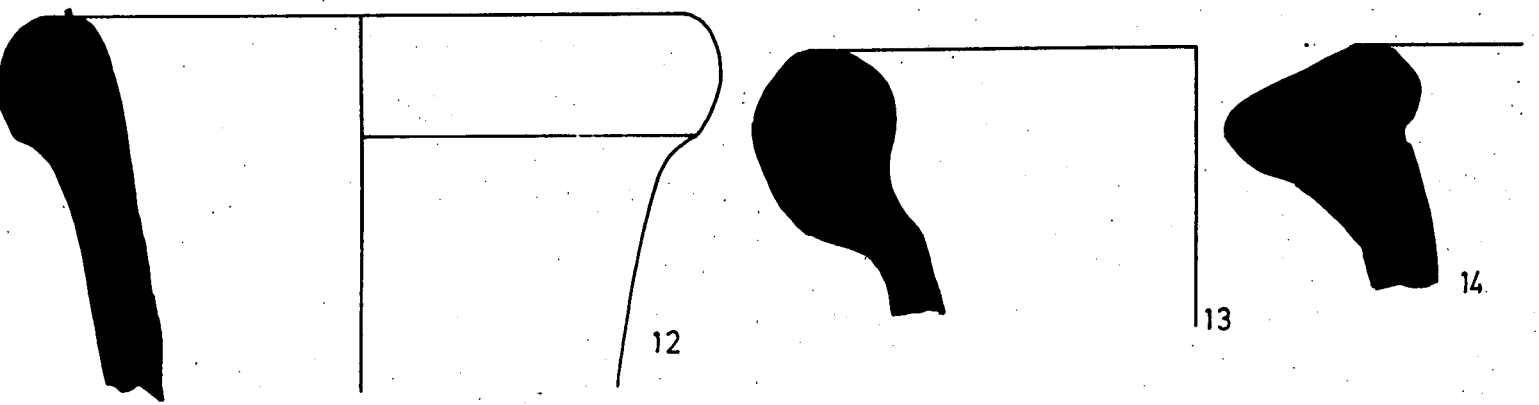
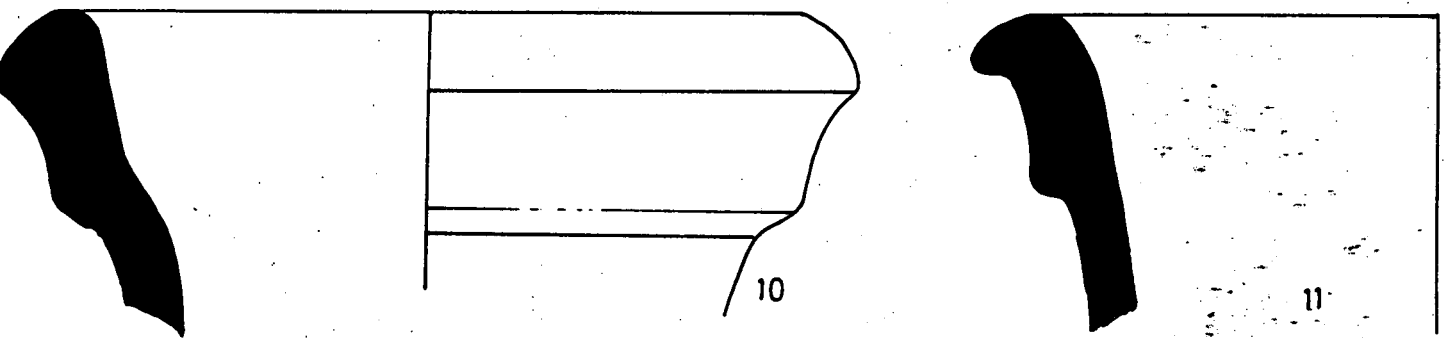
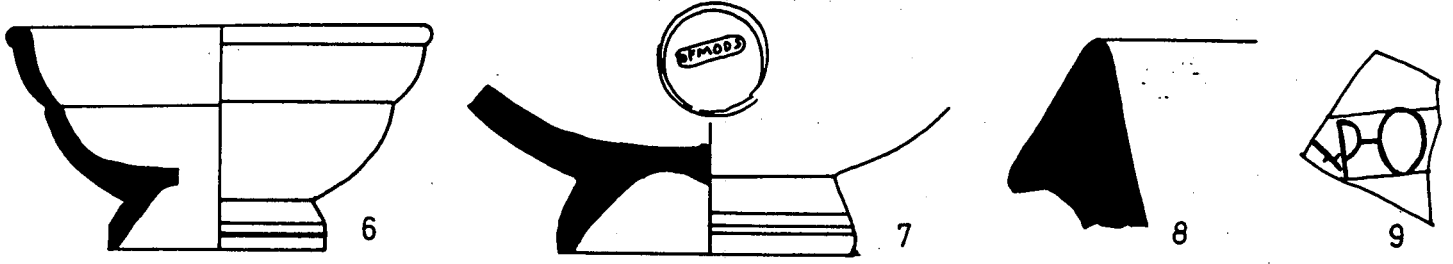
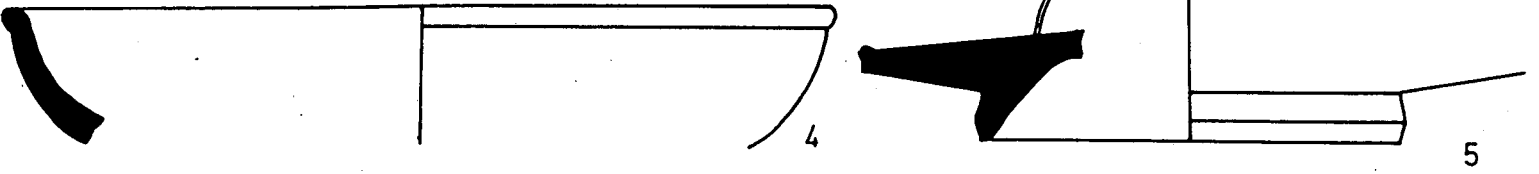
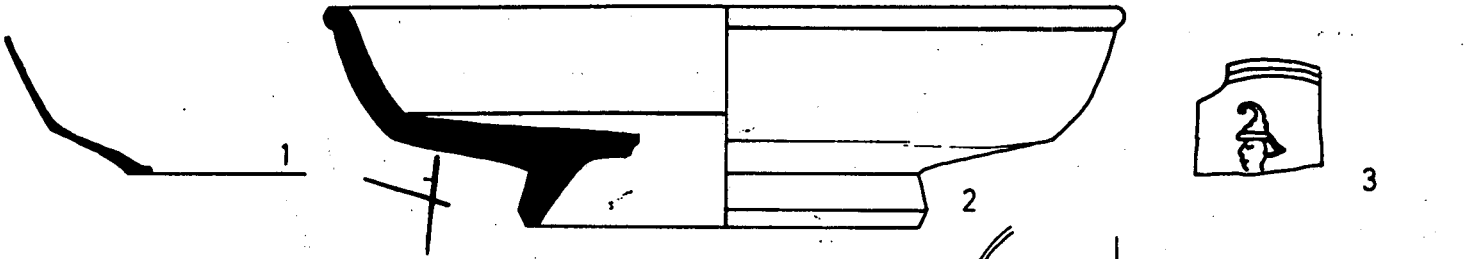

2019

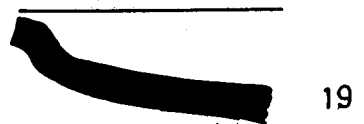
2019

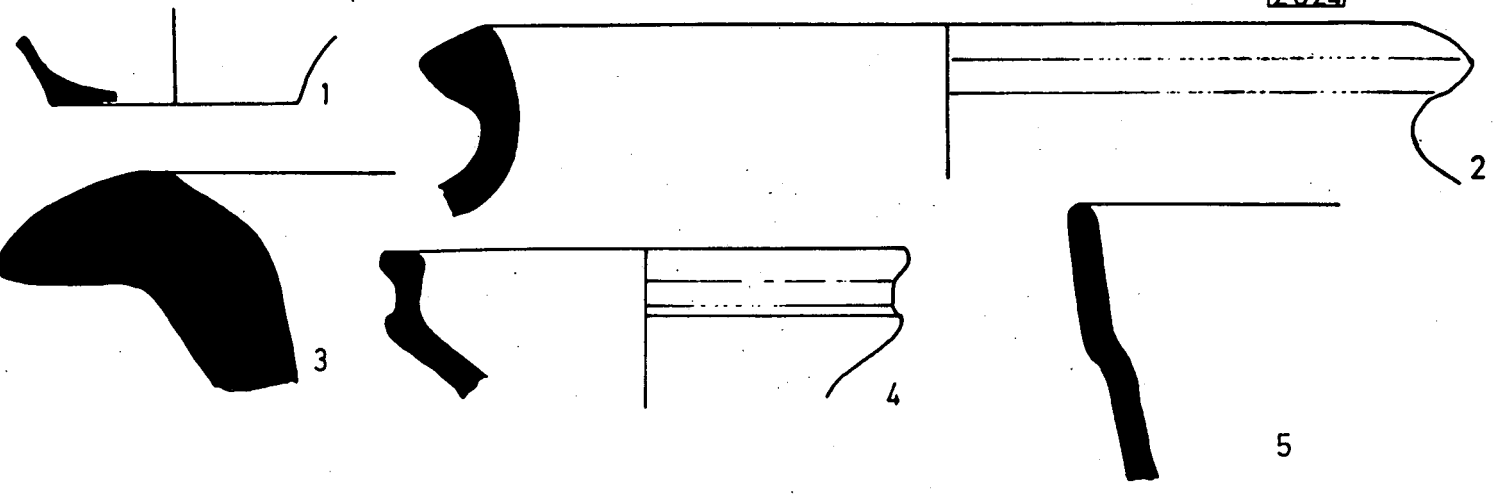
HN
IA

18

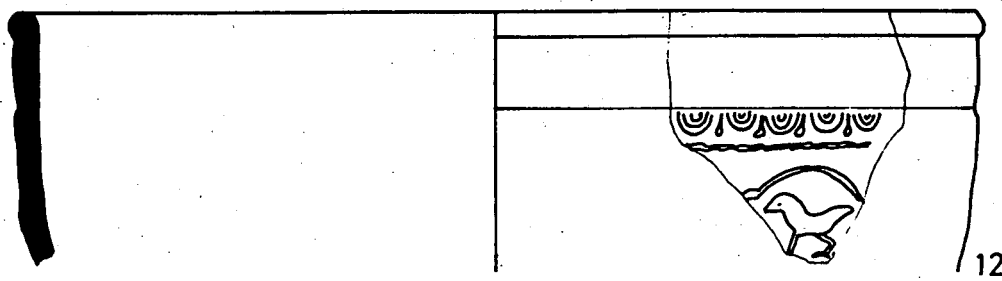
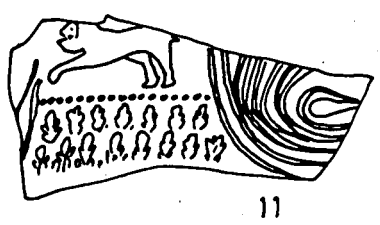
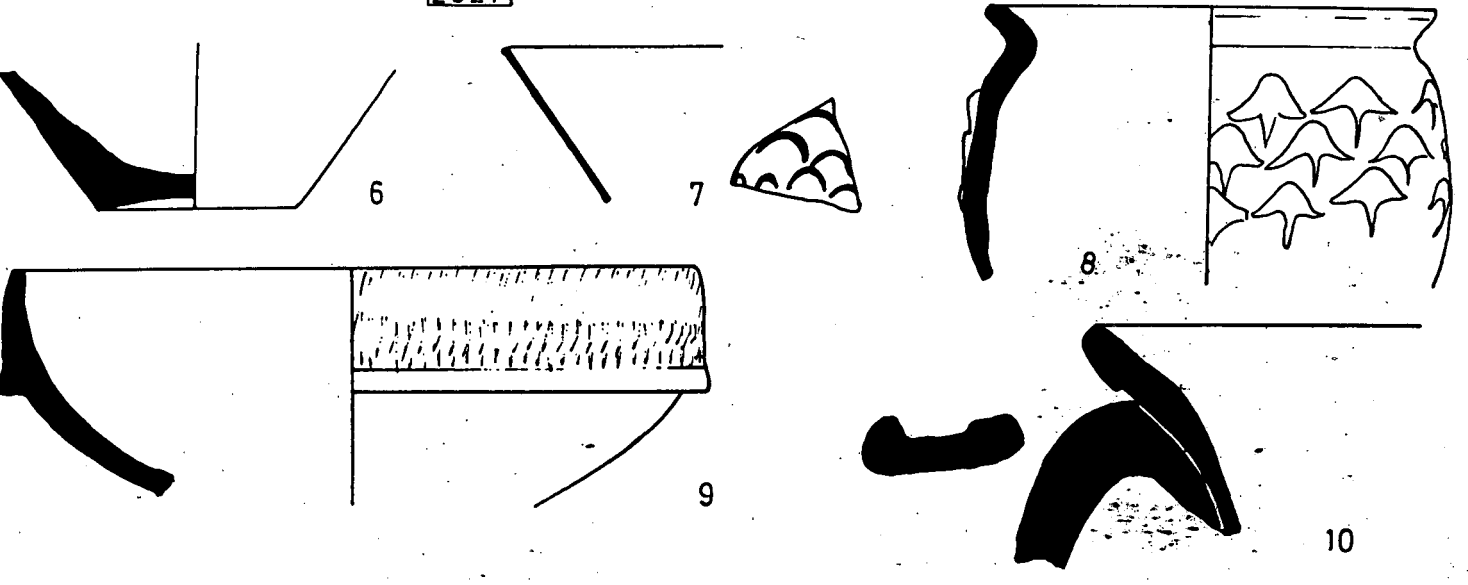

19

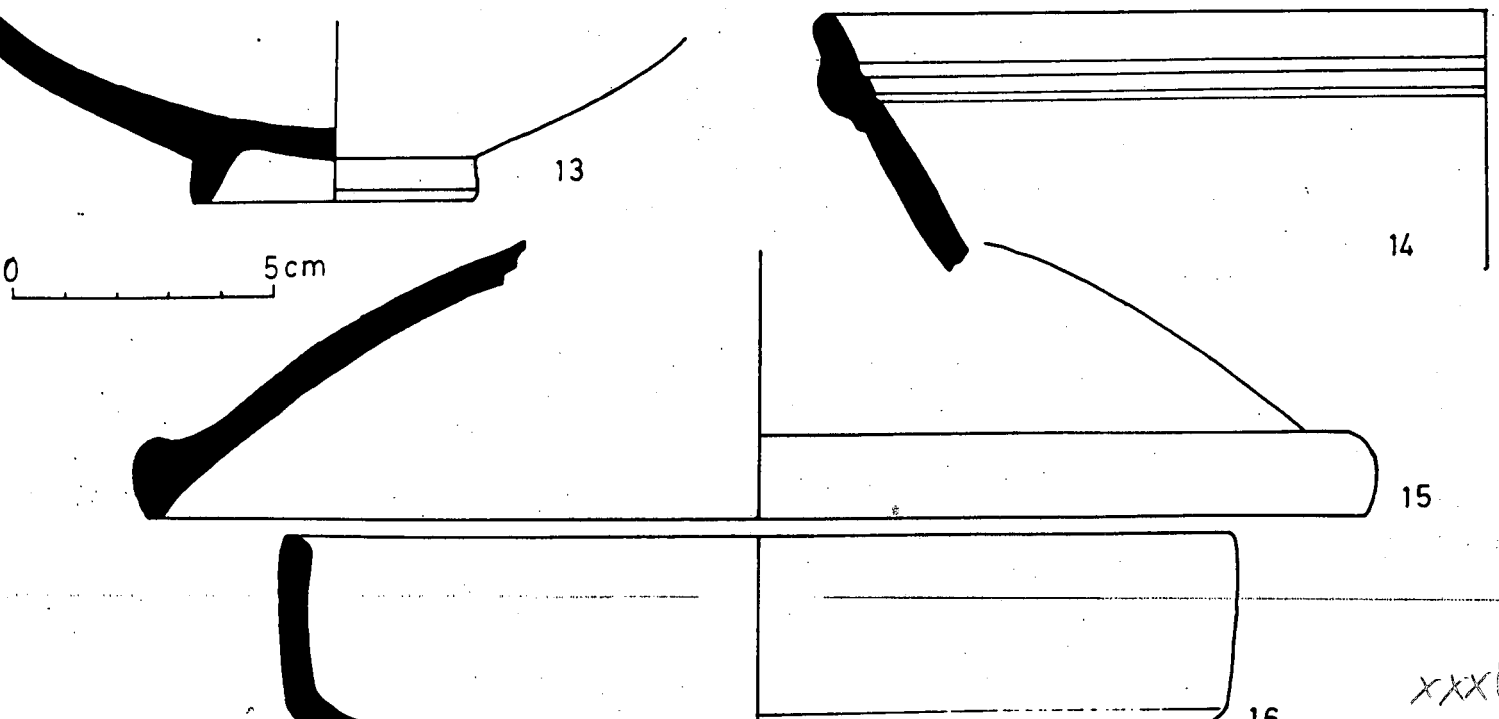
2024

2027

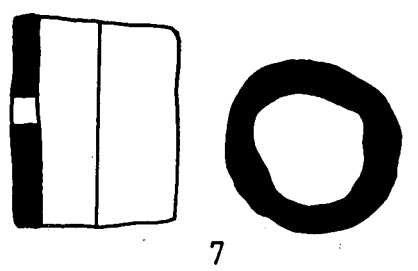
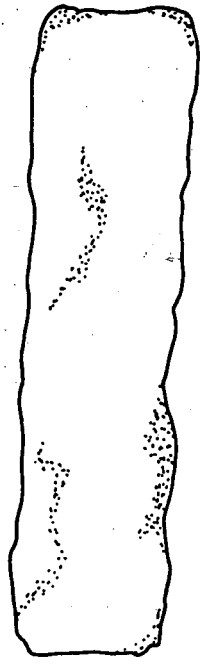
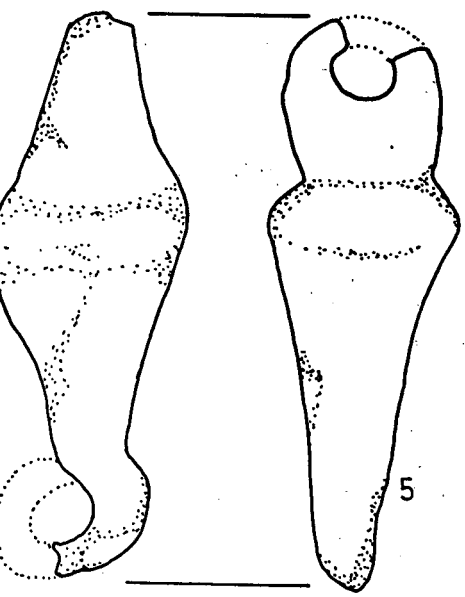
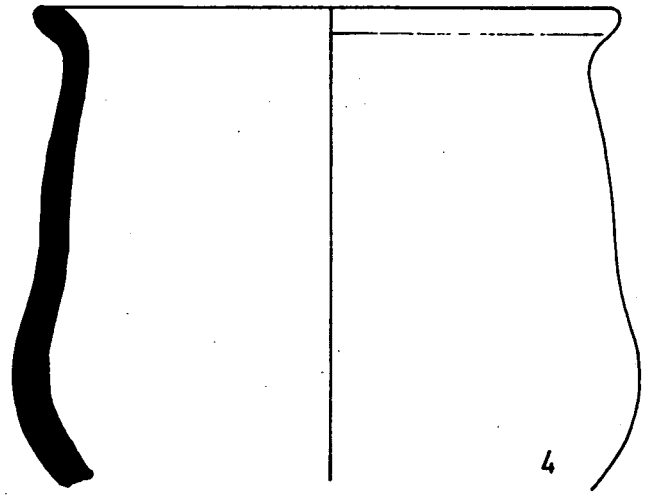
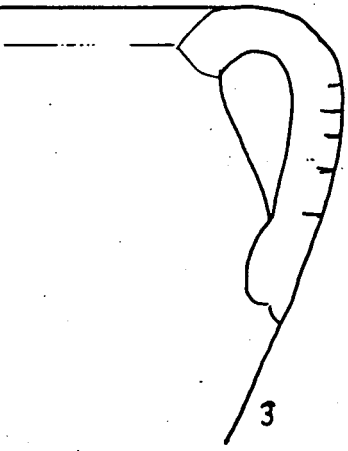
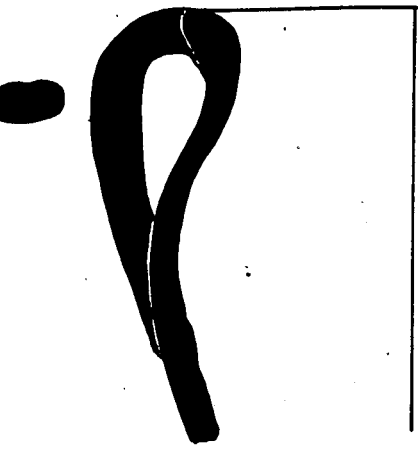
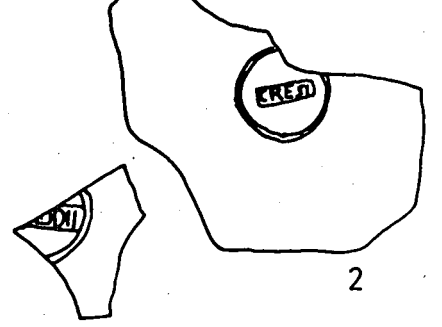
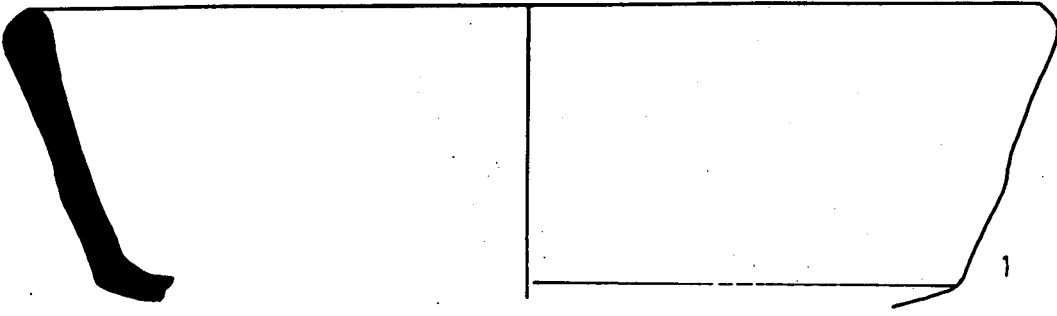
2030

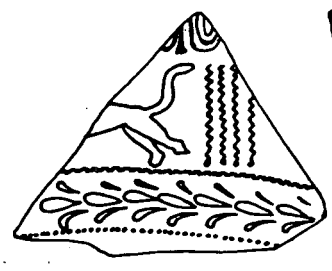
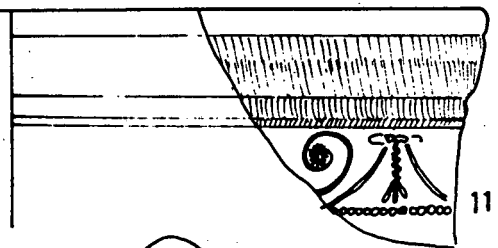
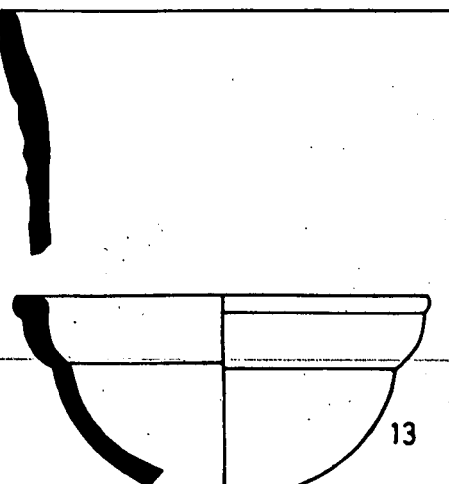
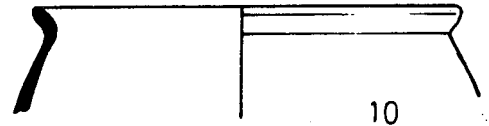
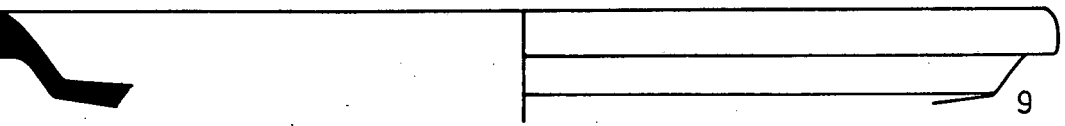
xxx68

2037

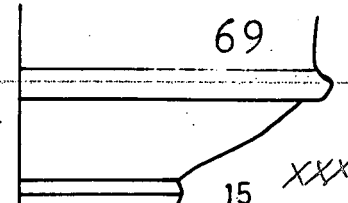
2041

2045

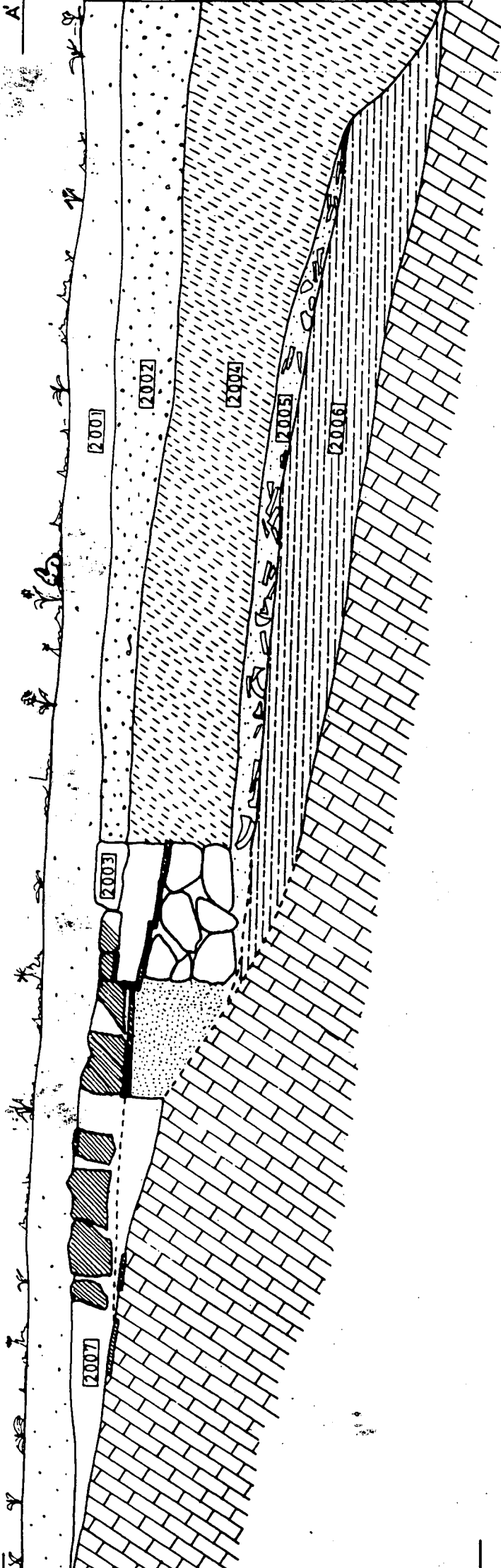

0 5cm

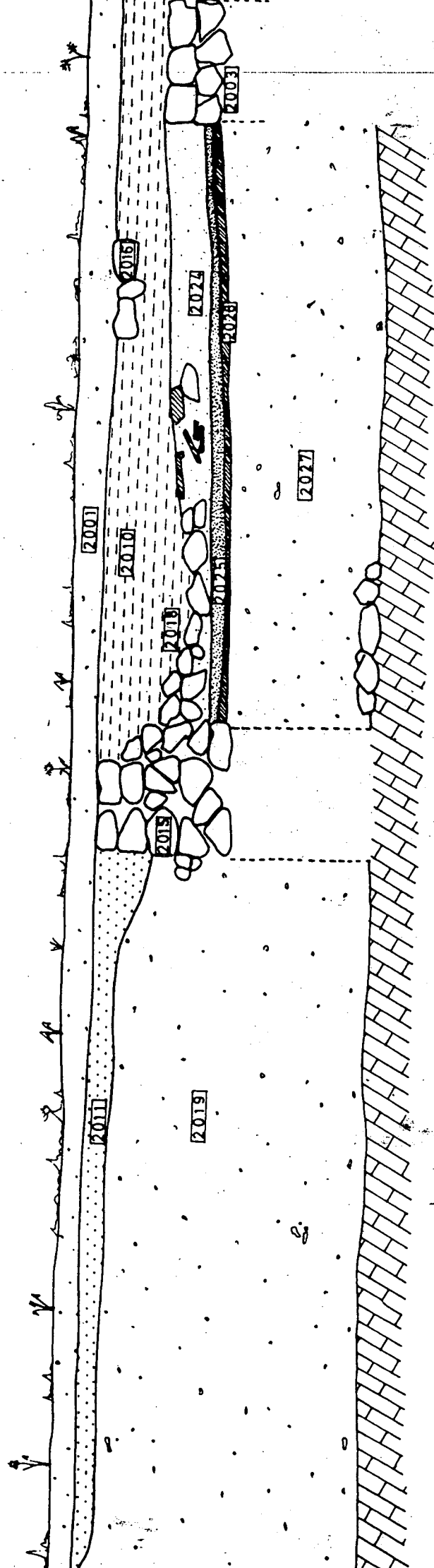

XXXVI

A

E

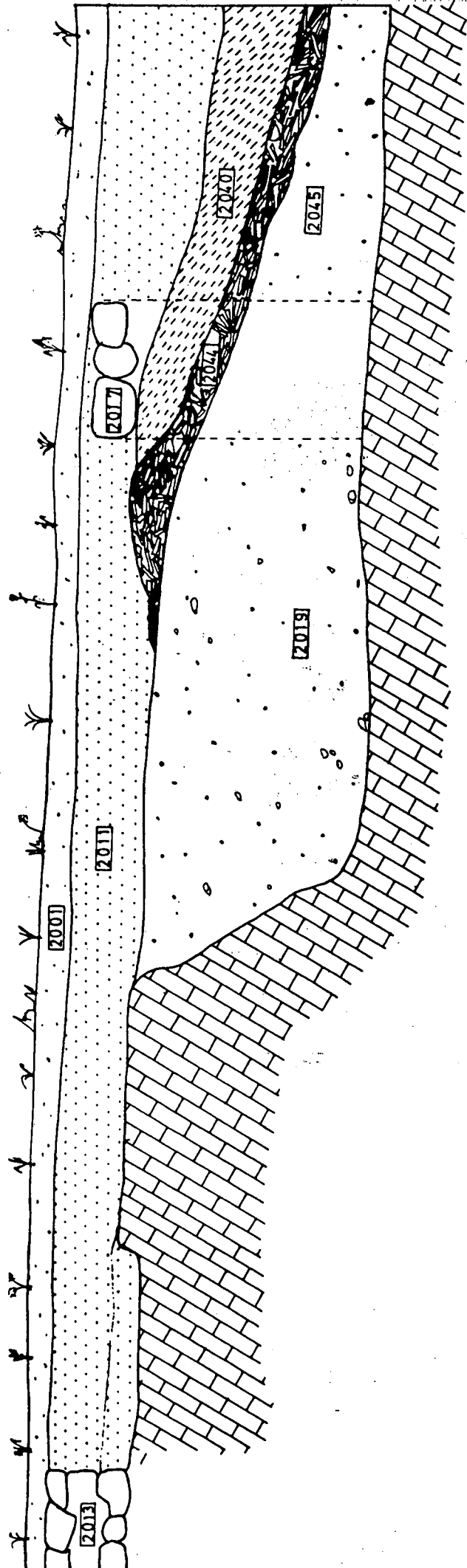

1m

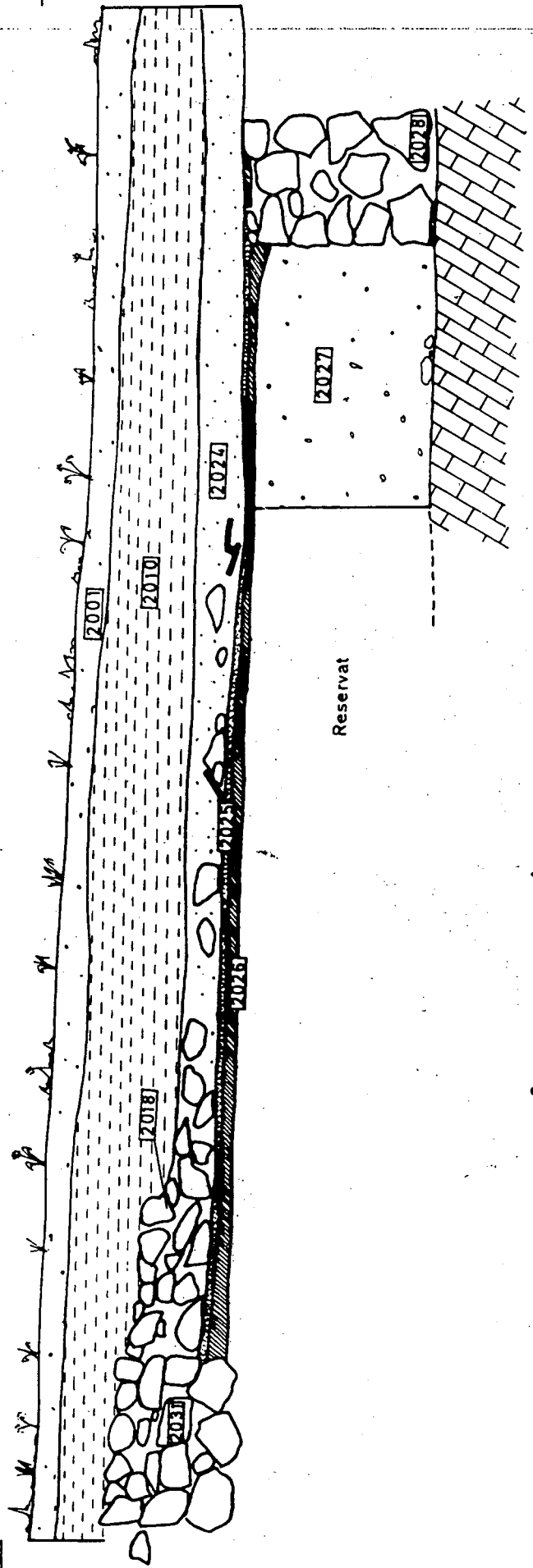
0

71

N

Reservat

INDEX DE LAMINES

- I. (1006). Núms. 1-3) Ceràmica campaniana. 4) T.S. Sud-gàl.lica. 6) Llàntia. 5 i 7) Ceràmica africana. 8, 9 i 11-14) Ceràmica comuna oxidada. 15) Amfora. 16-17) Ceràmica comuna reduïda.
- II. (1007). 1 i 7) Ceràmica comuna reduïda. 2) Grisa emporitana. 3 i 5) Ceràmica campaniana. 4) Ceràmica africana. 6) T.S. Sud-gàl.lica. 9 i 16) Ceràmica de parets fines. 8) Ceràmica reduïda. 10) Clau de ferro. 11) Motllura de marbre. 12) Amfora Dressel 1. 13, 14 i 17) Ceràmica oxidada. 18) Clau de ferro. 15) Llàntia.
- III. (1009). 1) T.S. Sud-gàl.lica. 2) Ceràmica campaniana. 3) Amfora Dressel 2/4. 4) Ceràmica d'engalba blanca. 5) Ceràmica grisa itàl.lica. 6 i 7) Ceràmica oxidada. 8 i 9) Amfora Dressel 1.
(1010). 10-14) Ceràmica de parets fines. 15-19) T.S. Sud-gàl.lica. 20) Amfora de tradició púnica. 21) Amfora Dressel 1. 22) Ham de bronze.
- IV. (1010). 1) Ceràmica africana de cuina. 2 i 3) Amfora. 4 i 5) Ceràmica reduïda.
(1013). 6, 9 i 10) T.S. Sud-gàl.lica. 7) Ceràmica de parets fines. 8 i 13) Ceràmica oxidada. 12) Grisa emporitana tardana, 14-16) Ceràmica reduïda.
- V. (1014). 1 a 4 i 8) T.S. Sud-gàl.lica. 5-7) Vidres. 9) Amfora Dressel 2/4. 10) Amfora Dressel 1/Pascual 1. 11) Claus de ferro.
- VI. (1015). T.S. Sudgàl.lica.
- VII. (1015). 1-6) T.S. Sud-gàl.lica. 7-8) T.S. Africana A. 9) Vidres de finestra. 10-11) Vasos de vidre.
- VIII. (1015). T.S. Sud-gàl.lica.
- IX. (1015). T.S. Sud-gàl.lica.
- X. (1015). 1-3) T.S. Sud-gàl.lica. 4-7) Ceràmica de parets fines. 8) Llàntia. 9-11) Vidres. 12-14) Ceràmica comuna oxidada. 15) Agulla de bronze. 16) Grisa itàl.lica de vora trilobulada. 17) T.S. Africana A.
- XI. (1015). 1-5) Amfores. 6-8) Ceràmica oxidada. 9) Ceràmica campaniana. 10) Ceràmica àtica. 12) Ceràmica campaniana. 11, 13 i 14) Ceràmica comuna.
- XII. (1015). 1-10) Ceràmica africana A i C. 11) Ceràmica comuna oxidada.
- XIII. (1019). 1) Ceràmica campaniana. 2-4) Ceràmica de parets fines. 5-8) T.S. Sud-gàl.lica. 9-11) Amfores. 12) T.S. Afrinana A. 13-16) Ceràmica comuna oxidada. 17) Kalathos ibèric.
- XIV. (1022). 1,2,3 i 7) T.S. Sud-gàl.lica. 4) Grisa emporitana. 5) Vidre. 6) Amfora Dressel 1.
- XV. (1041). 1 i 2) Llànties. 3 i 4) Amfora. 5) Ceràmica de parets fines. 6) T.S. Sud-gàl.lica. 7) T.S. Africana A. 8-11) Ceràmica comuna. 12 i 13) Kalathos ibèric. 14) Ceràmica oxidada. 15 i 16) Ceràmica de parets fines
- XVI. (1042). Ceràmica megàrica.
(1047). 2 i 3) Ceràmica oxidada. 4,5,7) T.S. Sud-gàl.lica. 6) Vidre. 8) Ceràmica reduïda.
(1048). 9 a 11) Ceràmica comuna.
- XVII. (1048). 1) Ceràmica africana. 2 i 4) T.S. Sud-gàl.lica. 3) Ceràmica oxidada. 5) Llàntia.

- XVIII. (2004). T.S. Africana (Clara) A.
- XIX. (2004). T.S. Africana (Clara) A.
- XX. (2004). 1 a 5) Llàntries. 6) Ceràmica corintia. 7 a 11) Vidres. 12 a 19) Ceràmica comuna oxidada.
- XXI. (2004). 1 a 7) Ceràmica africana. 8 a 15) Llàntries.
- XXII. (2005). 1,4,7,8,9,10 i 11) Ceràmica comuna oxidada. 2) Amforisc. 5) Amfora.
- XXIII. (2005). 1 a 4) T.S. Sud-gàl.lica. 5) Llàntria. 9 a 15) T.S. Africana A.
- XXIV. (2006). 1 a 4) T.S. Aretina. 5-11) T.S. Sud-gàl.lica. 12 a 19) Ceràmica de parets fines.
- XXV. (2006). T.S. Sud-gàl.lica.
- XXVI. T.S. Sud-gàl.lica
- XXVII. (2006). 1) Peça d'os (xarnera d'un moble). 2) Agulla d'os. 3) Mànec de mirall, en os. 4 i 5) Perles de vidre. 6) Clau de ferro. 7 a 11) Vidres. 12 a 14) Amfores. 15) Ceràmica oxidada.
- XXVIII. (2006). 1-8) Amfores. 6) Ceràmica oxidada. 9) Segell damunt tegula.
- XXIX. (2008). 1 a 9) T.S. Sud-gàl.lica. 8) T.S. Mammorata. 10-12) Amfora. 13) Vidre.
(2009). 14) Cullereta de bronze.
- XXX. (2010). 1) Ceràmica de parets fines. 2 a 9) Ceràmica africana de cuina i T.S. Clara A. 10) Ceràmica comuna oxidada. 11 i 12) Instruments de ferro.
- XXXI. (2012). 1 i 2) T.S. Sud-gàl.lica. 3) T.S. Africana A. 4) Ceràmica comuna oxidada.
- XXXII. (2011). 1) Mànec d'os. 2) T.S. Sud-gàl.lica. 3) Ceràmica vidriada romana. 4 a 6) T.S. Sud-gàl.lica. 7 a 9) T.S. Africana A. 10) Tub de ceràmica. 11) Ceràmica africana de cuina.;
- XXXIII. (2011). 1) Ceràmica africana de cuina. 2) Ceràmica comuna oxidada. 3) Amfora Dressel 1. 4) Amfora Dressel 20.
(2018). 5) Amfora Dressel 2/4. 6) Ceràmica comuna oxidada.
(2019). 7) T.S. Aretina. 8 i 9) T.S. Sud-gàl.lica. 10) Ceràmica de vernís roig pompejà.
- XXXIV. (2019). 1) Ceràmica de parets fines. 2 a 7) T.S. Sud-gàl.lica. 8 a 14) Amfores de tipologia diversa. 15 i 16) Ceràmica comuna grisa. 17) Ceràmica reduïda. 18) Marca d'amfora. 19) Ceràmica campaniana.
- XXXV. (2024). 1) Ceràmica de parets fines. 2,4,5) Ceràmica oxidada. 3) Amfora Dressel 20.
(2027). 6 a 8) Ceràmica de parets fines. 9,11,12) T.S. Sud-gàl.lica. 10) Ceràmica itàl.lica de vora trilobulada.
(2030). 13 a 16) T.S. Africana A i ceràmica de cuina.
- XXXVI (2037). 1,3,14) Ceràmica comuna reduïda. 5 i 6) Eines de ferro. 7 i 8) Xarneres de bronze, en os.
(2041). T.S. Sud-gàl.lica.
(2045). 9,11,12,13,15) T.S. Sud-gàl.lica. 10) Cer. de parets fines.
14) T.S. Aretina.